

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**2018 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ İNCELENMESİ**

Hilal ŞARPAL

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2019

2019

Hilal ŞARPAL

**2018 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ İNCELENMESİ**

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**2018 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETİM
PROGRAMININ İNCELENMESİ**

Hilal ŞARPAL

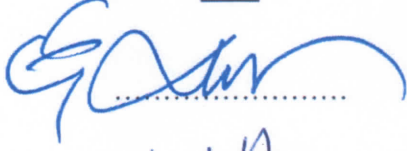
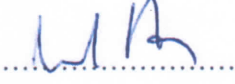
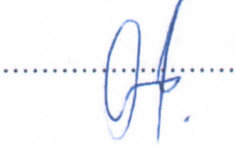
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. İsmail ACUN

Eskişehir, 2019

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Hilal ŞARPAL tarafından hazırlanan **2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının İncelenmesi** başlıklı bu tez, *12/6/2019* tarihinde *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*'nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı Adı SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Jüri Başkanı :	Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ	
Danışman :	Doç. Dr. İsmail ACUN	
Üye :	Doç. Dr. Elvan GÜNEL	

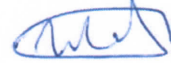

Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının İncelenmesi başlıklı tezin bizzat tarafımda hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

18.07.2019

Hilal ŞARPAL

Teşekkür

Tez çalışmamın başından sonuna kadar yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren değerli danışmanım Doç. Dr. İsmail ACUN'a teşekkür ederim. Bu çalışma için benimle görüşmeyi kabul ederek bana zaman ayıran ve tecrübelerini paylaşan kıymetli öğretim üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi çalışmam sürecinde de maddi ve manevi desteğini esirgemeyen annem Raşide YÖRÜK'e ve nazımı çeken tüm yakınlarıma teşekkür ederim.

İçindekiler

Teşekkür.....	i
İçindekiler	ii
Tablolar Listesi.....	v
Şekiller Listesi.....	vii
Özet	1
Abstract	2
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. Giriş.....	3
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Kısaltmalar	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
2. Kavramsal Çerçeve	7
2.1. MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	7
2.1.1. Programın amacı	8
2.1.2. Programın içeriği	8
2.1.3. Programın hedeflediği beceriler.....	9
2.1.4. Programın hedeflediği değerler	11
2.1.5. Programın öğrenme alanları.....	11
2.1.6. Öğrenme ve öğretme süreci	12
2.1.7. Ölçme ve değerlendirme süreci	13
2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Alan Yeterlilikleri	13
2.2.2. Öğrenme ve öğretme sürecini yönetme	15
2.2.3. İzleme ve değerlendirme.....	16
2.2.4. Okul, aile, toplum ile işbirliği yapma	16
2.2.5. Mesleki gelişimi sağlama.....	17
2.3. Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme	17
2.4. Program Geliştirme	19
2.4.1. Taba-Tyler modeli	19

2.4.2. İhtiyaç analizi.....	20
2.4.3. Hedef belirleme.....	20
2.4.5. Ölçme ve değerlendirme süreci	21
2.5. İlgili Araştırmalar	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
3. Yöntem.....	25
3.1. Araştırmanın Deseni.....	25
3.2. Araştırmanın Katılımcıları.....	26
3.2.1. Üniversite.....	27
3.2.2. İnternet ortamı.....	27
3.3. Veri Toplama Araçları.....	27
3.4. Verilerin Toplanması.....	27
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	28
3.5.1. Araştırmanın inandırıcılığı.....	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	31
4. Bulgular.....	31
4.1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Geliştirilme Sürecine Yönelik Bulgular	31
4.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Felsefesi ve Amacına Yönelik Bulgular	35
4.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programı ile Bir Önceki Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programı Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara Yönelik Bulgular	37
4.4. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Eğitim ve Öğretim Sürecine Yönelik Bulgular	49
4.5. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Sürecine Yönelik Bulgular	53
4.6. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Derslerin, İlk ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersine Ait Konular İle İlişkilendirilebilmesine Yönelik Bulgular	54
4.7. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında Yer Alan Derslerin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yeterlilikleri Çerçevesinde Öngörülen Yeterlilikleri Karşılama Durumuna Yönelik Bulgular.....	68
BEŞİNCİ BÖLÜM	80

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	80
5.1. Sonuç	80
5.2. Tartışma.....	88
5.3. Öneriler.....	94
KAYNAKÇA.....	95
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ	113

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
4.1	Eski ve Yeni Programdaki Derslerin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular	38
4.2	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında İsmi Değişen Derslerin Dönemlerine Yönelik Bulgular	40
4.3	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programından Çıkarılan Derslere Yönelik Bulgular	42
4.4	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında Kredisi Değişen Derslere Yönelik Bulgular	44
4.5	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programına Eklenen Derslere Yönelik Bulgular	46
4.6	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programından Çıkarılan Derslerin Programa Eklenen Seçmeli Dersler ile İlişkisine Yönelik Bulgular	47
4.7	“Birey ve Toplum” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular	55
4.8	“Kültür ve Miras” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular	57
4.9	“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular	60
4.10	“Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular	62
4.11	“Üretim, Tüketim ve Dağıtım” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular	64
4.12	“Etkin Vatandaşlık” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular	65

4.13	“Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular	66
------	---	----

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
2.1	Taba-Tyler Modeli	20
3.1	Verilerin Çözümleme Süreci	29
4.1	“Program Geliştirme Süreci” Kategorisine Bağlı Kodlar	32
4.2	“Felsefe” Kategorisine Bağlı Kodlar	35
4.3	“Amaç” Kategorisine Bağlı Kodlar	36
4.4	“Eğitim ve Öğretim Süreci” Kategorisine Bağlı Kodlar	50
4.5	“Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yeterlilikleri” Kategorisine Bağlı Alt Kategoriler	69
4.6	“Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi	70
4.7	“Öğrenme ve Öğretme Süreci” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi	73
4.8	“İzleme ve Değerlendirme” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi	75
4.9	“İşbirliği Yapma” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi	76
4.10	“Mesleki Gelişimi Sağlama” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi	78

Özet

2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının İncelenmesi

Hilal ŞARPAL

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. İsmail ACUN

2019

Amaç: Bu araştırmanın amacı, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programını incelemek ve öğretim üyelerinin görüşleri çerçevesinde değerlendirmektir.

Yöntem: Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi desenine göre desenlenmiştir. Bu araştırma kapsamında konu ile ilgili dokümanlar incelenmiş ve dokümanlardan elde edilen verilerin teyit edilmesi amacıyla güncellenen programın geliştirilme sürecinde yapılan çalıştaylara katılarak görüş bildiren katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dokümanlardan ve görüşmelerden elde edilen veriler problem durumunda yer alan sorulara cevap alınacak şekilde betimsel ve içerik analizi tekniklerinin birlikte kullanılmasıyla çözümlenmiştir.

Bulgular: Araştırma bulguları, güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yapılan değişikliklerin, program geliştirme süreçlerinin bir boyutu olan içerik boyutunu kapsadığı görülmektedir. Programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de bu bulguyu destekler niteliktedir.

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışma, kuramsal olarak zengin bir içeriğe sahip gibi görünen 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının uygulanma sürecinde var olan aksaklıkların devam edeceğini ortaya koymaktadır. Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen adayları ve öğretim üyelerinin görüşlerinin alındığı nitel araştırmalar yapılabilir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler öğretmenliği, Sosyal bilgiler, Program değerlendirme, Öğretim programı

Abstract

Investigation of 2018 Social Studies Teacher Education Curriculum

Hilal ŞARPAL

Eskisehir Osmangazi University Institute of Educational Sciences

Department of Turkish and Social Sciences Education

Advisor: Assoc. Prof. Dr. İsmail ACUN

2019

Purpose: The aim of this research is to examine the 2018 Social Studies Teacher Education Undergraduate Program and to evaluate it within the framework of the views of the faculty members.

Method: The research was designed according to the document analysis pattern, one of the qualitative research methods. Within the scope of this research, relevant documents were examined and semi-structured interviews were conducted with the participants who participated in the workshops during the development of the updated program in order to confirm the data obtained from the documents. The data obtained from the documents and interviews were analyzed by using descriptive and content analysis techniques together to answer the questions in case of problems.

Results: The findings of the research show that the real substantial changes in the updated Social Studies Teacher's degree program occurred in the content dimension. The data obtained from the interviews with the faculty members who contributed to the preparation of the program support this finding.

Conclusion and Suggestions: This study reveals that the content of the 2018 program is theoretically sound but the existing problems in the implementation of the new program, will persist. Qualitative research can be conducted on the applicability of the updated Social Studies teaching undergraduate program and the opinions of prospective teachers and faculty members.

Keywords: Social studies teacher, Social studies, Curriculum evaluation, Curriculum

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının incelendiği bu tezin birinci bölümünde tezin konusuyla ilgili problem durumu özetlenecek ve araştırmanın amacı ve önemi açıklanacaktır. Ardından tezin sayıltıları ve sınırlılıkları belirtilecektir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim sisteminin başlıca üç temel ögesi vardır. Bunlar; öğrenci, öğretmen ve öğretim programıdır. Eğitim sisteminin arzulandığı gibi işlemesi bahsettiğimiz üç ögenin uyum içerisinde olmasına bağlıdır (Şimşek, 2017, s. 251). Öğretim programına uygun öğrenci yetiştirmek, öğretmenin görevi olduğu için eğitim sisteminin en önemli ögesinin “öğretmen” olduğunu söyleyebiliriz (Azar, 2011, s. 36). Bu bağlamda eğitim sisteminin işleyişinde öğretmen yetiştirmenin öneminin büyük olduğunu söylemeliyiz.

Eğitim sisteminin vazgeçilmez ögesi olan öğretmenlerin yetiştirilmesi; öğrenci, öğretmen ve öğretim programı uyumunun sağlıklı bir şekilde devam etmesi için gerekli olması sebebiyle önemli bir konudur. Bu sebepten dolayı bir öğretim programının hedeflerini gerçekleştirebilecek şekilde nitelikli öğretmen yetiştirmek tüm ülkelerde hassasiyetle üzerinde durulan bir konudur (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005, s. 234). Bu durum geçmişten bugüne, öğretmen yetiştirme programlarında çeşitli düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir (Akdemir, 2013, s. 17). Son yıllarda kapsamlı olarak 2 kez öğretmen yetiştirme programlarında değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin ilki, 1996 yılına kadar devam eden öğretmen yetiştirme uygulamalarındaki problemler nedeniyle 1997 yılında eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasıdır (Azar, 2011, s. 37). İkinci değişiklik ise, öğretmen yetiştirme programlarında 1997 yılında yapılan değişikliklerin yetersiz görülmesi sebebiyle 2006-2007 yıllarında öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi ile gerçekleşmiştir (Demir, 2012, s. 43-44). Öğretmen yetiştirme programlarında gerçekleşen son güncellenme ise çağın ihtiyaçlarına uygun olacak şekilde öğretmen yetiştirmek amacıyla 2018 yılında gerçekleşmiştir. Bu çalışma güncellenen öğretmen yetiştirme programlarından Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında gerçekleşen değişiklikleri değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Cumhuriyet'in ilanının ardından, 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile tüm öğretim kurumları Mili Eğitim Bakanlığı

bünyesinde toplanmıştır. Bu dönemden itibaren 1926, 1936, 1948, 1968 ve 2005 yıllarında ilköğretim programları uygulanmaya konmuştur. Bu gelişmelerin sonucunda 1968 yılında Sosyal Bilgiler dersi ortaokullar da okutulmaya başlamıştır. 2004 yıllarında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında değişiklikler yapılmıştır (Ambarlı, 2010, s. 128-131). 2004- 2005 yıllarında yapılan son program değişikliği ise 2006 yılında Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına da yansımıştır (Çelikkaya, 2013, s. 303). Bu yıllardan sonra 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının bir önceki programa göre nasıl ve ne şekilde değiştiğini anlamak üzere, araştırmada cevap alınacak şekilde problem soruları sorulmuştur;

1. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme süreci yerleşik program geliştirme süreçleri açısından değerlendirildiğinde nasıldır?
2. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının felsefesi ve amacı nedir?
3. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı ile bir önceki Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?
4. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının ön gördüğü eğitim ve öğretim süreci nasıldır?
5. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının ön gördüğü ölçme ve değerlendirme süreci nasıldır?
6. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki dersler öğretmen adaylarının yeterliliklerini sağlama bakımından, ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersine ait konular ile ne kadar ilişkilendirilebilmektedir?
7. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan dersler, Sosyal Bilgiler öğretmenliği yeterlilikleri çerçevesinde öngörülen yeterlilikleri ne kadar karşılamaktadır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programını incelemek ve öğretim üyelerinin görüşleri çerçevesinde değerlendirmektir. Bu hususta 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı; geliştirilme süreci, felsefesi, amacı, eğitim ve öğretim süreci ile ölçme ve değerlendirme bakımından incelenerek programın ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının konuları ile ilişkisine ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerini karşılama durumuna yönelik çalışılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı incelenirken

dünyada ve Türkiye’de program geliştirme süreçlerinde kullanılan yaklaşımlardan biri olan Taba-Tyler modeli esas alınmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yapılan değişikliklerin ortaya koyulması ve programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin yeni programa dair görüşlerinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Güncellenen programın uygulanmaya koyulmasından önce program geliştirme sürecinin nasıl işlediği tespit edilmelidir (Ünal, Çoştı ve Karataş, 2004, s. 195). Çünkü güncellenen programın uygulanma sürecinde ortaya çıkabilecek olası sorunların temeli program geliştirme sürecini ilgilendiren bir durumdur (Demirel, 2007, s. 170). Bunun için program geliştirme süreci içerisinde yer alan öğretim üyelerinin bu süreci nasıl değerlendirdiği önem taşımaktadır.

Güncellenen öğretim programları, bir önceki programın aksayan yönlerini düzeltebilecek şekilde çağın koşullarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Önceki öğretim programının eksikleri ise ancak bu zamana kadar yapılan araştırmalardan elde edilen verilere dayanarak saptanabilir (Yüksel, 2000, s. 583). Bu çalışmaya katılan öğretim üyeleri, bu zamana kadar alanında çalışmalar yapan kişilerdir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler alanında belirli bir birikime sahip olan öğretim üyelerinin, güncellenen programın işlevselliğini değerlendirme konusundaki görüşleri bu çalışma için önemlidir (Yüksel, 1998, s. 99). Öğretmen yetiştirme programlarında yapılan değişiklikler tüm üniversitelerin eğitim fakülteleri için geçerli olduğundan dolayı ülkemizin farklı bölgelerinde yer alan üniversitelerde çalışan öğretim üyelerinin, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının yürütülmesine dair görüşlerine bu çalışmada yer verilmiştir. Nitekim öğretmen yetiştirme programlarında yer alan dersler, ülkemizdeki tüm eğitim fakültelerinde verilecek olsa da her üniversitenin eğitim fakültelerinde istihdam edilen öğretim üyelerinin sayısı ve niteliği ile dersin işleneceği ortamın fiziksel ve teknolojik donanımı farklıdır (Göktaş, Yıldırım ve Yıldırım, 2008, s. 32).

Öğretmen yetiştirme programlarının temel amacı ilk ve ortaokul öğrencilerine eğitim verebilecek nitelikte öğretmen adayı yetiştirmektir. Bunun için ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarının incelenmesi ve bu çerçevede güncellenen lisans programında yer alan ders içeriklerinin ilişkilendirilip ilişkilendirilmediğine bakılıp değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımları karşılayacak içeriklerin, öğretmen yetiştirme

programlarındaki derslerde de yer alması beklenmektedir. Bu çalışmada, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan derslerin içerikleri, MEB programındaki öğrenme alanları çerçevesinde incelenmiştir. Çünkü 4. sınıftan 7. sınıfa kadar öğrencilerde gerçekleşmesi beklenen Sosyal Bilgiler dersine ait bilgi, beceri ve değere yönelik kazanımlar öğrenme alanlarında mevcuttur (MEB, 2018, s. 11-12). Gerek Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı gerekse Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı pek çok sosyal bilimi içeren programlar olduğu için öğrenme alanlarında yer alan kazanımları karşılayacak lisans programında birden fazla ders olabilir (Öztürk, 2012, s. 13).

Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünden mezun olacak öğretmen adaylarının niteliğini belirleyecek olan faktörlerden biri de alanın mesleki yeterliliklerini karşılayabilecek şekilde eğitim almalarını sağlayacak kapasitede bir öğretim programından mezun olmaktır (Ulutaş, 2017, s. 37). Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterlilikleri kapsamında Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan derslerin içeriği incelenerek değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın bundan sonraki, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı ile ilgili yapılacak olan araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu şekilde düşünülmesinin sebebi, öğretmen yetiştirme programlarının çağın gereksinimlerine uygun olarak güncellenmesi gerekliliğinin süreklilik arz etmesidir.

1.4. Varsayımlar

Alan uzmanlarının, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları samimiyetle yanıtladığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma 2018 ve öncesinde uygulanan Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı ile ilgili incelenen dokümanlardan ve alan uzmanlarından oluşan 11 kişi ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Kısaltmalar

Bu çalışmada kullanılan kısaltmalar aşağıda belirtilmiştir.

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

YÖK: Yüksek Öğretim Kurumu

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının amacı, içeriği, programda yer alan beceri ve değerler ile öğrenme alanları, programın eğitim ve öğretim süreci ile ölçme ve değerlendirme süreci hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerine değinilmiş ardından öğretmen yetiştirme ve program geliştirme süreçlerinden söz edilmiştir. Bölümün son kısmında ise bu araştırmanın konusu ile ilgili bu zamana kadar yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Sosyal bilgiler kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde, bu kavramın 19. yüzyılda ABD’ de ortaya çıktığı ve o dönemde yapılan yeniliklerin başında kullanıldığı görülmektedir. 1916 yılında *Orta Öğretim Sosyal Bilgiler* raporunun yayınlanmasıyla birlikte “sosyal bilgiler” terimi sıklıkla kullanılmaya devam etmiştir (Doğanay, 2008, s. 78). Disiplinler arası bir alan olan sosyal bilgilere uygun bir tanım yapmak zordur. Wesley’e göre sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin pedagojik hedeflerle basitleştirilmiş şeklidir. Erden’e göre ise sosyal bilgiler, iyi, sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerden aldığı bilgiye dayanarak, öğrencilere toplumsal hayatta gereken bilgi, beceri, tutum ve değeri kazandırmakla görevli bir alandır (Akt., Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005, s. 141).

Türkiye’de 1926 yılından 1962 yılına kadar ayrı ayrı okutulan “Tarih”, “Coğrafya” ve “Yurt Bilgisi” dersleri 1962 yılında “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. Bu tarihten itibaren ülkemizde zaman zaman sosyal bilgiler adı kullanılsa da ilk defa 1968 yılında Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı yayınlanmıştır. 1975 yılından itibaren bütün ortaokullarda okutulmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersinin, 1985 yılında “Milli Tarih”, “Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgisi” olarak eskisi gibi 3 ayrı ders şeklinde okutulmasına karar verilmiştir. 1997 de “Milli Tarih” ve “Milli Coğrafya” dersleri programdan kaldırılarak, 1998 yılında 4. ve 7. sınıfları kapsayan Sosyal Bilgiler dersi programa konmuştur (Kılınçkaya, 2018, s. 9).

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının içeriğinde ufak tefek değişiklikler yapılmasına rağmen programda yapılan en büyük değişiklik 2005 yılında gerçekleşmiştir (Semenderoğlu ve Gülersoy, 2005, s. 143). Programın değişimiyle

birlikte yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı esas alınmıştır. Sosyal Bilgiler dersi, sosyal bilimlerden yararlanan disiplinler arası bir ders haline getirilmiştir. Yeni program, 4., 5., 6. ve 7. sınıfı bir bütün olarak kapsayan sarmal bakış açısına göre yapılandırılmıştır. Bunların yanı sıra yeni programda bilgi, beceri, değer ve Atatürkçülük konuları yeniden düzenlenmiştir (Kaymakçı, 2009, s. 1543). Özetle Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı çeşitli aşamalardan geçerek günümüze kadar gelmiştir.

2.1.1. Programın amacı

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının temel amacı, Türkiye Cumhuriyeti'ne etkin vatandaş yetiştirmektir. Bu amaçla, 1., 2. ve 3. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi dersinin içeriği genişletilerek 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi olarak devam etmektedir. 8. sınıfta ise Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi adı altında öğrencilere verilmektedir (Zayimoğlu-Öztürk, 2011, s. 23).

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında belirlenen amaçlar; evrensel ve ulusal amaçlar olmak üzere 2 başlıkta ele alınmaktadır. Öğrencilere tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji gibi çeşitli sosyal bilimler alanında yetkinlik kazandırarak toplumun devamlılığını sağlamak programın evrensel amaçlarından (Öztürk, 2012, s. 9). Ulusal amaçlar da evrensel amaçlardan farklı olmayarak toplumun devamlılığını sağlamayı hedeflemektedir. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin demokratik bir birey olarak temel hak ve ödevlerini bilmeleri ve karşılaştıkları problemler karşısında sağduyu ile hareket ederek doğru karar vermelerini sağlaması bakımından önemlidir (Akdağ, 2008, s. 75-76).

2.1.2. Programın içeriği

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, içeriğini sosyal ve beşeri bilimlerden alan disiplinler arası bir programdır. Disiplinler arası yaklaşıma göre düzenlenmiş öğretim programlarında, bir kavram ya da konunun incelenmesi için birden fazla disipline ait yöntem ve teknikler kullanılmaktadır (Duman ve Aybek, 2003, s. 5). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının içeriğinin en belirgin özelliği ise çeşitli sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgileri entegre etmesidir. Mevcut Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları bu entegrasyonun bir örneğidir. Öğrenme alanlarında yer alan kazanımlar incelendiğinde, aynı öğrenme alanında farklı sosyal bilimler alanına ait kazanımların mevcut olduğu görülmektedir (Öztürk, 2011, s. 14-15). Bu durum Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının içeriğinin esnek olduğunun

göstergesidir. Programda yer alan kazanımlar günlük yaşama uygun bir şekilde tasarlanmıştır (Çalışkan, 2014, s. 40).

Mevcut Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlar; genişleyen çevre programı ile sarmal program yaklaşımlarının kaynaştırılmasından oluşmuştur. Bu yaklaşıma uygun olarak tasarlanan Sosyal Bilgiler dersindeki konular, 4. sınıftan 7. sınıfa kadar genişlerken, kavramlar veya temalarda karmaşıklaşmaktadır. Bu çerçevede sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriği; somuttan soyuta, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ilkelerine göre sıralanmıştır (Öztürk, 2012, s. 15-17).

2.1.3. Programın hedeflediği beceriler

Yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki amaç, öğrencilere bilgi yüklemek değil bilgiyi üretebilme becerisini kazandırmaktır (Artvinli, 2010a, s. 188). Beceri, bireyin öğrenme süresince kazanması ve kazandıklarını yaşama aktarması beklenen yeteneklerdir (İnci, 2009, s. 72). Öğretim programları tarafından belirlenmiş becerileri öğrencilere kazandırmak ise öğretmenin görevidir (Hayırsever, 2010, s. 27). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında, öğrenciler tarafından kazanılması beklenen becerilerin açık bir şekilde belirtildiği görülmektedir (Kabapınar, 2014, s. 44). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında, öğrencilerin kazanması gereken beceriler (MEB, 2018, s. 9);

- Araştırma Yapma
- Kanıt Kullanma
- Karar Verme
- Eleştirel Düşünme
- Öz Denetim Yapma
- İletişim Kurma
- İş Birliği Yapma
- Önyargıyı Fark Etme
- Değişim ve Sürekliliği Algılama
- Zaman ve Kronolojiyi Algılama
- Çevre Okuryazarlığı
- Dijital Okuryazarlık
- Finansal Okuryazarlık
- Harita Okuryazarlığı
- Hukuk Okuryazarlığı
- Medya Okuryazarlığı
- Politik Okuryazarlık
- Empati Kurma
- Türkçeyi Etkili Kullanma
- Gözlem Yapma
- Mekânı Algılama
- Problem Çözme
- Sosyal Katılım
- Konum Analizi
- Girişimcilik
- Yenilikçi Düşünme
- Tablo ve Grafik Çizme

İnsanların davranışları belirli bir zaman ve mekânda gerçekleşir (Öcal, 2007, s. 63). Öğrencilerin zamanı ve mekânı algılama becerilerini geliştirmek, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının amaçlarındandır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki “Kültür ve Miras” ile “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” adlı öğrenme alanlarında yer alan kazanımların öğrencilerin zamanı ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu görülmektedir (MEB, 2018, s. 9). Tarihte yaşanmış olayların her biri belirli bir mekânda gerçekleşmiştir. Bu sebepten zaman ve mekân kavramları birbirinden ayrılmaz unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim öğrencinin, geçmişte yaşanmış bir olayı yorumlayabilmesi için olayın gerçekleştiği mekâna yönelik çıkarımlarda bulunması gerekir. Bu durum da öğrencinin harita becerilerini kullanma yeterliliğiyle ilgilidir (Kaymakçı, 2015, s. 127).

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan becerilerden biri de gözlem becerisidir. Öğrencilerin gözlem becerilerinin geliştirilmesinde öğrenme ortamı son derece önemlidir. Öğrenme ve öğretme süreçlerinde öğrencilerin gözlem yapmasına imkân verilerek öğrenmeleri kalıcı hale getirilebilir (Soydabircan, 2011, s. 21). Nitekim etrafını gözlemleyen birey, yaşadığı çevre hakkında basit bir şekilde bilgi sahibi olmaktadır (Demircioğlu ve Akengin, 2012, s. 218).

Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin sosyalleşmesine imkân veren bir derstir. Sosyalleşmek ise içinde yaşadığımız toplumun kurallarını bilmek ve bildiklerimizi hayata geçirmek ile mümkündür. Bireylerin, toplumsal kurallara uyarak birbiri ile olumlu iletişim kurabilmeleri için sosyal katılım becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir (Şimşek ve Öztürk, 2014, s. 95). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının temel amacı olan etkin vatandaşların yetiştirilebilmesi için bireylerin sosyal katılım becerilerinin geliştirilmesine imkân verilmelidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006, s. 156).

Toplumsal hayatta, bireylerin huzur ve barış içinde yaşayabilmeleri için birbirlerinin davranışlarını anlamaları gerekmektedir. Bu amaçla, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması hedeflenen becerilerden biri de empati kurma becerisidir. Bu becerinin kazandırılabilmesi için öğrencilerin kendilerini başkalarının yerine koyabilmesini sağlayacak etkinlikler yaptırılmalıdır (Şimşek ve Öztürk, 2014, s. 96).

2.1.4. Programın hedeflediği değerler

Eğitimin en önemli amaçlarından biri toplumun değer yargılarını gelecek nesillere aktarmaktır (Keskin, 2016, s. 311). Değer, birey ve toplum tarafından benimsenen ve onların yaşamına etki eden ahlaki davranışlardır. Bireyler karşılaştıkları durumların doğru veya yanlış olduklarını değerler vasıtasıyla belirler. Değerler bireyin bilgiyi yorumlamasını, doğru karar vermesini, kendini kontrol edebilmesini, kendi davranışlarını yönetebilmesini sağlar (Metin, 2015, s. 15-17).

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının hedeflerinden biri de, öğrencilerin ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve karakterinin şekillenmesini olumlu yönde etkilemektir. Bu durum da ancak iyi bir değer eğitimiyle gerçekleşir (Akbaş, 2008, s. 9). Bireyin toplum içerisinde etkin olarak yer alabilmesi ve toplumun beklentilerine karşı duyarlı bir tavır sergilemesinde değer eğitiminin yeri büyüktür (Özdaş, 2013, s. 42). Programda yer alan değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için okul ve ailenin işbirliği yapması gerekmektedir (Acun, Yücel, Önder ve Tarman, 2013, s. 196).

2005 yılında yapılandırmacı yaklaşıma dayalı olarak hazırlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında, değer eğitimine önem verildiği anlaşılmaktadır. Nitekim yeni programda öğrenciye kazandırılması gereken değerlerin liste halinde yer aldığı görülmektedir (Yel ve Aladağ, 2009, s. 135). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik ve yardımseverlik olmak üzere öğrencilere kazandırılması hedeflenen 18 tane değer bulunmaktadır (MEB, 2018, s. 9).

2.1.5. Programın öğrenme alanları

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının içeriğini 7 öğrenme alanı oluşturmaktadır (MEB, 2018, s. 11-12): İlk öğrenme alanı 'Birey ve Toplum' olup, bu öğrenme alanına ait kazanımlarda, psikoloji ve sosyoloji disiplinlerine ağırlık verildiği görülmektedir. İkinci öğrenme alanı ise 'Kültür ve Miras' tır. Bu öğrenme alanına ait kazanımların tarih alanı ağırlıklı olduğu görülmektedir. Yapılan araştırma sonuçları, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan kültür ve miras öğrenme alanına ait kazanımların, öğrenciler tarafından yeterince karşılandığını ortaya koymaktadır (Ulusoy, 2009, s. 24).

Üçüncü öğrenme alanı ise 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' dir. Temelde coğrafya alanı ağırlıklı olan bu öğrenme alanında; gözlem, harita okuma, mekânı algılama gibi

becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu öğrenme alanı ile öğrenciler doğal ve beşeri çevreyi tanıma imkânı bulacaktır. Bu sayede öğrenciler, çevreye karşı duyarlı olma ve toplumsal geleceğin devamı için çevreyi korumanın gerekliliği konusunda bilinçlenecektir (Yıldız, 2016, s. 13).

Dördüncü öğrenme alanı ise ‘Bilim, Teknoloji ve Toplum’ dur. Bu öğrenme alanında öğrencilerin, doğru bilgiye ulaşmada teknolojiyi kullanma becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Diğer öğrenme alanı ise ‘Üretim, Dağıtım ve Tüketim’ dir. Bu öğrenme alanındaki temel amaç ise ülke kaynaklarının doğru bir şekilde korunması gerektiği bilincini öğrencilere kazandırmaktır. Altıncı öğrenme alanı “Etkin Vatandaşlık” tır. Bu öğrenme alanında etkin vatandaşlığın; sosyoloji, hukuk ve siyaset bilimi çerçevesinde ele alındığı görülmektedir.

Son öğrenme alanı olan ‘Küresel Bağlantılar’ ın amacı ise gündemi takip eden ve sorunlara çözüm getirebilen vatandaşlar yetiştirmektir. Yapılan araştırmalara göre, Sosyal Bilgiler öğrencileri, küresel bağlantılar adlı öğrenme alanının içeriğini yetersiz bulmaktadır. Buna ilaveten, Sosyal Bilgiler öğretmen ve öğretmen adayları da insan hakları ve eşitlik kavramlarının programda daha fazla yer alması gerektiğini savunmaktadır (Körükçü, 2015, s. 155).

2.1.6. Öğrenme ve öğretme süreci

Sosyal Bilgiler dersindeki öğrenme ve öğretme sürecinde, yapılandırmacı yaklaşım esas alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre, öğrencinin bilgiyi zihninde yapılandırması gerekmektedir. Öğrencilerin bilgiyi zihinlerinde yapılandırabilmesi için oluşturulacak bilginin gerçek hayatla ilgili olması gerekmektedir. Aynı zamanda yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı bir öğrenme ve öğretme sürecinde öğrencilerin daha fazla sorumluluk alması beklenir. Çünkü zihinsel yapılandırmalar ancak bireyin kendi isteğiyle gerçekleşebilir. Bireyin bilgiyi zihninde yapılandırabilmesi için çevreyle etkileşim halinde olması gerekmektedir (Sağlam ve Güngör, 2016, s. 25).

Öğrenciler zamanlarının önemli bir kısmını okulda geçirdiği için yapılandırmacı yaklaşıma uygun öğrenme ortamı oluşturma konusunda, öğretmene büyük görev düşmektedir. Öğrenme ve öğretme süreci, öğretmen ve öğrencinin etkileşimde olduğu öğrenme ortamında gerçekleşir. Öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılacak yöntem, teknik ve materyaller dersin işlenişini etkilemektedir (Kaya, 2006, s. 40). Derste materyal kullanımı öğrencilerin ilgisini çekerek öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda eğitim ve öğretim süresince yazılı, görsel ve işitsel kaynaklardan

yararlanmanın bireyde kalıcı öğrenmeyi de gerçekleştirdiği bilinmektedir (Başboğaoğlu, 2012, s. 69).

Yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme ve öğretme sürecinde yalnızca öğretmenin derste kullandığı yöntem, teknik ve materyaller yeterli değildir. Nitekim yapılandırmacı yaklaşımın en önemli özelliği bireyin bilgi düzeyinin ötesine geçebilmesine imkân vermesidir (Artvinli, 2010a, s. 187). Dolayısıyla öğretmen ve öğrencinin etkileşim içinde olduğu sınıf ortamı oluşturmak yapılandırmacı öğretim modelini hayata geçirmenin bir şartıdır (Başbüyük ve Çıkılı, 2002, s. 31).

Özetle, Sosyal Bilgiler dersinin alanı insan ve insan yaşamıdır. Sosyal Bilgiler dersi yaşam ile iç içe bir ders olmasına rağmen bazen öğrenciler tarafından konuların ezberlenmesi gereken bir ders olarak görülebilmektedir. Bu durumun önlenmesi için öğretmenlerin ders içinde, öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak bir takım etkinlikler yaptırması gerekmektedir. Sonuç olarak, Sosyal Bilgiler dersinde yapılandırmacı eğitim modelinin uygulanması dersin işlenişi açısından fayda sağlayacaktır (Ay, 2018, s. 21).

2.1.7. Ölçme ve değerlendirme süreci

Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin neyi ne kadar öğrendiğinin belirlenmesi için ölçme ve değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Sosyal Bilgiler dersindeki ölçme ve değerlendirme sürecinde programda yer alan kazanımlar dikkate alınmalıdır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları yalnızca belirli zamanlarda değil eğitim ve öğretim süresince yapılmalıdır. Çünkü öğrencilerin zaman içerisinde derse olan tutumları veya başarı durumları değişebilir (MEB, 2018, s. 6).

Ölçme ve değerlendirme süreci için amaca uygun yöntemler kullanılmalıdır. Gerekirse uzman desteğine de başvurulabilir. Öğretmen, öğrencileri değerlendirme aşamasında, yazılı sınavlar ve çoktan seçmeli testler gibi geleneksel yöntemlerin yanı sıra projeler, ders içi performans formları gibi ölçme araçları kullanabilir. Fakat yapılan araştırmalara göre öğretmenler genel olarak kendilerini yeterli gördüğü geleneksel ölçme araçlarını kullanmaktadır. Alternatif ölçme araçlarından ise en çok kavram haritalarının tercih edildiği görülmektedir (Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk-Demirbaş, 2010, s. 72-74).

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Alan Yeterlilikleri

Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünden mezun olacak öğretmenlerin, ilkökul ve ortaokulda nitelikli bir öğretmen olabilmeleri için gereken donanımına sahip olması

gerekir. Bir öğretmennin mesleki alandaki yeterliliği, görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmek için sahip olduğu bilgi, beceri ve değerlerdir (Gökçe, 1999, s. 29). Öğretmenin bu yeterliliklere sahip olması ise hizmet öncesinde aldığı eğitimin niteliğine bağlıdır (Kutluca, Birgin ve Çatlıoğlu, 2007, s. 91). Bu çerçevede Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterlilikleri 5 temel başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; öğretim sürecini planlama ve düzenleme, öğrenme ve öğretim sürecini yönetme, izleme ve değerlendirme, okul, aile ve toplum ile iş birliği yapma ve mesleki gelişimi sağlamadır (MEB, 2017, s. 174-183).

2.2.1. Öğretim sürecini planlama ve düzenleme

Sosyal Bilgiler öğretmenleri derse başlamadan önce konu ile ilgili olarak plan yapmalıdır. Dersi bir plan dâhilinde işlemek, öğrenme ve öğretim süreçlerinde de fayda sağlamaktadır. Nitelikli bir öğretmenden beklenen davranış, ders öncesinde; derste vereceği örnekleri, sunacağı bilgileri, uygulayacağı etkinlikleri planlaması bir bakıma ders için organizasyon yapmasıdır. Bu şekilde derste açıklanacak karmaşık kavramlar için daha önceden yöntem geliştirilmiş olunacaktır. Ayrıca nitelikli bir öğretmen sadece kendisinin derse hazırlıklı gelmesini yeterli bulmamalı aynı zamanda öğrencilerini de derse hazırlıklı gelmeleri konusunda teşvik etmelidir (Kızıltepe, 2002, s. 12).

Bir öğretim programında yer alan kazanımların gerçekleştirilebilmesi için ihtiyaç duyulan öğrenme ortamının öğrencilere sunulması gerekmektedir (Sönmez, 2001, s. 125). Çünkü öğrencilerin öğrenme süreçlerinin kolaylaşması ve başarılarının artması öğrenme ortamına bağlıdır. Öğretim sürecinin planlanmasının bir boyutu olan öğrenme ortamını düzenlemek ise öğretmenin görevidir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrenme ortamlarını düzenlemelidir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının içeriği soyut konulardan oluştuğu için öğrenme ortamını zenginleştirmek konuların anlaşılması adına faydalı olabilir (Çalışkan, 2015, s. 68).

Öğretmen, öğretim materyallerini hazırlama ve öğrenme ortamına uygun materyal kullanabilme yeterliliğine sahip olmalıdır (Seferoğlu, 2004, s. 43). Öğretmenin sahip olması gereken başka bir yeterlilik ise eğitimde bilişim teknolojilerini kullanabilme yeterliliğidir. Yapılan araştırmalarda, öğretim üyeleri ve öğretmen adaylarının eğitimde teknolojiyi kullanma konusunda sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Bu sorunların temelinin ise sınıfların fiziksel donanımından kaynaklandığı ortaya konmuştur (Sadi vd., 2008, s. 48).

Bahsedilen yeterliliklerin öğretmen adaylarına kazandırılabilmesi için öğretmen yetiştirme programlarında verilen meslek bilgisi eğitimini payı büyüktür (Küçükahmet, 2007, s. 212). Öğretmenler mesleki hayatlarında başarılı olabilmek için alanları hakkında bilgi sahibi olmalarının yanı sıra bu bilgiyi aktarabilme becerisine de sahip olmalıdır. Dolayısıyla öğretmenlerin mesleki hayatlarında başarılı olabilmesi, mesleki bilgi ve beceri yeterliliklerini birlikte işe koşabilmesine bağlıdır (Tural, 2018, s. 11).

2.2.2. Öğrenme ve öğretme sürecini yönetme

Öğretmene düşen görev, dersin içeriğine uygun olarak öğretme stratejisini belirlemektir (Dombaycı, 2002, s. 81). Nitekim öğretmenin dersin işleniş sürecinde kullandığı yöntem ve stratejiler bireyde öğrenmenin gerçekleşmesini etkilemektedir (Artvinli, 2010b, s. 389). Jacobsen'a göre öğretim stratejileri, sunuş, buluş ve araştırma-inceleme olarak belirlenmiştir (Akt., Demirel, 2010, s. 66).

Öğretim stratejilerinden ilki, bilginin aktarılmasında kavram ve ilkelerden yararlanan sunuş yoluyla öğretim stratejisidir. Bu stratejinin uygulanabilmesi için bilginin daha önceden sıralanmış bir düzen dâhilinde olması gerekmektedir. Bu strateji uygulanırken önce kavramlar ardından konuyla ilgili detaylı bilgiler verilmektedir (Tan ve Erdoğan, 2001, s. 17). Öğretmen merkezli olan sunuş yoluyla öğretim stratejisinde; öğretmen, bilgiyi aktaran konumdadır. Alış yoluyla öğrenme olarak da adlandırılan bu yaklaşım en sık kullanılan öğrenme stratejilerindedir (Dirik, 2014, s. 157).

Buluş yoluyla öğretim stratejisi ise sunuş yoluyla öğretim stratejisinden farklı olarak öğrenci merkezli bir stratejidir. Bu öğretme stratejisinde, öğretmenin görevi öğrenciye bilgiyi sunmak değil rehberlik yaparak yol göstermektir. Bu stratejiyi uygulayan öğrenmenin, öğrencilerin ilgisi çekecek bir sorunla öğrenme ve öğretme sürecine başlaması gerekir (Yaşar ve Gültekin, 2012, s. 83).

Araştırma yoluyla öğretim stratejisinde öğretmenden çok öğrenciye sorumluluk düşmektedir. Bu stratejiyi uygulayan öğretmenin sorunların çözümü için öğrencilerini araştırma yapmaya teşvik etmesi gerekmektedir. Bu sayede öğrenciler, bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak sorunu çözmeyi öğrenir (Yaşar ve Gültekin, 2012, s. 86).

Öğretmenler, öğrenme ve öğretme süreçlerini etkili bir şekilde yönetebilmelidir (Öztürk, 2009, s. 120). Günümüzün en büyük sorunlarından biri ezberci eğitim anlayışıdır. Gerek öğretmen adaylarının fakültede gördüğü eğitim gerekse Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sınıf içinde göstermiş olduğu ezberci eğitim anlayışı, öğrenme

ve öğretme sürecinde öğrencilerin kazanması gereken bir takım becerilerin gerçekleştirilememesine neden olmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derste uygulaması gereken etkinlikler ile hizmet öncesi dönemde karşılaşmamış olması öğrenme ve öğretme süreçlerinin işleme açısından sorun teşkil etmektedir (Korkmaz, 2009, s. 892-893).

2.2.3. İzleme ve değerlendirme

Eğitim, bireyin davranışlarında beklenen değişikliği gerçekleştirme sürecidir. Bu sürecin kontrolü, davranış değişikliği beklenen öğrencinin başarısını, ölçme ve değerlendirme aracılığıyla belirlemekten geçer (Şenyurt, 2016, s. 8). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında çeşitli ölçme ve değerlendirme teknikleri kullanılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde, her bireyin bilgiyi öğrenme, beceriyi uygulama, değeri edinme düzeyinin farklı olduğu düşünüldüğünden, bu derste benimsenen ölçme ve değerlendirme yaklaşımında bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır (İnci, 2009, s. 152).

Yapılan araştırma sonuçlarında, öğrenme sürecinde öğrencilerin ilerlemelerini izleme konusunda öğretmenlerin kendilerini yeterli hissettikleri sonucuna varılmıştır. Fakat öğretmenlerin değişik ölçme tekniklerini kullanarak öğrencilerin öğrenmelerini ölçme konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusunda hizmet öncesinde aldıkları eğitimin yetersiz olduğu söylenebilir (Karacaoğlu, 2008, s. 92-94).

2.2.4. Okul, aile, toplum ile işbirliği yapma

Öğrenme sürecinde, aile, okul ve çevrenin, öğrenciler üzerindeki etkisi büyüktür. En önemlisi de okul ve ailenin işbirliği içinde hareket etmesidir (Gülcan ve Taner, 2011, s. 129). Eğitim ve öğretim sürecinin her aşamasının okul ve aile işbirliğine dayanması gerekmektedir. Okul ve aile işbirliğinin sağlanması öğrencilerin derse olan tutumlarını da olumlu yönde etkileyebilir (Genç, 2005, s. 228). Funkhouser ve Gonzales'e göre, ailelerin eğitim ve öğretim sürecine katılmaları için okullardaki yönetici ve öğretmenlerin üzerine düşen görevi yapmaları, ailelere destek olmaları gerekmektedir (Akt., Ünal, Yıldırım ve Çelik, 2010, s. 262-263).

Fakat yapılan araştırmalarda, okul yöneticilerinden bazılarının ailenin eğitim sürecine katılmasını, okula maddi anlamda destek vermek olarak algılayabildikleri görülmektedir. Bu durum ise okul ve aile işbirliğinin yeterince sağlanamamasına neden

olmaktadır. Bunun için, ailelerin eğitim sürecine katılmasını engelleyen faktörlerin tespit edilip giderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle eğitim sürecinde hem eğitimciler hem de ailelere büyük sorumluluk düşmektedir (Erdoğan ve Demirkasımoğlu, 2010, s. 428-429).

Okul, aile ve toplum ile işbirliği sağlama konusunda öğretmene de büyük görev düşmektedir. Yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin okul ve çevre işbirliğini sağlamaları konusunda kendilerini yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Bu sonuç olumlu bir durum olarak görülmesine rağmen bu durumun eğitim sürecine yeterince yansımaması ise tartışılması gereken konulardandır. Dolayısıyla öğretmenlerin, hizmet öncesinde aldıkları eğitimin yeterliliğine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu sayede okul, aile ve toplum ile işbirliği sağlama hususunda öğretmen adaylarına verilecek eğitim, onların mesleki gelişimlerine katkı sağlayabilir (Gül ve Aslan, 2016, s. 216).

Okul, aile ve toplum ile işbirliği yapma hususunda öğretmenin liderlik vasfı ön plana çıkmaktadır. Öğretmen, okul ve sınıf içinde yol gösterici konumda olmalıdır. Nitekim öğretmenin görevlerinden biri de toplumu aydınlatmaktır. Bunun için öğretmen, örnek alınacak özelliklere sahip bir kimse olarak çevresindekilere rehberlik etmelidir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005, s. 222).

2.2.5. Mesleki gelişimi sağlama

Öğretmenlerin mesleğe yönelik tutumları, eğitim ve öğretim faaliyetlerinde önemli bir yere sahip olduğu gibi mesleki başarılarını da etkilemektedir (Can, 2013, s. 13). Ancak mesleğini tanıyan ve seven bir öğretmen, kişisel ve mesleki gelişimini sağlamak için çaba sarf edebilir. Sosyal Bilgiler öğretmeni kendi alanı ile ilgili gelişmeleri takip ederek yenilikçi fikirlere açık olmalıdır. Aynı zamanda öğretmenler, kendilerini geliştirmek için konferans ve seminerlere katılmalı ve alanlarının gelişimine katkı sağlamalıdır. Alanlarının gelişimine katkı sağlamak amacıyla akademik düzeyde araştırmalar yapması beklenen öğretmenlerin, konuşma ve yazma düzeyinde de en az bir yabancı dil bilmeleri gerekmektedir (MEB, 2017, s. 183).

2.3. Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme

1800’lü yıllardan itibaren pek çok ülkede öğretmenlik bir meslek olarak kabul edilmiştir. Ülkemizdeki öğretmen yetiştirme geleneği ise Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Osmanlı döneminde 1830’lu yıllardan itibaren öğretmen yetiştiren okullara gereksinim duyulmuş ve bu amaçla öğretmen yetiştirmek için okullar açılmaya

başlanmıştır (Çelik ve Gündoğdu, 2007, s. 173-174). 1840 yılında öğretmenlerin mesleğinin gereklerini yerine getirebilmeleri için özel bir eğitimden geçmesi gerektiğine karar verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 1848 yılında öğretmen yetiştirmek için okullar açılmıştır. Osmanlılarda öğretmen yetiştirmek amacıyla açılan ilk öğretmen okulu “Darülmualimin” dir (Duman, 2009, s. 32). 1882 yılından itibaren İstanbul dışında da öğretmen yetiştirmek amacıyla okullar açılmıştır (Saç, 2016, s. 31).

Cumhuriyet döneminden itibaren eğitim ve öğretim sisteminde önemli gelişmeler yaşanmıştır (Kavcar, 2002, s. 2). 1974 yılında tüm öğretmen okulları “Öğretmen Lisesi” adıyla birleştirilmiştir (Saç, 2016, s. 43). 1982 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak öğretmen yetiştirilmiştir. Bu tarihten itibaren öğretmen yetiştirme sorumluluğu üniversitelere devredilmiştir (Yılmaz, 2005, s. 8). 1990’lı yıllardan itibaren öğretmen yetiştirme sistemini iyileştirmeye yönelik pek çok çalışma yapılmıştır (Koçak ve Kavak, 2014, s. 160-165).

1994 yılında YÖK tarafından öğretmenlik mesleğine yönelik ihtiyaçların giderilmesi için tespitler yapılmıştır. Öğretmen yetiştirme programlarının düzenlenmesinde bireysel ve toplumsal ihtiyaçların göz önünde bulundurulması ve öğretmen adaylarının yeterliliklerinin dikkate alınarak eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiğine karar verilmiştir (Kayabaş, 2008, s. 12-15). Yapılan değişiklikler ve düzenlemelere rağmen devam eden öğretmen yetiştirme programlarındaki aksaklıklar sebebiyle 1997 yılında eğitim fakültelerinin yeniden yapılanmasına karar verilmiştir. Programda yer alan derslerin içerikleri yeniden düzenlenerek derslerin işlenişinde kullanılmak üzere çeşitli öğretim materyalleri eğitim fakültelerinde gönderilmiştir (YÖK, 1998, s. 3).

Yeniden yapılandırma sonrasında devam eden temel sorunlar göz önüne alınarak 2006 yılında öğretmen yetiştirme programlarında yeniden düzenlemeye gidilmiştir (Azar, 2011, s. 37-38). 1997, 2006 ve 2009 yıllarında düzenlenen öğretmen yetiştirme programlarının genelde ilköğretim kademesi üzerinde durulmuş ve meslek bilgisi derslerinde yapılan değişikliklerin dışında ortaöğretim alan öğretmenliği programları ile ilgili bir değişiklik yapılmamıştır. Son yapılan güncellenmede ise fakültelerdeki ilköğretim ve ortaöğretim bölüm adları kaldırılmıştır. Güncellenen öğretmen yetiştirme programları; etik, ahlak ve kültür gibi güncel konular dikkate alınarak hazırlanmıştır (YÖK, 2018, s. 12). Öğretmen yetiştirme programlarından, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yapılan değişikliklere bulgular kısmında yer verilmiştir.

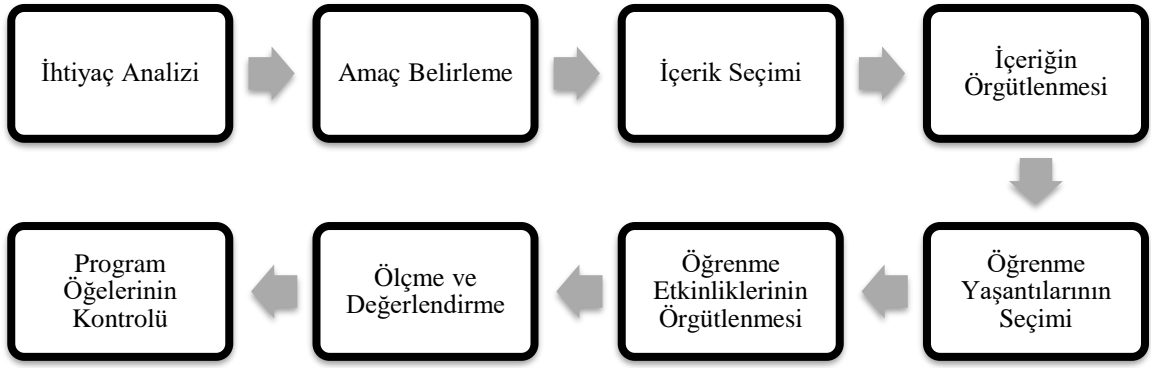
2.4. Program Geliştirme

Program geliştirme sürecinin planlanması ve yürütülmesi aşamalarında pek çok modellerin geliştirildiği bilinmektedir. Model kavramı; henüz gerçekleşmemiş bir durumun temsil edilmesi, şeklinde tanımlanabilir (Erişen, 1998, s. 80). Programı geliştirilen kişilerin isimleri ile anılan program geliştirme modellerinden bazıları; Tyler, Taba, Saylor ve Alexander modelleridir. Adı geçen program geliştirme modellerinin ortak özelliği; planlama, hedef, eğitim süreci ve değerlendirme öğelerini içermesidir. Ülkemizde benimsenen program geliştirme modelini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, program geliştirme uzmanları tarafından Taba-Tyler modelinin tercih edildiği görülmektedir (Çeliköz, 2004, s. 101). Bu bağlamda 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının incelenmesi aşamasında da Taba-Tyler modeli esas alınmıştır.

2.4.1. Taba-Tyler modeli

Taba modelinde ihtiyaçlar saptanarak amaçlar belirlenir. Daha sonra programa yönelik içerik seçilir ve örgütlenir. Ardından öğrenme yaşantıları seçilerek öğrenme etkinlikleri örgütlenir. Değerlendirme ölçüt ve araçları belirlenerek program öğelerinin sırası ve ilişkileri kontrol edilir. Benzer şekilde, Tyler modelinde de birey, toplum ve konu alanının beklentileri göz önünde bulundurularak amaçlar belirlenir. Bu amaçlar eğitim felsefesi ve öğrenme psikolojisinin süzgecinden geçirilerek öğretim hedeflerine dönüştürülür. Bu hedefler doğrultusunda öğrenme yaşantısı seçilir, düzenlenir, yönlendirilir ve değerlendirilir (Özdemir, 2017, s. 101).

“Taba-Tyler” modeli, Taba ve Tyler modellerinin ortak yönleri ele alınarak geliştirilen bir program geliştirme modelidir. Bu modelde önce ihtiyaçlar saptanır. Ardından ihtiyaçlara yönelik hedefler belirlenerek hedefe uygun içerik seçilir. İçerikten sonra öğrenme yaşantıları belirlenerek örgütlenir. Son olarak sonuç değerlendirilir, yeterli ise bitirilir yeterli değil ise hedef belirlemeye geri dönülür (Uzunboylu ve Hürsen, 2012, s. 70).

Şekil 2.1. *Taba-Tyler Modeli*

2.4.2. İhtiyaç analizi

Program geliştirme sürecinde öncelikle ihtiyaçların doğru bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Bunun için bir öğretim programı tasarlanırken hedeflerinin ne olacağı açık olarak belirlenmelidir. Ortaya çıkacak olan yeni program, bir önceki programın aksayan yönlerini düzeltebilecek ve bireylerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olmalıdır (Demirel, 2010, s. 74).

Program geliştirme sürecinde bireylerin ihtiyaçları kadar toplumun beklentileri de önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü bireylerin aldığı eğitim, onları toplumsal yaşama hazırlamaktadır. Dolayısıyla bir öğretim programında, hedeflenen kazanımlara uygun olarak yetiştirilecek birey tipi ile toplum tarafından arzulanan birey tipinin özellikleri birbirine paralel olmalıdır. Bunun için birey ve toplumun ihtiyaçlarını belirleyen ve bu ihtiyaçlara çözüm arayan program geliştirme uzmanlarına önemli görevler düşmektedir (Çıtak, 2016, s. 26-27).

Eğitim programları tasarlanırken birey ve toplum ihtiyaçlarının yanı sıra konu alanı analizinin de yapılması gerekmektedir. Konu alanı analizi kapsamında, hangi konulara, ne gerekçe ile programda yer verileceği belirtilmelidir. Aynı zamanda konuları içeren bilgilerin önem sırası bilinmeli ve gereksiz detaylara yer verilmemesine dikkat edilmelidir. Kısacası, program geliştirme sürecindeki aşamaların nasıl ilerleyeceği birey, toplum ve konu alanı analizinden elde edilen veriler ile belirlenebilir (Erden, 1995, s. 7).

2.4.3. Hedef belirleme

Program geliştirme sürecinde, ihtiyaçların tespit edilmesinin ardından hedefler belirlenmelidir. Öğrenme ve öğretme süreçleri ile ölçme ve değerlendirme süreçlerinin

etkililiği belirlenen hedeflerin geçerliliğine bağlıdır. Çünkü belirlenen hedeflere uygun içerik oluşturulması, içeriğin nasıl aktarılacağının belirlenmesi ve aktarım sonunda sınanması program geliştirme sürecinin aşamalarındandır (ıtak, 2016, s. 27).

Hedefler yazılı olarak programda yer alacağı gibi programı geliştiren uzmanların zihninde de yer alabilir. Eğitimde hedef belirlemek, amaçların daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesine olanak verir. Amaçlar, demokratik ilkelere uygun olarak bireyin ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde düzenlenmelidir. Bireylerden istenen davranış değişikliği gerçekleştirilebilecek nitelikte olup açıkça amaçlarda belirtilmelidir. Kısacası hedefler, ğretim programlarının temelini oluşturmaktadır (Varış, 1996, s. 96-97).

2.4.4. ğrenme ve öğretme süreci

ğrenme ve öğretme süreci, eğitim programının tüm öğelerinin uygulandığı süreç olması bakımından önemlidir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde işlemesi için ğretmen ve öğrencinin olumlu iletişim kurduğu bir öğrenme ortamının olması gerekir (Karakuş, 2006, s. 40). Nitekim ğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrencinin evre ile etkileşime geçmesi gerekmektedir (Gürol, 2004, s. 78).

ğrenme ve öğretme süreci, ğretim programının hedeflerine uygun olacak şekilde düzenlenmelidir. Hedefler belirli davranışları geliştirecek nitelikte olduğu için öğrenme ve öğretme sürecinde bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. Hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için öğrenme ve öğretme sürecinde öğrencilerin hazırbulunuşlukları dikkate alınmalıdır. Her ğrencinin zekâ, ilgi ve becerisi farklı düzeyde olduğu için öğrenme süreçlerinde öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır (Demirel, 2012, s. 147). Öğretmen, ğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak öğrenme ve öğretme süreçlerine uygun yöntem ve tekniği belirlemelidir. Derste işlenecek konuya uygun eldeki imkânlar dâhilinde ğretim materyalleri seçilmelidir (Erden, 1995, s. 8).

2.4.5. lme ve değerlendirme süreci

Program geliştirme sürecinin son ögesini, lme ve değerlendirme aşaması oluşturmaktadır. Bu aşamada bireylerin, öğrenme ve öğretme sürecinde hedeflenen davranışları, ne kadar öğrendiği tespit edilmektedir. Bu şekilde hedefe ne derece ulaşıldığı veya ulaşılmadığı saptanmaktadır (ıtak, 2016, s. 51).

Alanyazın incelendiğinde, ölçme ve değerlendirme kavramlarının birlikte kullanıldığı görülmektedir. Bu iki kavramın anlamları birbirinden farklı olmasına rağmen öğrenme ve öğretme süreçlerinde birbirini tamamlayan unsur olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bir durumun değerlendirilebilmesi için öncelikle ölçülmesi gerekmektedir. Ölçme, var olan bir durumun gözlemlenerek sonuçlarının sayı veya sembollerle ifade edilmesi işidir. Değerlendirme ise ölçme sürecinden daha kapsamlı olup ölçme sonuçlarına bağlı olarak yorum yapma sürecidir (Küçükahmet, 2008, s. 219-222).

Değerlendirme, öğrenme ve öğretme süreçlerinin başından sonuna kadar devam eder. Değerlendirmenin amacı, öğrenme ve öğretme sürecinin etkililiğini ortaya çıkarmaktır. Değerlendirmenin doğru ve güvenilir olmasında ölçme araçlarının payı büyüktür. Değerlendirme ile öğrenme ve öğretme sürecine yönelik eksiklikler saptanıp sürecin iyileştirilmesi için önlemler alınabilir (Doğan, 1997, s. 317).

Ölçme ve değerlendirme aşamasında temel amaç, öğrenen ile öğrenmeyi güvenilir bir şekilde ayırt etmektir. Bu amacın gerçekleşebilmesi için ölçme ve değerlendirme işleminin dikkatli bir şekilde yapılması gerekmektedir. Ölçme ve değerlendirme sürecinde dikkat edilmesi gereken birden fazla unsur vardır. Öncelikle ölçme ve değerlendirme süreci belirli bir amaca hizmet etmelidir. Bilişsel ve duyuşsal davranışlar belirlenerek hedef davranışların ölçülmesine yönelik sorular geliştirilmelidir. Geliştirilen sorular açık ve anlaşılır olup doğrudan ölçülecek davranışa hitap etmelidir. Ölçme süresince, soruları yanıtlayacak öğrencilere yeteri kadar zaman tanınmalıdır (Demirel, 2010, s. 171). Özetle bu sürecin doğru bir şekilde yürütülebilmesi için öğretmene büyük görev düşmektedir.

2.5. İlgili Araştırmalar

“Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Öğretim Yöntemleri I ve II Dersinin Akademik Öğrenme Standartlarının Belirlenmesi” adlı çalışma da; Sosyal Bilgiler programında eğitim teknolojilerinin kullanımı, Sosyal Bilgiler programına ait kazanımlara uygun materyal hazırlanması gibi “Özel Öğretim Yöntemleri I” dersine ait 33, “Özel Öğretim Yöntemleri II” dersine ait 20 taslak standardı belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerden yola çıkılarak, Özel Öğretim yöntemleri I ve II derslerinin alan uzmanları tarafından belirlenmiş standartlara göre işlenmesi gerektiği önerilmiştir (Sak, 2018, s. 58).

“Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında Yer Alan Coğrafya Derslerine İlişkin Görüşleri” isimli araştırma da, coğrafi becerilerin kazandırılabilmesi için ders içinde daha fazla uygulamalara yer verilmesi ve ders içeriklerine göre saatlerinin arttırılması gerektiği konusunda önerilerde bulunulmuştur (Sarıkaya, 2015, s. 39).

“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Hizmet-İçi ve Hizmet-Öncesi Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışma da, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ile ilgili yeterli düzeyde donanıma sahip olmadıkları sonucuna varılmıştır. Bu durumun sebebi olarak öğretmen adaylarına verilen “Öğretim Teknolojileri” dersinin uygulamalı olarak işlenmemesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda araştırmaya katılan öğretmen ve öğretmen adaylarının öğretim teknolojilerinin kullanımı konusunda da kendilerini yeterli hissetmediği sonucuna ulaşılmıştır. Okulların ve öğretmen yetiştiren kurumların öğretim teknolojileri bakımından fiziksel donanıma sahip olmadığı da çalışmanın bulguları arasındadır (Ayaydın, 2014, s. 243).

“Bellek Geliştirici Yöntemlerin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Coğrafya Dersine İlişkin Tutumlarına Etkisi” adlı araştırma da, öğretmen adaylarının öğrenme sürecinde bellek geliştirici yöntem kullanılmasının faydalı olabileceği sonucuna varılmıştır. Bunun için öğretmen yetiştirme programlarına, bellek geliştirici tekniklere yönelik seçmeli derslerin konulabileceği önerisinde bulunulmuştur (Özalp, 2012, s. 61-62).

“İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının İnsan Hakları ve Demokrasi Dersinin İşlenişine İlişkin Görüşleri” isimli çalışma da, öğretmen adaylarının derse aktif katılımlarının sağlanması, öğretmen adaylarına kendilerini ifade etme özgürlüğü verilmesi gibi önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca bu dersin içeriğinde yer alan konuların ezbere dayalı olması sebebiyle, dersin işlenişinde öğrenci merkezli yöntem ve tekniklerin kullanılması gerektiği belirtilmiştir (Dolanbay, 2011, s. 67).

“İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Verdikleri Değer ve Mesleki Yeterlilikleri (Uşak Örnekleme)” adlı araştırma da, öğretmen adaylarının bu mesleği seçme sebeplerinin ekonomik, ailevi ve sosyal nedenlerden kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda öğretmen adaylarının bu bölüme tesadüfen geldikleri ve öğretmenlik mesleğinin önemini yeterince kavrayamadıkları buna bağlı olarak öğretmenlik mesleği yeterliliklerine yeterince sahip

olmadıklarını düşündükleri sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda araştırma sonucunda, öğretmen yetiştirme programlarının düzenlenmesi gerektiği gibi öneriler sunulmuştur (Akar, 2007, s. 85-86).

“Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi” isimli çalışma da, Sosyal Bilgiler öğretmenliği eğitimi programı standartları ve bu standartların fakültelerde gerçekleştirilme durumu; öğretim elemanları, öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerine dayanarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının güncellenmesi gerektiği konusunda öneride bulunulmuştur (Mentiş-Taş, 2004, s. 28-51).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının incelendiği bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi desenine göre desenlenmiştir. Nitel araştırma, bir konu hakkında bilgi toplamak amacıyla; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi tekniklerin kullanıldığı araştırma türüdür (Yıldırım, 1999, s. 10). Storey'e göre nitel araştırma, bireylerin herhangi bir duruma, olaya veya konuya yönelik görüşlerini ortaya koymayı hedeflemektedir (Akt., Özdemir, 2010, s. 326).

Nitel araştırma desenine sahip bu araştırma için verilerin toplanma aşamasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırma konusuna ait her türlü belge doküman olarak kabul edilmektedir. Araştırmacıya düşen görev ise araştırma konusu ile ilgili ulaşabildiği her türlü belgeyi analiz etmektir (Karataş, 2015, s. 72). Bu çalışmada eski ve yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına ait dokümanlar ile YÖK tarafından yayımlanan öğretmen yetiştirme programlarında yapılan düzenlemelerin gerekçelerine yönelik metin incelenmiştir.

Sözü geçen metin incelendiğinde, program geliştirme süreçlerine yönelik detaylı bilgi yer almadığı görülmüştür. Bu sebepten verilerin analiz edilmesi aşamasında, güncellenen programın geliştirme sürecinde yapılan çalıştaylara katılan öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda kodlar oluşturulmuştur. Aynı şekilde güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının felsefesi, amacı, eğitim ve öğretim süreci ile ölçme ve değerlendirme süreçleri ile ilgili bir bilgi yer almadığı için problem durumuna uygun bir şekilde öğretim üyelerinin belirttiği görüşlerden elde edilen veriler doğrultusunda kodlar oluşturulmuştur.

Güncellenen programın ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile uyumuna bakılırken MEB programındaki öğrenme alanlarına ait kazanımları karşılayan lisans programındaki ders içeriklerine ilişkin kavramlardan kodlar oluşturulmuştur. Güncellenen programın öğretmen yeterliliklerini karşılama durumu incelenirken de Sosyal Bilgiler öğretmenliği özel alan yeterlilikleri çerçevesinde yer

alan kavramlardan oluşturulmuş kodlar dikkate alınmıştır. Kısacası, bu araştırmada betimsel ve içerik analizi tekniği birlikte kullanılmış, dokümanlar ve görüşmelerden elde edilen veriler sürekli karşılaştırmaya tabii tutulacak şekilde desenlemiştir.

3.2. Araştırmanın Katılımcıları

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasına katkı sağlayan 11 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Çalışma grubuna dâhil edilecek öğretim üyeleri seçimlerinde aşağıda belirtilen ölçütlerden bir veya tercihen birkaçına sahip olmak;

1. Tarih, coğrafya ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği gibi akademik arka plan açısından farklı disiplinlerden beslenmiş olmak ve Sosyal Bilgiler eğitimi alanında uzman olmak,
2. Eski ve yeni öğretmen yetiştirme programları çerçevesinde Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde çalışmak suretiyle engin deneyime sahip olmak,
3. Çalıştıkları üniversitelerin yönetim kadrosunda yer almak (Yönetim kadrosunda bulunan öğretim üyelerinin, yeni programın uygulanabilirliğine dair belirteceği görüşlerin bu çalışma için önem teşkil ettiği düşünülmektedir.),
4. Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecinde yapılan çalıştaylara en az bir kez katılarak görüş bildirmiş olmak (Resmi olmayan kaynaklara göre, programın geliştirilme sürecinde yapılan çalıştaylara ikiden fazla katılan öğretim üyesi bulunmamaktadır.).

Araştırmaya katılan öğretim üyelerinin demografik özellikleri;

1. Öğretim üyelerinin dokuzu erkek kalan ikisi ise bayandır.
2. Beşi profesör, beşi doçent, biri ise doktor öğretim üyesi unvanlı kimselerdir.
3. Altısı İç Anadolu, ikisi Akdeniz, biri Marmara, biri Karadeniz, diğeri ise Ege bölgesindeki üniversitelerde görev yapmaktadır.

Nitel araştırmalarda kullanılan örneklemlerden biri amaçlı örneklemdir. Bu örneklem de araştırmacı, araştırmasına uygun gördüğü birimleri veya kimseleri çalışması için örneklem olarak belirler (Koçak ve Arun, 2006, s. 24-26). Bu araştırma için gerekli olan verileri toplamak maksadıyla amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Nitekim bu çalışmada yukarıdaki verilen ölçütler çerçevesinde öğretim üyeleri ve ilgili dokümanlar amaca uygun seçilmiştir.

3.2.1. Üniversite

Bu araştırma için, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasına katkı sağlayan 11 öğretim üyesinden 8'inin görev yaptığı üniversitelere gidilmiş ve yüz yüze görüşme yapılmıştır.

3.2.2. İnternet ortamı

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasına katkı sağlayan 11 öğretim üyesinden 3'ü ile internet ortamında görüşülmüştür. Bunun sebebi araştırma için seçilen 3 öğretim üyesinin çalıştığı kurumların mesafe bakımından araştırmacıya uzak olması ve hava koşullarının kötü olmasından dolayı ulaşımın zor olabileceğinin düşünülmesinden kaynaklanmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu çerçevede, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının incelenmesi amacıyla eski ve yeni programa ait dokümanlar incelenmiş ve programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyeleriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeden önceden araştırmacı tarafından belirli bir plan dâhilinde sorulacak soruları hazırlama ve görüşme esnasında katılımcılara yeni sorular yöneltebilme imkânı tanıdığı için bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşme formu, nitel çalışmalarda sık kullanılan bir veri toplama aracıdır (Gürbüz ve Şahin, 2017, s. 184). Görüşme formunda yer alan sorular araştırmacı tarafından hazırlanmış daha sonra sosyal bilgiler eğitimi, eğitim programları ve öğretimi ile eğitim yönetimi alanlarından olmak üzere 3 uzman tarafından değerlendirilerek son şeklini almıştır. Görüşme formunda 13 soru yer almıştır. Görüşme esnasında, katılımcının sorulara verdiği yanıtlar doğrultusunda görüşme formunda yer alan sorulardan bazıları çıkartılmış veya yer almayan ama araştırma için gereksinim duyulan yeni sorular oluşturulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması amacıyla eski ve yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına ait veriler karşılaştırılmış ve farklılıkları incelenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ait kazanımlar incelenmiş ve bunların 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan derslerin içeriği ile

ilişkinine bakılmıştır. Aynı şekilde Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterlilikleri çerçevesinde güncellenen program değerlendirilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği programı ile ilgili bugüne kadar yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin ilgili programda yapılan değişiklikler hakkındaki görüşlerini almak amacıyla görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme formuna Ek-1’ de yer verilmiştir.

Araştırmacı tarafından veriler, 2019 Ocak- 2019 Mart tarihleri arasında öğretim üyeleriyle görüşülerek toplanmıştır. Bunun için önceden öğretim üyeleriyle iletişime geçilerek görüşmenin yapılacağı tarih ve saatler belirlenmiştir. Araştırmacı, öğretim üyelerinin görev yaptığı kuruma giderek veya öğretim üyeleriyle sosyal medya aracılığıyla birebir görüşerek veri toplamıştır. Yapılan görüşme süreleri 30 dakika ile 60 dakika arasında değişmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve yazıya geçirilmiştir. Öğretim üyeleriyle yapılan görüşmeler esnasında, araştırmacı ilk olarak kendini tanıtmış daha sonra araştırmanın amacı hakkında bilgi vermiştir. Görüşme formunda yer alan sorular öğretim üyelerine sorulmuş, öğretim üyelerinden alınan cevaplar doğrultusunda zaman zaman formda yer almayan sorular geliştirilmiş ve öğretim üyelerine yöneltilmiştir. Katılımcılar araştırmada gönüllü olarak yer almış ve etik kurallar nedeniyle katılımcıların görüşmede sorulan sorulara verdikleri cevaplar gizli tutulmuştur. Bu sebepten çalışmada yer alan öğretim üyelerinin isimleri, “ÖÜ1, ÖÜ2, ÖÜ3, ÖÜ4, ÖÜ5, ÖÜ6, ÖÜ7, ÖÜ8, ÖÜ9, ÖÜ10 ve ÖÜ11” şeklinde kodlanmış ve bulgularda öğretim üyelerinin kod isimleri ile görüşmenin kaçınıcı dakikasından itibaren öğretim üyelerine alıntı yapıldığına dair bilgi verilmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Güncellenen programa dair elde edilen veriler, program geliştirme ve inceleme süreçlerinde kullanılan Taba-Tyler modeli esas alınarak çözümlenmiştir. İlk aşamada MEB programı ve öğretmen yeterlilikleri çerçevesinden toplanan verilerden kodlar oluşturulmuş ve oluşturulan kodlar doğrultusunda eldeki dokümanlar içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin birbiriyle ilişkisini ortaya koymayı hedefleyen sürece içerik analizi denilmektedir (Akt., Çelik, 2011, s. 43-44).

İkinci aşamada ise öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen ses kayıtları yazıya geçirilerek programın geliştirilme süreci başta olmak üzere programın felsefesi, amacı, içeriği ile öğrenme ve öğretme süreçlerine yönelik kodlar oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda sorulan sorulara verilen

cevaplardan elde edilen veriler ise betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Neuman'a göre, betimsel analiz tekniği içerik analizi tekniğinden daha yüzeysel olup verilerin özetlenmiş halidir (Akt., Karataş, 2015, s. 74).

Kısacası bu çalışmadaki verilerin çözümlenme sürecinde alt problem sorularına uygun olarak daha önceden belirlenmiş kavramlar ile araştırma esnasında oluşturulan yeni kavramlar kod olarak atanmıştır. Sonuçta, bu çalışma için toplanan veriler problem durumunda yer alan sorulara cevap alınacak şekilde betimsel ve içerik analizi tekniklerinin birlikte kullanılmasıyla çözümlenmiştir. Bu çalışma için kullanılan her iki analiz tekniğinde de oluşturulan kod ve kategoriler üzerinde alan uzmanıyla fikir birliğine varılmıştır. Şekil 3.1.'de verilerin çözümlenme sürecine yönelik bilgiye yer verilmiştir.

Şekil 3.1. Verilerin Çözümlenme Süreci

3.5.1. Araştırmanın inandırıcılığı

Dokümanların incelenmesiyle elde edilen verilerin çözümlenmesinde araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için birtakım önlemler alınmıştır. Erlandson'a göre, nicel araştırmalarda sıklıkla kullanılan geçerlilik ve güvenilirlik kavramları yerine nitel araştırmalarda inandırıcılık ve teyit edilebilirlik gibi kavramlar kullanılmaktadır (Akt., Erdem, 2018, s. 35). Bu araştırmanın inandırıcılığını arttırmak amacıyla veri kaynağı çeşitlemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu amaçla doküman analizinin yanı sıra yarı yapılandırılmış görüşme tekniği de kullanılmıştır. İnanırıcılığı arttırmak için kullanılan başka bir yöntemde katılımcı teyididir. Katılımcı teyidindeki amaç katılımcıların sözleri ile yazıya geçirilmiş dokümanların arasındaki uyumdur. Bu araştırmaya katılan öğretim üyeleriyle gerçekleştirilen görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve değişikliğe uğratılmadan yazıya geçirilmiştir. Bu çalışmanın bulgular kısmında, katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntılar ile yer verilmiş ardından alıntılardan elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmıştır (Arastaman, Öztürk ve Fidan, 2018, s. 54). Holloway ve Wheeler'e göre, inandırıcılığı arttırmanın diğer bir yolu da uzman incelemesi yöntemidir. Bu çalışmada uzman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bunun için araştırmanın tüm aşamaları uzman bir kişi tarafından eleştirel bir şekilde değerlendirilerek araştırmacıya geri dönüt verilmiştir. Araştırmanın inandırıcılığının sağlanması açısından çalışmanın onaylanabilir durumda olması gerekmektedir. Nitel desene sahip bir çalışmanın onaylanabilirliği ham veriler içermesiyle mümkündür. Bu araştırmanın onaylanabilirliğinin sağlanması amacıyla program geliştirme sürecinde yapılan çalıştaylara katılarak görüş bildiren öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ses kayıt cihazı ile kaydedilerek yazıya geçirilen ham veriler araştırmacı tarafından yorumlanmıştır (Akt., Başkale, 2016, s. 25).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

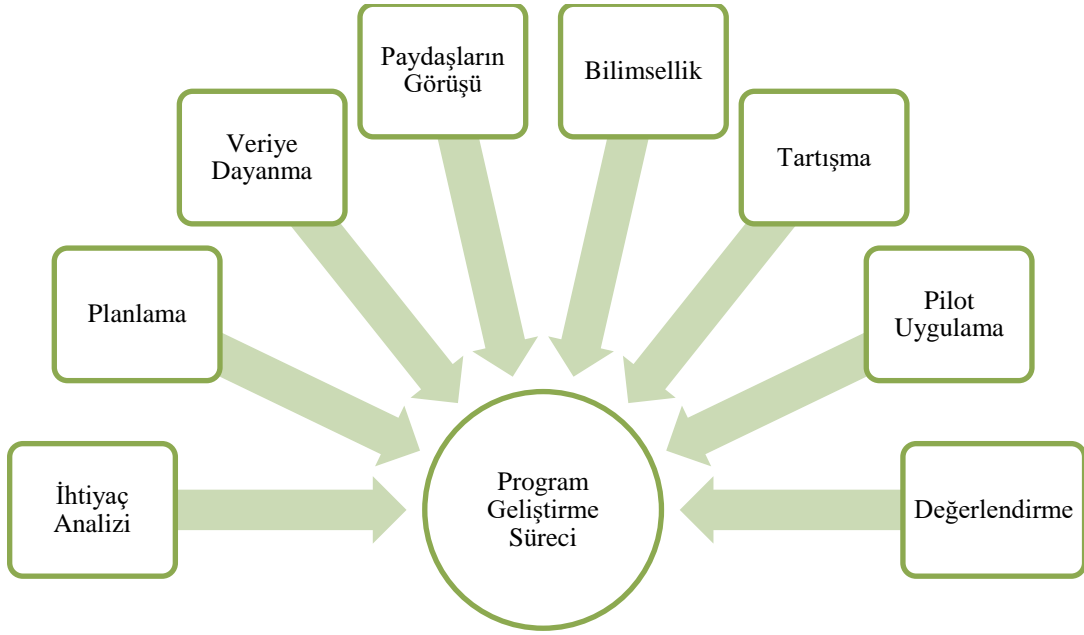
4. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına dair bulgulara yer verilmiştir. Bu kısımda yapılmış olan analizler, YÖK (2018, s. 1-25) ve MEB (2018, s. 14-23) dokümanları esas alınarak yapılmış olduğu için referans verilmesi gereken yerlerde okuyucuya kolaylık sağlamak amacıyla referans verilmemiştir.

4.1. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Geliştirilme Sürecine Yönelik Bulgular

Yüksek Öğretim Kurumunun yayımlamış olduğu yenilenmiş öğretmenlik lisans programı kitabındaki programların geliştirme usulü adlı bölüm incelendiğinde, öğretmen yetiştirme programlarının güncellenme sürecinde, her lisans programı için ayrı olmak üzere alan eğitimi ve program geliştirme uzmanlarının da içinde bulunduğu 3-5 üyeden meydana gelen komisyonların oluşturulduğu yazmaktadır. Komisyonlarda, öncelikle lisans programlarına dair durum tespiti yapıldığı ve alanla ilgili yapılan araştırmaların incelendiği belirtilmiştir. Öğretmen yetiştirme programlarının; veli, okul müdürü, öğretmen ve öğretim elemanlarının görüşleri alınarak ilk ve ortaokul öğretim programları ile öğretmenlik mesleği yeterlilikleri çerçevesinde güncellendiğine dair bilgiler de yer almaktadır.

Taba-Tyler program geliştirme ve inceleme modeli esas alınarak öğretim üyeleri ile görüşmelerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda aşağıdaki şekil 4.1’de ifade edilen kod ve kategoriye ulaşılmıştır.

Şekil 4.1. “Program Geliştirme Süreci” Kategorisine Bağlı Kodlar

Program geliştirme süreci ile ilgili alanyazın incelendiğinde, program geliştirme sürecinin planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarından oluştuğu görülmektedir. Program geliştirme sürecinin her aşaması, ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde düzenlenmelidir. Bu sebepten program geliştirme sürecinin ilk aşamasını ihtiyaç analizi oluşturmaktadır (Ural-Saltan, 2018, s. 27). Programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin, program geliştirme sürecine yönelik görüşmelerde sorulan sorulara verdikleri yanıtlarda da, ihtiyaç analizinin önemi üzerinde durdukları görülmektedir. Nitekim lisans programlarında yapılan güncellenme sürecinde de önceki öğretmen yetiştirme programlarına yönelik durum tespiti yapıldığı belirtilmektedir. Fakat öğretim üyeleri, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasında yeterince ihtiyaç analizi yapılmadığını, dolayısıyla programın güncellenmeye ihtiyacı olup olmadığı konusunda bilgilerinin olmadığını, güncellenen programında eski programın aksayan yönlerini düzeltebileceği konusunda şüpheleri olduğunu bildirdikleri görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak,

“Program geliştirme süreci planlama, uygulama ve değerlendirme olarak 3 aşamadan oluşuyor. Planlama aşamasında ihtiyacın tespiti, bir ihtiyaç analizi yapmak lazım.”(ÖÜ1,00’38”) şeklinde görüşünü belirten öğretim üyesinin, program geliştirme sürecinde ihtiyaç analizinin önemine değindiği görülmektedir. Program geliştirme, planlı bir şekilde, veriye dayalı olarak, işbirliği içinde çalışılması gereken bir süreçtir (Yüksel, 2000, s. 583). Bu şekilde düşünen öğretim üyesinin,

“Program geliştirme süreçlerinin öncelikle bir planlamaya ve veriye dayalı olması gerekir. Önce amaçlarının belirlenmesi daha sonra bu amaçlar doğrultusunda o programların bir şekilde paydaşı olacak kitlelerin görüş ve bilgilerinin alınarak bir çerçeve çizilmesi lazım.” (ÖÜ4,00’40) şeklinde görüşünü ifade ettiği görülmektedir. Program geliştirme sürecinde, paydaşların görüşlerinden yararlanılarak ihtiyaçların analiz edilmesi gerektiğini düşünen başka bir öğretim üyesi,

“Program değiştirilirken, Türkiye'deki bütün paydaşlardan ihtiyaç analizi yapılarak, görüş alınarak ama bu görüş illaki her zaman çalıştaylarla ve her ilde bir çalıştay ile değil yani bunun farklı yöntemleri var. Bu analizin çok iyi yapılması gerekiyordu. Bu analizin çok iyi yapılmadığını, programın eksikliklerinin çok iyi tespit edilmediğini ve çok iyi tespit edilmediği içinde ortaya çıkan programın pek istenileni karşılayan seviyede olmadığını düşünüyorum.” (ÖÜ9,14’20) şeklinde belirtilen görüşlerden yola çıkarak öğretim üyelerinin, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecinde, bilimsel bir yöntemin takip edilmediğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Bu düşüncüyü destekler nitelikte görüş bildiren başka bir öğretim üyesinin,

“Program hazırlama süreçleri ile ilişkili bilimsel bir yöntem takip edilmediğini düşünüyorum. Neye göre değişiklik yapıldı inanın bunu da bilmiyorum. Gerek var mıydı belki de çok da gerek yoktu. Çünkü yenilenen program ihtiyacı karşılamıyor zaten.” (ÖÜ3,00’57) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir. Yapılan çalışmalara göre, yalnızca Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında değil diğer eğitim programlarının geliştirilme sürecinde de bilimsel bir yöntemin tam olarak takip edilmediği görülmektedir (Yüksel, 2000, s. 605). Program geliştirme sürecinin bilimsel bir nitelik kazanabilmesi için veriye dayalı hareket edilmesi gerekmektedir. Bunun için de program geliştirme sürecinin planlanma aşamasında, daha önce yapılmış çalışmaların incelenmesinin fayda sağladığı bilinmektedir (Ural-Saltan, 2018, s. 11).

Program geliştirme sürecine katılan öğretim üyeleri, program geliştirme sürecinde birden fazla toplantı yapılarak farklı görüşlerden yararlanıldığını belirtmektedir. Fakat yapılan toplantılara katılan öğretim üyelerinin, bir sonraki toplantılara katılamamalarından kaynaklanan sorunlar olduğu görülmektedir. Bu sorunların sebebinin her toplantıda farklı öğretim üyeleriyle aynı metin üzerinde çalışılmasından kaynaklandığı görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak,

“Aynı metnin üzerinde farklı ekipler çalıştı. Dolayısıyla bu bir açıdan iyi bir şey çünkü farklı görüşler almak adına güzel ama bir yandan da şöyle bir şeyle karşılaştık;

gittiğim toplantıların birinde önceki mantığı anlamıyorduk ve onu bilmediğimiz için bazı şeyler bize çok garip geliyordu. Tartışma imkânı olmuyordu.” (ÖÜ6,00’44”) şeklindeki görüşünden yola çıkarak yapılan toplantılarda tartışma imkânının sağlanamadığını söylemek mümkündür. Bu görüşe benzer bir şekilde başka bir öğretim üyesinin de,

“Tabii şimdi lisans programı ile ilgili süreç hakkında birkaç defa farklı ortamlarda komisyonlar oluşturuldu fakat bu komisyonlara katılanlar her defasında değişti. Ondan dolayı o farklı değişimler ihtiyaçlara göre oluşturulan dersler birbiriyle bağlantılı şekilde gittiğini düşünmüyorum atıyorum işte, birinci komisyonda olan bir Sosyal Bilgiler hocası ikinci komisyon da yok, üçte yok ama komisyon toplantıları bir öncekine atıf yaparak işte böyle konuşuldu, böyle söylendi, bunun üzerine bu ders kondu, bu çıkarıldı hani bu tür değerlendirmeler var.”(ÖÜ7,22’22”) şeklinde söylediği görülmektedir. Hâlbuki program geliştirme sürecinde görev alan kişilerin, programda yapılacak değişiklikleri tartışması esastır (Yüksel, 2000, s. 584). Bu konu ile ilgili olarak başka bir öğretim üyesinin de,

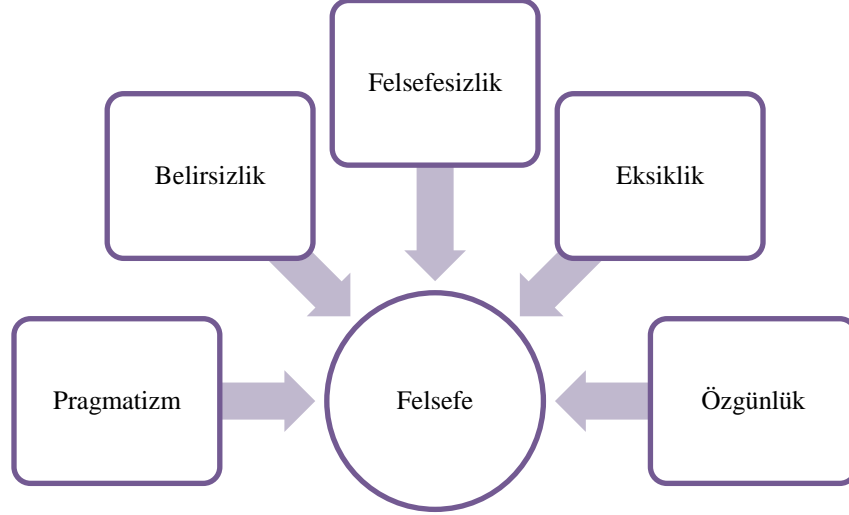
“İşte 3-5 çalıştayla bu işler kurtarılmaya çalışıldı. Çalıştaylar sürecine çok farklı kişiler, uzmanlar dâhil edildi. Bir dâhil edilen bir başka sürece dâhil olmadı.”(ÖÜ4,19’43”) şeklinde düşüncesini paylaştığı görülmektedir.

İhtiyaçların tespit edilmesi ile başlayan program geliştirme sürecinde, programda yapılan değişikliklerin denetlenmesi için pilot uygulama çalışmalarının yapılıp elde edilen sonuçların değerlendirilmesi gerekmektedir (Demirel, 2007, s. 170). Tyler’a göre, geliştirilen eğitim programının ne denli etkili olacağı ancak değerlendirme yapmakla mümkün olabilmektedir (Akt., Özdemir, 2009, s. 134). Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecindeki uygulama ve değerlendirme aşamalarına dikkat çeken,

“Program geliştirme çalışmalarının çok yeterli olmadığını düşünüyorum. Bir de geliştirilen programın hemen bir uygulamaya sokulmasından ziyade bir pilot uygulamaların yapılması, bazı üniversitelerde denenmesi, çıktılarının ölçülmesi gerekiyor. Böyle bir pilot çalışmamızda olmadı.” (ÖÜ2,03’31”) şeklinde görüşünü ifade eden öğretim üyesinin, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecindeki uygulama ve değerlendirme aşamaları ile ilgili eksikliklere değindiği görülmektedir.

4.2. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Felsefesi ve Amacına Yönelik Bulgular

YÖK tarafından güncellenen lisans programlarından Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının felsefesi ve amacının yazılı olarak beyan edilmemiş olması sebebiyle programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin bu konudaki görüşleri alınmıştır.

Şekil 4.2. “Felsefe” Kategorisine Bağlı Kodlar

Görüşmelerden elde edilen verilere göre, öğretim üyelerinin bir kısmı, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının felsefesinin olmadığını, olsa olsa bunun zorlama ile *pragmatizm* olarak adlandırılabileceğini düşünmektedir. Bununla ilgili olarak,

“Yeni programda bir felsefe ya da bir amaç beyan edilmemiş. Programı incelediğimizde derli toplu bir felsefe ya da amaç göremiyoruz. Bence bir felsefesi var ve bu felsefe pragmatik, pragmatizm üzerine kurulu.” (ÖÜ4,17’18”) şeklinde görüşünü belirtirken bu görüşe benzer şekilde başka bir öğretim üyesi de,

“Yararcılık desek, pragmatizm desek yani bir kalıba uydururuz tabi.” (ÖÜ1,09’24”) şeklinde düşüncesini ifade ettiği görülmektedir.

Görüşmelerden elde edilen verilere göre Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında görevli olan öğretim üyelerinin bir kısmı da Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının herhangi bir felsefeye dayanmadığını veya dayandığı felsefeyi tam olarak bilmediklerini belirtmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak öğretim üyelerinden biri,

“Şimdi felsefesi nedir bilmiyorum açıkçası hangi felsefeye dayalı.” (ÖÜ2,12’09”) şeklinde görüşünü belirtirken, başka bir öğretim üyesinin ise,

“Bence dayandığı bir felsefe yok yani.” (ÖÜ5,04’54”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Öğretim üyelerinin bir kısmı ise Sosyal Bilgiler eğitiminin içeriğinin ne olduğunun belli olmadığını düşünmektedir. Bu düşünce ile ilgili olarak,

“Sosyal Bilgilerin içeriği tam belli değil yani neyi öğrenecekler bunlar, neleri aktaracaklar.” (ÖÜ8,04’57”) şeklinde düşündüğü anlaşılmaktadır.

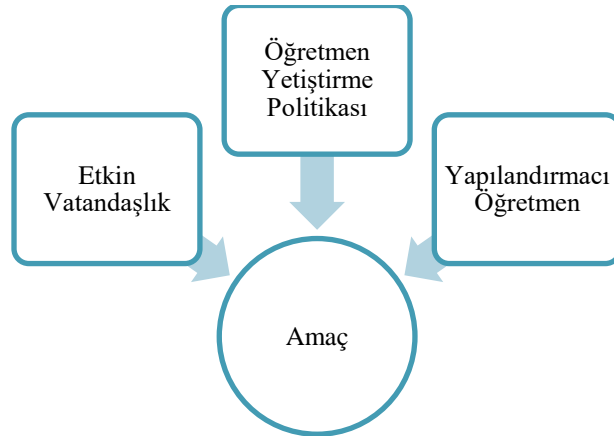
Görüşmelerden elde edilen verilere göre, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin bir kısmı Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının felsefesinin yazılı olarak belirtilmemiş olmasını bir eksiklik olarak nitelendirirken bir kısmı da felsefesinin yazılı olarak belirtilmesinden ziyade uygulanabilmesini önemli bulmuştur. Konu ile ilgili olarak,

“Yazılı olarak felsefesinin belirtilmemiş olması bence bir eksiklik.” (ÖÜ10,07’26”) şeklinde görüşünü belirtirken başka bir öğretim üyesinin,

“Amerika'daki anlayış felsefesi var zaten dersin o anlamda. Ama o felsefe ne kadar transfer edilebilmiş onu belki tartışmak lazım. Dolayısıyla hani bunu yazıp yazmamaları çok önemli değil şu aşamada.” (ÖÜ6,06’17”) şeklinde görüşünü ifade ettiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının, yalnızca eğitim felsefelerinden birine dayandırılmaması ve alana özgü felsefesinin olması gerektiğini düşünen öğretim üyesinin ise,

“Sosyal Bilgilerin doğası nedir, Sosyal Bilgilerde öğrenme nedir, programın doğası nasıl olmalı, öğretmenin rolü nedir. Bunları kapsamı gerekiyor bir felsefi ifadenin. Yani sadece ilerlemecilik gibi bir felsefe adı vermekte yetmez.” (ÖÜ11,09’30”) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

Şekil 4.3. “Amaç” Kategorisine Bağlı Kodlar

Görüşmede, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının amacına ilişkin öğretim üyelerine sorulan sorulara verilen yanıtlarda, *etkin vatandaş yetiştirme* kavramının üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu şekilde düşünen öğretim üyelerinden birinin,

“Çağın gerektirdiği niteliklere sahip Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirmek amacı. İyi vatandaş yetiştirmek bağlamında baktığınızda da iyi vatandaş yetiştirecek öğretmenleri yetiştirmeye çalışıyoruz.” (ÖÜ5,03’21”) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

Öğretmen yetiştirme programlarının, MEB programı ve öğretmen yetiştirme politikaları ile uyumlu olması gerektiğini düşünen öğretim üyesinin de,

“Bir öğretmen eğitimi programının temel amacı zaten o alanda yetişen öğretmenlerin mevcut programlarla, Milli Eğitim Programlarıyla uyumlu ve devletin vatandaş yetiştirme politikaları ile uyumlu bir maksatla hazırlanmış olması gerekiyor.” (ÖÜ9,08’38”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasında görev alan öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre, öğretim üyelerinin bir kısmı, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının amacının *yapılandırmacı öğretmen adayı* yetiştirmek olmasına rağmen ilgili lisans programının yapılandırmacı öğretim modeline uzak olduğunu düşündüklerini belirtmektedir. Bu düşünce ile ilgili olarak,

“Yapılandırmacı öğretime diyoruz ama yapılandırmacı öğretime uygun bir program olduğunu düşünmüyorum. Çünkü daha çok bilgi ağırlıklı bir program gibi görünüyor. Uygulaması az olan bir program gibi görünüyor. O yüzden yapılandırmacılığa çok uzak olduğunu düşünüyorum.” (ÖÜ2,12’15”) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda bu düşünceyi destekler niteliktedir. Nitekim eğitim fakültelerindeki öğretmen yetiştirme programlarında verilen eğitimin, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı ile örtüşmediği araştırmalarca ortaya konmuştur (Karadağ, Deniz, Korkmaz ve Deniz, 2008, s. 398).

4.3. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programı ile Bir Önceki Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programı Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklara Yönelik Bulgular

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı incelendiğinde, yalnızca ders isimlerinin ve içeriklerin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 4.1

Eski ve Yeni Programdaki Derslerin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

I. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredi	Yeni Program
MB	T+3	Eğitim Bilimine Giriş	MB	T+2	Eğitime Giriş
GK	T+2	Türkçe I: Yazılı Anlatım	MB	T+2	Eğitim Psikolojisi
GK	T+U+2	Bilgisayar I	GK	T+3	Türk Dili I
GK	T+3	Yabancı Dil I	GK	T+3	Bilişim Teknolojileri
GK	T+2	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	GK	T+2	Yabancı Dil I
AE	T+2	Sosyal Bilgilerin Temelleri	GK	T+2	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I
AE	T+2	Sosyal Psikoloji	AE	T+2	Sosyal Bilgilerin Temelleri
AE	T+2	Arkeoloji	AE	T+2	Genel Fiziki Coğrafya
AE	T+2	Sosyoloji			
II. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredi	Yeni Program
GK	T+2	Türkçe II: Sözlü Anlatım	MB	T+2	Eğitim Sosyolojisi
GK	T+U+2	Bilgisayar II	MB	T+2	Eğitim Felsefesi
GK	T+3	Yabancı Dil II	GK	T+3	Türk Dili II
GK	T+2	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	GK	T+2	Yabancı Dil II
AE	T+4	Genel Fiziki Coğrafya	GK	T+2	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II
AE	T+2	Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı	AE	T+2	Siyaset Bilimi
AE	T+2	Felsefe	AE	T+2	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü
AE	T+2	Ekonomi	AE	T+2	Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi
			AE	T+2	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya
III. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredi	Yeni Program
MB	T+3	Eğitim Psikolojisi	MB	T+2	Türk Eğitim Tarihi
GK	T+2	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	MB	T+2	Öğretim İlke ve Yöntemleri
GK	T+2	Seçmeli I	MB	T+2	Seçmeli I
AE	T+2	Türkiye Fiziki Coğrafyası	GK	T+2	Seçmeli I
AE	T+2	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	AE	T+2	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası
AE	T+2	Siyaset Bilimine Giriş	AE	T+2	İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi
AE	T+2	Temel Hukuk	AE	T+2	Ortaçağ Tarihi
AE	T+2	Sanat ve Estetik	AE	T+2	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları
			AE	T+2	Seçmeli I

Tablo 4.1 (Devam)

Eski ve Yeni Programdaki Derslerin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

IV. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Yeni Program
MB	T+2	Seçmeli I	MB	T+2	Öğretim Teknolojileri
AE	T+4	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	MB	T+2	Eğitimde Araştırma Yöntemleri
AE	T+2	Antropoloji	MB	T+2	Seçmeli II
AE	T+2	Ortaçağ Tarihi	GK	T+2	Seçmeli II
AE	T+2	Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme	GK	T+U+2	Topluma Hizmet Uygulamaları
AE	T+2	Vatandaşlık Bilgisi	AE	T+2	Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası
AE	T+2	Seçmeli II	AE	T+2	Sosyal Bilgiler Öğretim Programları
			AE	T+2	Bilim, Teknoloji ve Toplum
			AE	T+2	Vatandaşlık Bilgisi
			AE	T+2	Seçmeli II
V. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Yeni Program
MB	T+U+2	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı	MB	T+2	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi
MB	T+2	Sınıf Yönetim	MB	T+2	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme
GK	T+U+2	Topluma Hizmet Uygulamaları	MB	T+2	Seçmeli III
GK	T+2	Seçmeli II	GK	T+2	Seçmeli III
AE	T+2	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I	AE	T+2	Osmanlı Tarihi I
AE	T+2	Yeni ve Yakın Çağ Tarihi	AE	T+2	Yeni ve Yakın Çağ Tarihi
AE	T+2	Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	AE	T+3	Sosyal Bilgiler Öğretimi I
AE	T+2	Ülkeler Coğrafyası	AE	T+2	Seçmeli III
AE	T+2	İnsan Hakları ve Demokrasi			
VI. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Yeni Program
MB	T+3	Ölçme ve Değerlendirme	MB	T+2	Eğitimde Ahlak ve Etik
MB	T+U+2	Özel Öğretim Yöntemleri I	MB	T+2	Sınıf Yönetimi
MB	T+2	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	MB	T+2	Seçmeli IV
GK	T+2	Seçmeli III	GK	T+2	Seçmeli IV
AE	T+2	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı II	AE	T+2	Osmanlı Tarihi II
AE	T+2	Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi	AE	T+2	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat
AE	T+2	Siyasi Coğrafya	AE	T+2	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği
AE	T+2	Çağdaş Dünya Tarihi	AE	T+3	Sosyal Bilgiler Öğretimi II
AE	T+2	İnsan İlişkileri ve İletişim	AE	T+2	Seçmeli IV

Tablo 4.1 (Devam)

Eski ve Yeni Programdaki Derslerin Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

VII. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Yeni Program
MB	T+2	Program Geliştirme	MB	T+2	Okullarda Rehberlik
MB	T+2	Özel Eğitim	MB	T+2	Seçmeli V
MB	T+U+5	Okul Deneyimi	AE	T+2	Seçmeli V
AE	T+2	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I	AE	T+2	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I
AE	T+U+2	Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri	AE	T+2	Sanat ve Müze Eğitimi
AE	T+2	Günümüz Dünya Sorunları	AE	T+2	Afetler ve Afet Yönetimi
AE	T+U+2	Özel Öğretim Yöntemleri II	AE	T+2	Medya Okur Yazarlığı ve Eğitimi
VIII. Yarıyıl					
Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Eski Program	Dersin Türü	Teori Uygulama Kredisi	Yeni Program
MB	T+3	Rehberlik	MB	T+U+5	Öğretmenlik Uygulaması II
MB	T+U+5	Öğretmenlik Uygulaması	MB	T+2	Özel Eğitim ve Kaynaştırma
MB	T+2	Seçmeli II	MB	T+2	Seçmeli VI
AE	T+2	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II	AE	T+2	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II
AE	T+U+2	Sosyal Proje Geliştirme	AE	T+2	İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi
AE	T+U+3	Drama	AE	T+2	Karakter ve Değer Eğitimi
			AE	T+2	Seçmeli VI

Dokümanlardan elde edilen veriler çerçevesinde, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin güncellenen programdaki ders içeriklerine yönelik görüşlerine bulgularda yer verilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının içeriğinin incelenmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “İçerik” kategorisine bağlı olmak üzere “İsmi Değişenler”, “Programdan Kaldırılanlar”, “Kredisi Değişenler”, “Programa Eklenenler”, “Seçmeli Dersler”, “Uygulamalı Dersler” şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 4.2

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında İsmi Değişen Derslerin Dönemlerine Yönelik Bulgular

Dersin Türü	Eski İsmi	Eski Dönemi	Yeni İsmi	Yeni Dönemi
Alan Eğitimi	Siyaset Bilimine Giriş	III.	Siyaset Bilimi	II.
	Antropoloji	IV.	Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi	II.
	Öğretim Teknolojileri ve Tasarımı	V.	Öğretim Teknolojileri	IV.
	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	III.	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	IV.
	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I-II	V.-VI.	Osmanlı Tarihi I-II	V.-VI.
	Özel Öğretim Yöntemleri	VI.-VII.	Sosyal Bilgiler Öğretimi	V.-VI.

Tablo 4.2 (Devam)

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında İsmi Değişen Derslerin Dönemlerine Yönelik Bulgular

	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri	VI.	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat	VI.
Meslek Bilgisi	Eğitim Bilimine Giriş	I.	Eğitime Giriş	I.
	Ölçme ve Değerlendirme	VI.	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	V.
	Özel Eğitim	VII.	Özel Eğitim ve Kaynaştırma	VIII.
Genel Kültür	Türkçe I: Yazılı Anlatım	I.	Türk Dili I	I.
	Türkçe II: Sözlü Anlatım	II.	Türk Dili II	II.
	Bilgisayar I-II	I-II	Bilişim Teknolojileri	I.

Eski programın 3. yarıyılında yer alan *Siyaset Bilimine Giriş* dersinin adı *Siyaset Bilimi* olarak değiştirilmiş ve yeni programın 2. yarıyla alınmıştır. Eski programın 4. yarıyılında yer alan *Antropoloji* dersinin adı *Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi* olarak değiştirilmiş ve yeni programın 2. yarıyılına alınmıştır. Eski programın 5. yarıyılında yer alan *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* dersinin adı *Öğretim Teknolojileri* olarak değiştirilmiş ve yeni programın 4. yarıyılına alınmıştır. Eski programın 3. yarıyılında yer alan *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* dersinin adı *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* olarak düzenlenmiş ve yeni programın 4. yarıyılına alınmıştır. Eski programın 5. ve 6. yarıyıllarında yer alan *Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I-II* derslerinin adı *Osmanlı Tarihi I-II* olarak düzenlenmiş ve dönemleri değişmemiştir. Eski programın 6. ve 7. yarıyıllarında yer alan *Özel Öğretim Yöntemleri I-II* derslerinin adı *Sosyal Bilgiler Öğretimi I-II* olarak değiştirilmiş ve yeni programın 5. ve 6. dönemlerine alınmıştır. Eski programın 6. yarıyıllarında yer alan *Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemeleri* adlı dersin adı *Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat* olarak düzenlenmiş ve dönemi değiştirilmemiştir. Eski programın 1. yarıyılında yer alan meslek bilgisi derslerinden, *Eğitim Bilimine Giriş* dersinin adı *Eğitime Giriş* olarak düzenlenmiş ve dönemi değiştirilmemiştir. Eski programın 6. yarıyıllarında yer alan *Ölçme ve Değerlendirme* dersinin adı *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* olarak değiştirilmiş ve yeni programın 5. yarıyılına alınmıştır. Eski programın 7. yarıyılında yer alan meslek bilgisi derslerinden, *Özel Eğitim* dersinin adı *Özel Eğitim ve Kaynaştırma* olarak düzenlenmiş ve yeni programın 8. yarıyılına alınmıştır. Eski programın 1. ve 2. yarıyıllarında yer alan genel kültür derslerinden, *Türkçe: Yazılı Anlatım* ve *Türkçe: Sözlü Anlatım* derslerinin adı *Türk Dili I-II* olmak üzere düzenlenmiş ve dönemi değiştirilmemiştir. Eski programın 1. ve 2. yarıyıllarında yer

alan *Bilgisayar I-II* derslerinin adı *Bilişim Teknolojileri* olarak düzenlenmiş ve yeni programın 2. yarıyılına yerleştirilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yapılan değişiklikler ile ilgili olarak görüşünü belirten öğretim üyesinin,

“İşte Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımları. Bu çok iyi oldu. Genel olarak alan bilgisine ve alan bilgisi eğitimini kapsayan derslerin alana özgü isimlendirilmesi bizim alanımız açısından aslında çok önemli. Özel Öğretim Yöntemleri gibi çok genel bir dersin çok farklı şeyleri anlayışlara algılara yol açtığını zaman içerisinde gördük. Bu şekilde özelleştirmelerin de çok doğru bir şey olduğunu düşünüyorum.” (ÖÜ4, 12’49”) şeklinde düşündüğü anlaşılmaktadır.

Tablo 4.3

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programından Çıkarılan Derslere Yönelik Bulgular

Dersin Türü	Programdan Çıkarılan Dersler	Dersin Kredisi	Dersin Dönemi
Alan Eğitimi	Arkeoloji	T+2	I.
	Sosyoloji	T+2	I.
	Sosyal Psikoloji	T+2	I.
	Eski Çağ Tarihi ve Uygarlığı	T+2	II.
	Felsefe	T+2	II.
	Ekonomi	T+2	II.
	Temel Hukuk	T+2	III.
	Sanat ve Estetik	T+2	III.
	Ülkeler Coğrafyası	T+2	V.
	Çağdaş Dünya Tarihi	T+2	VI.
	İnsan İlişkileri ve İletişim	T+2	VI.
	Günümüz Dünya Sorunları	T+2	VII.
	Sosyal Proje Geliştirme	T+2	VIII.
Meslek Bilgisi	Okul Deneyimi	T+U+5	VII.
	Program Geliştirme	T+2	VII.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan bazı derslerin, programdan kaldırıldığı görülmektedir. Eski programın 1. yarıyılında yer alan *Arkeoloji*, *Sosyoloji* ve *Sosyal Psikoloji* derslerine yeni programda yer verilmediği görülmektedir. Eski programın 2. yarıyılında yer alan *Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı*, *Felsefe* ve *Ekonomi* dersleri de programdan kaldırılan dersler arasındadır. Eski programın 3. yarıyılında yer alan *Temel Hukuk* ile *Sanat ve Estetik* derslerine de yeni programda yer verilmemiştir. Eski programın 5. yarıyılında yer alan *Ülkeler Coğrafyası*, 6. yarıyılında yer alan *Çağdaş Dünya Tarihi* ile *İnsan İlişkileri ve İletişim* dersleri de programdan kaldırılan dersler arasındadır. Eski programın 7. yarıyılında yer alan *Günümüz Dünya Sorunları* ile 8. yarıyılında yer alan *Sosyal Proje Geliştirme* derslerine de yeni programda yer verilmediği görülmektedir. Eski programın meslek bilgisi derslerinden, *Okul Deneyimi* ve *Program Geliştirme* de programdan kaldırılan dersler arasındadır.

Programdan kaldırılan *Arkeoloji*, *Sosyoloji* ve *Felsefe* gibi derslerin her biri kendine has disiplinlerdir. Sosyal Bilgiler eğitimi ise bu alanları entegre eden disiplinler arası bütünleşik bir derstir (Öztürk, 2012, s. 13). Dolayısıyla psikoloji, felsefe, sosyoloji gibi disiplinlerin eğitimdeki yeri ile birlikte programda ele alınması gerektiği düşünüldüğünden ders isimlerinde ve içeriklerinde özelleştirmeye gidilmiş olabilir. Fakat öğretim üyelerinin bir kısmı, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programından kaldırılan bu derslerin, Sosyal Bilgiler alanı için önemli olduğunu ve yeni programda da yer alması gerektiğini düşünmektedir. Bu düşünce ile ilgili olarak,

“İçeriği bizim alanımızın derslerini yansıtmıyor. Mesela Hukuk, Ekonomi dersi kaldırıldı, Sosyoloji, Felsefe dersi yok, Eğitim Felsefesi ve Eğitim Sosyolojisine çevrildi.” (ÖÜ1,10’22) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Bazı öğretim üyeleri ise bu düşüncenin aksine, eski Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan zorunlu derslerden bazılarını verebilecek öğretim üyesi bulmakta zorlandıklarını, bu sebepten bu derslerin Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programından kaldırılmasının olumlu bir karar olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu düşünce ile ilgili olarak,

“İşte Hukuk vardı, Ekonomi vardı benzer dersler. Ben bu derslerin gerçekten işlevsiz olduğunu düşünüyordum. Neden işlevsiz olduğunu düşünüyorum. Bir Hukuk anlatmak öyle kolay bir iş değil. Dolayısıyla fakülte içerisinde ya da bölüm içerisinde bu dersleri verecek hoca bulmamız maalesef mümkün değil.” (ÖÜ4,08’26) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Öğretim üyeleri, yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki alan eğitimi derslerinin, eski programdaki gibi tarih ve coğrafya alanı ağırlıklı olduğunu düşünmektedir. Bu düşünce ile ilgili olarak,

“Alan dersleri; tarih, coğrafya çok ağırlıklı yine. Yani saymadım ama eski programda 9 tarih, 9 coğrafya dersi vardı. Şimdi yine aşağı yukarı öyle zannedersen. Bu Sosyal Bilgiler programı; tarih-coğrafya ağırlıklı bir program olmaktan öteye gidememiş.” (ÖÜ2,07’09) şeklinde görüşünü ifade ederken başka bir öğretim üyesi de benzer şekilde,

“Sosyal Bilgilerin lisans programının, Sosyal Bilgilerin multidisipliner özelliği konusunda bir dengeyi gözetmediği, ağırlıklı olarak işte yine tarih-coğrafya yoğunluklu olduğunu söyleyebiliriz.” (ÖÜ7,10’26) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

Eski programda yer alan *Ülkeler Coğrafyası* dersi programdan kaldırılan dersler arasındadır. Bu dersin programdan kaldırılması ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

“Örneğin, *Ülkeler Coğrafyası* kaldırıldı. Ben buna hiç bir anlam veremedim yani dünyaya işte küresel bakışa ihtiyacımız varken.” (ÖÜ10,09’07”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programından kaldırılan derslerden biri de *Okul Deneyimi* dersidir. Öğretim üyeleri, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tanımaları için *Okul Deneyimi* dersinin bir fırsat olduğunu ve bu dersin güncellenen programda yer almamasını eksiklik olarak gördüklerini belirtmektedir. Bununla ilgili olarak,

“Çocukların 2. sınıfın başında filan böyle bir *Okul Deneyimi* dersine ihtiyacı var gibi. Yani mesleği görüp tanımaları açısından.” (ÖÜ2,11’07”) şeklinde görüşünü belirtirken başka bir öğretim üyesinin de benzer şekilde,

“Bence 1. yarıyılıda *Okul Deneyimi* gibi bir ders olmalıydı. Bunu bir eksiklik olarak görüyorum. Bir kere mesleği tanınması gerekiyor. 1. sınıfta mesleği tanıyacak. Eğer yapamayacaksa sistemden hemen çıkması gerekiyor öğrencinin.” (ÖÜ5,07’50”) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

Tablo 4.4

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında Kredisi Değişen Derslere Yönelik Bulgular

Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin Eski Kredisi	Dersin Yeni Kredisi
Alan Eğitimi	Genel Fiziki Coğrafya	4	2
	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	4	2
	Ortaçağ Tarihi	4	2
	Yabancı Dil	3	2
Genel Kültür	Türk Dili	2	3
	Bilişim Teknolojileri	4	3
	Eğitime Giriş	3	2
Meslek Bilgisi	Eğitim Psikolojisi	3	2
	Öğretim İlke ve Yöntemleri	3	2
	Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme	3	2
	Okullarda Rehberlik	3	2

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının alan eğitimi derslerinden *Genel Fiziki Coğrafya*, *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* ile *Ortaçağ Tarihi* derslerinin kredilerinin 4’ten 2’ye düşürüldüğü görülmektedir. Genel kültür derslerinden *Yabancı Dil*’in kredisi 3’ten 2’ye düşürülürken *Türk Dili*’nin kredisi 2’den 3’e çıkarılmış, *Bilişim Teknolojileri* dersinin ise 4’ten 3’e düşürülmüştür. Sosyal Bilgiler

öğretmenliği öğretim programında yer alan *Eğitime Giriş, Eğitim Psikolojisi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* ile *Okullarda Rehberlik* derslerinin kredileri ise 3'ten 2'ye düşürülmüştür.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının uygulanmasıyla birlikte bazı öğretim üyelerinin, kredisi azaltılan derslerin içeriklerini aktarmada zaman sorunu yaşadığı görülmektedir. Bununla ilgili olarak,

“2 saatte Genel Fiziki Coğrafya dersi anlatmak imkânsız. Bu içeriği bu kadar saatte anlatmak, neyini anlatacağımız ile ilgili ben sorun yaşadım. Çünkü bir 4 saatliğe alışkanlığımız vardı. Aynı şey Genel Beşeri Coğrafya dersi için de geçerli 2 saate düşürüldü ve bunun anlatılması yine çok zor oluyor.” (ÖÜ3,03'20) şeklinde düşündüğü görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak başka bir öğretim üyesi de,

“Bir sürü 4 saatlik dersimiz var kim hangi hoca 4 saatlik ders yapar gibi bir eleştiri var. Yani biriniz gelin sınıfa bakın, bu hoca 4 saat ders işlemiyorsa sorun sizin sorunun nedir, eksiğin nedir, derdin nedir. Bunu bir denetleyin artı soruşturun olmuyorsa bundan sonra şey yapın öğrenciye sorun ya 4 saatlik derste gerçekten verim alıyor musunuz, 4 saatlik ders sizin işinize yarıyor mu, gerçekten işleniyor mu, bir fayda sağlıyor mu böyle bir şey yok. Yani biz de bu tür süreçlerde bir kere asla veriye dayalı hareket edilmiyor.” (ÖÜ4, 18'24) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan zorunlu genel kültür dersleri incelendiğinde genel olarak derslerin isimlerinde değişiklik yaşandığı görülmektedir. Genel kültür derslerinden *Bilişim Teknolojileri* dersi ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

“Bilişim Teknolojilerini teorik olarak 3 saate çıkardık, uygulama yok. Bu bir problem.” (ÖÜ5,53'15) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Belirtilen görüşten anlaşılacağı üzere *Bilişim Teknolojileri* dersinde yapılan değişikliğin öğretim üyeleri tarafından olumsuz karşılandığı söylenebilir. Programda yer alan zorunlu genel kültür derslerinin dışında kalan seçmeli genel kültür dersleri ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının içeriği incelendiğinde, meslek bilgisi derslerinin kredilerinin düşürüldüğü görülmektedir. Meslek bilgisi derslerinde yapılan değişiklikler ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

“Belki de bütün programlar da yapının en çok değiştiği yer meslek bilgisi oldu. İlk yaptığımız işlem orada ders saatlerini, 3'ten 2'ye düşürdük. Çünkü resmi olarak 3 saat gözükse bile, bunlar fakültede fiili olarak 2 saat blok anlamında işlenebiliyordu. Bütün öğretmenlerin sahip olması gereken eğitim felsefesi, eğitim sosyolojisi, eğitimde

ahlak ve etik gibi yeni dersler eklendi.” (ÖÜ8, 18’44”) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

Tablo 4.5

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programına Eklenen Derslere Yönelik Bulgular

Dersin Türü	Programa Eklenen Dersler	Dersin Kredisi	Dersin Dönemi
Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	T+2	III.
	İlk Türk İslam Devletleri Tarihi	T+2	III.
	Sosyal Bilgiler Öğretim Programları	T+2	IV.
	Afetler ve Afet Yönetimi	T+2	VII.
	Sanat ve Müze Eğitimi	T+2	VII.
	Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi	T+2	VII.
Meslek Bilgisi	Karakter ve Değer Eğitimi	T+2	VIII.
	Eğitim Sosyolojisi	T+2	II.
	Eğitim Felsefesi	T+2	II.
	Eğitimde Ahlak ve Etik	T+2	VI.

Güncellenen programın 3. yarıyılına, *Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları* ve *İlk Türk İslam Devletleri Tarihi* derslerinin eklendiği görülmektedir. Yeni programın 4. yarıyılına ise *Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* dersinin eklendiği görülmektedir. Güncellenen programın 7. yarıyılına ise *Afetler ve Afet Yönetimi*, *Sanat ve Müze Eğitimi* ile *Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi* derslerinin eklendiği görülmektedir. Yeni programın 8. yarıyılına da *Karakter ve Değer Eğitimi* dersinin eklendiği görülmektedir. Güncellenen programın 2. yarıyılına *Eğitim Sosyolojisi* ile *Eğitim Felsefesi*, 6. yarıyılına ise *Eğitimde Ahlak ve Etik* derslerinin eklendiği görülmektedir.

Öğretim üyeleri, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına eklenen dersleri verebilecek nitelikte öğretim üyesi bulmakta zorlanacaklarını düşünmektedir. Bu şekilde düşünüen öğretim üyelerinden birinin,

“Bir ders koymakla çok büyük bir şey değiştiremiyorsunuz öncelikle o dersi anlayacak daha sonra kavrayacak, bilecek ve öğretebilecek hocalara ihtiyacımız var. Dersi koyduk ama bu dersi verebilecek kaç kişi vardır. 60 tane Sosyal Bilgiler eğitimi bölümümüz var. Ama Afet Eğitimi dediğimiz dersi verecek kaç hoca var. Medya Okuryazarlığı aynı şekilde.” (ÖÜ4,24’26”) şeklinde düşündüğü görülmektedir. Bu konu ile ilgili olarak başka bir öğretim üyesinin de,

“Biz ne anlatacağız Karakter Eğitiminde mesela Karakter Eğitimi diye bir dersin olmasını da çok anlamlandıramıyorum. Karakter eğitimi ile ilgili uzmanlığı olan birisi olduğunu düşünmüyorum. Bu dersi kim verecek, Medya Okuryazarlığını kim verecek, Afet Eğitimi dersini koydunuz, Afet Eğitimi bilen yok ki zaten.” (ÖÜ3,10’55”) şeklinde fikrini belirttiği görülmektedir.

Alana özgü derslerden olan *Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* dersi ile ilgili olarak başka bir öğretim üyesinin,

“Öğretim programları başlı başına bir ders olmuş, 14 hafta boyunca öğrencilerle *Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını* işleyeceğiz. Oysaki *Sosyal Bilgiler programı* bildiğimiz gibi ilk olarak 1968 de orta çıktı. 68, 98, 2005, 2017, 2018 yani bizim 4-5 tane programımız var. 14 hafta ne işleyeceğiz? Açıkçası bilmiyorum.”(ÖÜ1,04’44”) şeklinde düşündüğü görülmektedir.

Tablo 4.6

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programından Çıkarılan Derslerin Programa Eklenen Seçmeli Dersler ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Programdan Çıkarılan Dersler	Programa Eklenen Seçmeli Dersler	Eklenen Derslerin Türü
Ekonomi	Ekonomi ve Girişimcilik	Genel Kültür
İnsan İlişkileri ve İletişim	İnsan İlişkileri ve İletişim	Genel Kültür
Sanat ve Estetik	Sanat ve Estetik	Genel Kültür
Günümüz Dünya Sorunları	Günümüz Dünya Sorunları	Alan Eğitimi
Drama	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama	Alan Eğitimi
Program Geliştirme	Eğitimde Program Geliştirme	Alan Eğitimi
Temel Hukuk	Türk Hukuk Sistemi	Alan Eğitimi

Eski programda zorunlu olan bazı derslerin, güncellenen programda seçmeli dersler grubuna dâhil edildiği görülmektedir. Eski lisans programında yer alan *Ekonomi* dersi, yeni programda *Ekonomi ve Girişimcilik* adıyla genel kültür seçmeli dersler grubuna dâhil edilmiştir. Eski programda yer alan *İnsan İlişkileri ve İletişim* ile *Sanat ve Estetik* derslerinin de ismi değiştirilmeksizin genel kültür seçmeli dersler grubuna dâhil edildikleri görülmektedir. Eski programda yer alan *Günümüz Dünya Sorunları* dersi yeni programın alan eğitimi seçmeli dersler grubuna yerleştirilmiştir. Eski programda yer alan *Drama* dersi *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama*, *Program Geliştirme* dersi *Eğitimde Program Geliştirme*, *Temel Hukuk* dersi ise *Türk Hukuk Sistemi* olmak üzere güncellenen programın alan eğitimi seçmeli dersler grubuna dâhil edilmiştir. Bu durum ile ilgili olarak,

“Şimdi *Günümüz Dünya Sorunları* denen dersi veren hocaların çok farklı şeyler anlattıklarını gördüm. Bazı yerlerde coğrafya kökenli hocalar giriyor. Onlar tamamen coğrafya gözüyle görüyorlar işte doğal afetler, deprem, seller, çevre kirliliği. Bir başkası siyaset gözüyle bakıyor. Bir başkası tarihçi gözüyle bakıyor. Yani bu dersin çok da amaca hizmet etmediğini düşünüyordum.” (ÖÜ4,26’47”) şeklindeki düşüncesinden yola çıkarak, lisans programında yer alan *Günümüz Dünya Sorunları* dersine giren

öğretim üyelerinin uzmanlık alanlarındaki farklılıkların; eğitim ve öğretim sürecine yansımalarını söylemek mümkündür.

Drama dersi öğretim üyeleri tarafından, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik becerilerini geliştirebileceği ders olarak görülmektedir. Fakat öğretim üyeleri, *Drama* dersini verebilecek nitelikte öğretim üyesi bulmakta zorlandıklarını da belirtmişlerdir. Bu düşünceyle ilgili olarak,

“*Drama gibi dersler bence zorunlu olmalıydı.*” (ÖÜ1,10’52”) şeklinde görüşünü belirtirken başka bir öğretim üyesi,

“*Drama dersi çok önemli bütün öğretmenlik alanlarda sadece Sosyal Bilgilerde değil bütün alanlarla ilgili olarak çok önemli bu da biraz önceki söylediğim kapsamda öğretmenlerin öğretmen adaylarının öğrenmesi gerekiyordu ama kim öğretecek meselesi vardı. Uygulama eğitimci sayımız maalesef çok az.*” (ÖÜ4,25’57”) şeklinde görüşünü belirtirken bu görüşe benzer şekilde,

“*Yani Sanat ve Estetik, Günümüz Dünya Sorunları gibi derslerin seçmeli olması bana kalırsa doğru ama bu Drama dersine dair öyle düşünmüyorum. Şöyle ki öğretmenlik mesleği bir sahne sanatı aslına bakarsanız ve sahne sanatına dair bilgilerin öğrenebileceği bir ders olarak görüyorum Dramayı.*” (ÖÜ5,11’41”) şeklinde düşüncesini ifade ettiği görülmektedir.

Güncellenen programda yer alan *Öğretmenlik Uygulaması* dersi ile ilgili yapılan değişikliği, olumlu olarak değerlendiren öğretim üyesinin,

“*Olumlu olarak mesela öğretmenlik uygulaması 2 döneme 1 yıla yayılmış, daha uzun bir süre bu daha iyi bir fırsat çünkü daha fazla okul ortamında o deneyimi kendileri yaparak yaşayarak görebilirler.*” (ÖÜ7,24’37”) şeklinde düşüncüğü anlaşılmaktadır.

Bazı öğretim üyeleri, eski Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında olduğu gibi güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında da uygulamalı derslere yeterince önem verilmediğini düşünmektedir. Bu durumla ilgili olarak,

“*Uygulamalı derslerin arttırılması gerekiyordu. Materyal Tasarımı dersi var. Biz bunu 2 teorik 2 uygulama veriyorduk. Şimdi bu ders Öğretim Teknolojileri olmuş ve 2 saate düşmüş ve sadece teorik. Bu ciddi bir problem.*” (ÖÜ5,06’10”) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

Güncellenen programda yer alan uygulamalı derslerin yeterli olmamasına rağmen derste uygulama yaptırılabilirliğini düşünen öğretim üyesinin,

“Yani derslerin büyük bir kısmında uygulama yok. Bazı hocalar uygulama yok bizde uygulama yapmayalım şeklinde kendilerine bağlamış olabilirler. Ama sonuçta bir öğretmen yetiştirme sürecinde uygulamalar önemli bunu şey yapmak lazım.”(ÖÜ7,24’18”) şeklinde düşündüğü görülmektedir.

Öğretim üyelerinin bir kısmı da, lisans programında yer alan uygulamalı derslerin işlevsel olmadığını düşünmektedir. Bununla ilgili olarak,

“Topluma Hizmet dersinin, etkili işlenmediğini düşünüyorum. Hocalar bunu ders yükü olarak kullanıyorlar. Ders ücreti alıyorlar. Buradaki kurumlar artık gönüllü şeye doydular, gönderecek yer bulamıyoruz, 14 haftalıkta bir süreç yani idare ediyoruz öğrenciyi, notunu veriyoruz, ücretini alıyoruz, geçiyoruz.” (ÖÜ1,30’37”) şeklinde düşüncesini belirtirken başka bir öğretim üyesi de benzer şekilde,

“Topluma Hizmet Uygulamalarına ilişkin, bu dersin çok gereksiz olduğunu düşünüyorum. Bana bu dersi verdiler işte 3. sınıflarda Topluma Hizmet Uygulamaları. Eski programda şimdi öğrenciler geldi, dedi ki ne yapabiliriz. Ben de şunu söyledim yani aslında bakarsanız çok şey yapabiliriz. Size bırakıyorum. Siz topluma hizmetten ne anlıyorsunuz dedim. Onlar da dedi ki yaşlılara yardım edelim, okul boyayalım, şunu yapalım bunu yapalım yani peki kurumlar çocuk esirgeme kurumu sakın bize üniversiteden öğrenci göndermeyin diyor. Huzurevi öğrenci göndermeyin diyor bıktık kendi işimize yapamaz olduk diyor. Bunun yazışmaları vs. çok uzun süreçler bunlar problem yaşıyoruz. Faydası oluyor mu olmuyor inanın hiç bir faydası olmuyor yani şöyle bir şey dedim ya kâğıt üstünde çok mükemmel ama iş uygulamaya gelince öyle değil.”(ÖÜ5, 41’57”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

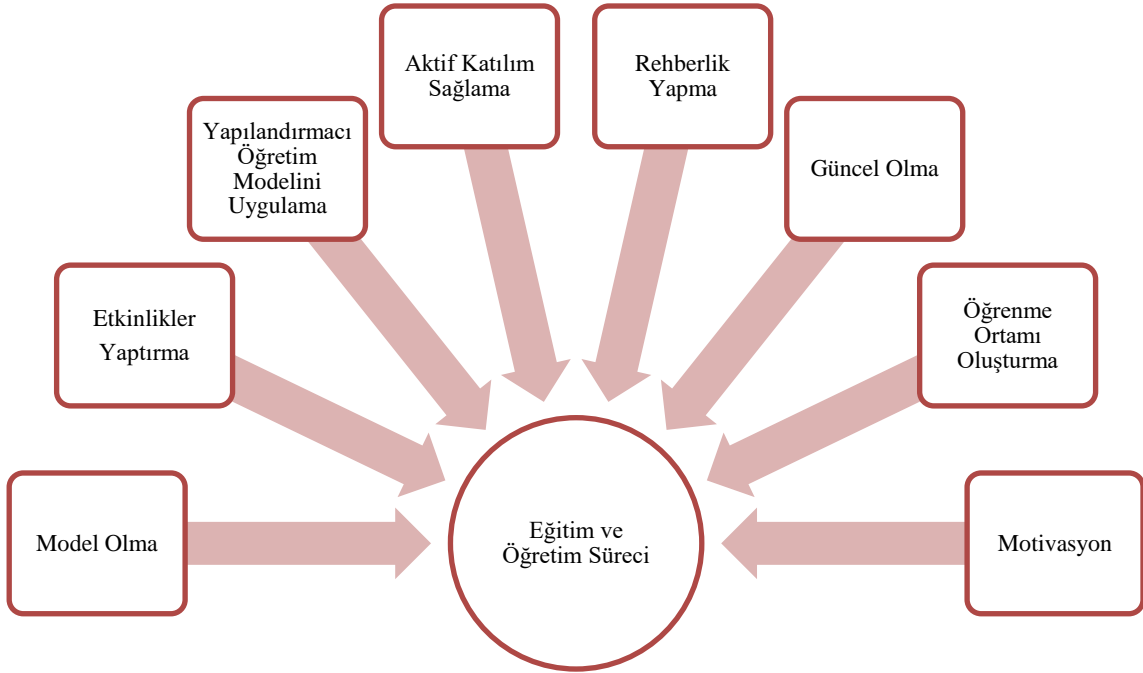
Öğretim üyeleri, yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki derslerin güncel olmadığını düşünmektedir. Bununla ilgili olarak,

“Biz hala kâğıttan, kartondan materyaller yaptırma peşindeyiz. Ama dünya böyle değil, dünya başka yere gitti. Arttırılmış gerçeklik var. Sanal gerçeklik uygulamaları var.” (ÖÜ5,07’00”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

4.4. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Eğitim ve Öğretim Sürecine Yönelik Bulgular

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı incelendiğinde, eğitim ve öğretim süreçlerin nasıl olması gerektiği konusunda herhangi bir bilgi bulunmadığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasında görev alan öğretim üyeleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen

verilere dayanarak eğitim ve öğretim sürecinin nasıl olması gerektiğine yönelik bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 4.4. “Eğitim ve Öğretim Süreci” Kategorisine Bağlı Kodlar

Öğretim üyeleri, öğretmen adaylarından mesleğe başladıklarında nasıl bir öğretmen olmaları isteniyorsa, eğitim ve öğretim sürecinde öğretmen adaylarına o şekilde *model olunması* gerektiğini düşünmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yapılandırmacı öğretim modeli benimsendiği için ilgili lisans programındaki öğretim üyelerinin, öğretmen adaylarına da yapılandırmacı öğretim modelinin gerektirdiği şekilde eğitim ve öğretim ortamı sunulması gerektiği düşüncesinde oldukları görülmektedir. Bununla ilgili olarak,

“Öncelikle biz, model olmamız lazım. Model yoluyla öğretim birçok kurama da temel oluşturuyor zaten. Öğretmen adayı, öğretmen olduğunda sınıfta ondan nasıl bir öğretmen olmasını istiyorsak işte öğrenci merkezli etkinlikler uygulasin, materyal geliştirsin, yapılandırmacı öğretmen olsun, aileleri sürece katsın, çeşitli etkinlikler uygulasin, iletişim güçlü olsun, nasıl bir öğretmen adayı istiyorsak kendimiz öyle bir öğretmen olmalı ve öyle bir öğretim ortamı düzenlemeliyiz.” (ÖÜ1,12’51”) şeklinde görüşünü ifade ettiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının eğitim ve öğretim sürecinde, öğretmen adaylarına model olunması gerektiğini düşünen başka bir öğretim üyesinin,

“Üniversitede model olmalı. O yüzden işte o bilgi yüklü programdan birazcık vazgeçip daha böyle etkinlikler içerisinde çocukların öğrenebileceği projelerle hani bu

ilkokuldaki etkinlikler değil tabii ki ama daha çok yaşlarına uygun düzeyde projeler tarzındaki araştırmalar, derslerde tartışmalar gibi birtakım etkinliklerle çocukları, sınıfları hareketlendirmek lazım.” (ÖÜ2,19’08”) şeklinde görüşünü ifade ederek eğitim ve öğretim sürecinde öğretmen adaylarına model olmanın yanı sıra öğretmen adaylarının derse aktif katılımının sağlanmasının da önemine değindiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının eğitim ve öğretim sürecinde, öğretmen adaylarının derse *aktif katılımının* sağlanması konusuna dikkat çeken başka bir öğretim üyesinin,

“Konulara göre tartışmalar yaratılabilir ya da öğrencileri daha aktif kılacak bir takım küçük etkinlikler, çalışmalar ya da öğrencilerin hazırlıklı gelmesine yönelik belki ödevler verilebilir. Yani şimdi diyorsunuz ki bunları ben söylüyorum, ne kadarını ben yapabiliyorum, onu da konuşmak lazım yani doğrusu onu da istenilen seviyede yaptığımız söylenemez.” (ÖÜ6,13’28”) şeklinde görüşünü ifade ettiği görülmektedir.

Öğretim üyelerinin, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki derslerin eğitim ve öğretim sürecinin *yapılandırmacı öğretim modeline* dayalı olarak işlenmediği düşüncesinde oldukları görülmektedir. Yapılan araştırma sonuçları da bu düşünceyi destekler niteliktedir. Nitekim Sosyal Bilgiler öğretmenleri, yapılandırmacı öğrenme modelini savunmalarına rağmen yapılandırmacı öğrenme ortamı oluşturmada problem yaşadıklarını belirtmektedir (Bada, 2018, s. 95). Bunun sebebi Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında verilen eğitimin, yapılandırmacı öğrenme modeli ile örtüşmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu durum ile ilgili olarak,

“Öğretmen adaylarının temel sıkıntısı şu, bana bir gün öyle dediler, siz bizden yapılandırmacılık istiyorsunuz ama biz üniversitede görmedik ki. Yani görmediğimiz şeyi nasıl uygulayacağız. Dolayısıyla burada da biz böyle etkinliklerle yapılandırmacı bir yaklaşımla ders işleseydik biz de belki uygulayabilirdik.” (ÖÜ2,18’40”) şeklinde görüşünü ifade ettiği görülmektedir.

Nitelikli öğretmen adaylarının yetişmesi için öğretim üyelerinin eğitim ve öğretim sürecinde, öğretmen adaylarına *rehberlik yapması* gerekmektedir. Öğretim üyelerinin iyi bir rehber olabilmesi için çağımızda yaşanan gelişmelere ayak uydurması ve kendilerini *güncellemesi* beklenmektedir (Bozdoğan, Aydın ve Yıldırım, 2007, s. 83). Bu şekilde düşünen öğretim üyelerinden,

“Öğrenci sizden bir şeyler öğrenmeye geliyor. Sizin rehberliğinize ihtiyacı var. 4 yıldır her derse gelmeden evvel bir çalışıyorum. Tekrar tekrar çalışmak zorunda

olduğumu hissediyorum ve kendimi güncellemeye çalışıyorum.” (ÖÜ5,14’13”) şeklinde görüşünü ifade ettiği görülmektedir.

Öğretim üyeleri, eğitim ve öğretim sürecinde, dersin içeriğine özgü kullanılacak yöntem ve tekniklerin belirlenmesi ve buna göre *öğrenme ortamı* oluşturulması gerektiği düşüncesindedir. Bu düşünce ile ilgili olarak,

“Dersin işlenişinde kullanılacak yöntem ve o yöntemin seçiminde etkili olan faktörler var. Dersin içeriği, o dersle öğrencilere kazandırılmak istenen nedir, sizin sınıfınızdaki donanım, ders sınıf içinde mi sınıf dışında mı işlenecek, işlenmesi gerekiyor, sınıfınızın teknolojik donanımı nedir.” (ÖÜ3,20’03”) şeklinde görüşünü bildirdiği görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre, öğretim üyeleri derste genel olarak projeksiyon cihazlarını kullanmaktadır. Bu durumda öğretmen adaylarının derse olan tutumlarını olumsuz etkilemektedir (Şimşek, 2015, s. 75-76). Dolayısıyla sınıfın fiziksel donanımının eğitim ve öğretim süreci için son derece önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Öğrenme ve öğretme süreçlerinde etkili olan başka bir durumda öğretmen adaylarının motivasyonudur. Motivasyonu yüksek olan öğrenciler düşük olanlara göre öğrenmeye daha meraklıdır. Motivasyon düşüklüğü öğrencilerde başarısızlığı da beraberinde getirmektedir (Akbaba, 2006, s. 343). Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında görev yapan öğretim üyeleri de öğretmen adaylarının motivasyonlarının düşük olduğunu bu sebepten öğrenmeye istekli olmadıklarını belirtmektedir. Öğretmen adaylarının motivasyonlarını düşüren etmenin, gelecek kaygısı duymalarından kaynaklandığını düşünen öğretim üyesi,

“Çocuklar inanmadıkları bir şeyi yapmak istemiyorlar yani öğretmen olacağına inancı yok ki öğretmen olmanın getirilerini ya da onun gerektirdiği şeyleri öğrensin.” (ÖÜ2,33’18”) şeklinde düşüncesini söylerken başka bir öğretim üyesinin,

“Çok iyi değiliz yani üst düzeyde bilgi, beceri ve donanım kazandıramıyoruz öğrencilere. Neden kazandıramıyoruz, öğrencilerimiz geliyor. 1. sınıfta çok heyecanlılar, 2. sınıfta olayı fark ediyorlar, 3’te bitiyorlar zaten. Diyor ki hocam biz buraya geldik ama bu kadar öğretmen adayı var. Öğretmen olamayacağız ki öğrensek ne olacak.” (ÖÜ3,34’48”) şeklinde düşüncesini dile getirirken, başka bir öğretim üyesinin ise,

“Ben çok nitelikli öğretmen yetiştiğini düşünmüyorum. Bunun temel kaynağının da motivasyon olduğunu düşünüyorum. Öğrencinin derdi, devlete atanabilmek. Buna dair bir inancı olmadığı için motivasyon da sıfır.” (ÖÜ5,22’25”) şeklinde görüşünü

belirttiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının motivasyonlarını düşüren etmenin, bölüme tesadüfen gelmelerinden kaynaklandığını düşünen öğretim üyesinin,

“Benim gördüğüm kadarıyla öğrenciler çok motivasyonsuz ve isteksiz yani lisans öğrencilerinin en az yarısı çok isteyerek gelmiş olmuyor yani tabiri caizse mecburen okuyor, kazanamamış daha iyi bir yeri, kaderine razı olmuş gibi.” (ÖÜ6,34’07”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

4.5. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Sürecine Yönelik Bulgular

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı incelendiğinde, ölçme ve değerlendirme süreçlerine yönelik herhangi bir bilgi yer almadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının hizmet öncesinde aldıkları eğitim ile hizmet sonrasında verecekleri eğitimin birbirine paralel olması beklenmektedir. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında, yapılandırmacı yaklaşım benimsendiği için Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına da bu yaklaşıma uygun olarak eğitim verilmelidir. Yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir şekilde hazırlanmış eğitim programlarında; değerlendirmenin amacı, bireylerin aldığı bilgilerin ne kadarını aklında tutabildiğini ölçmek değil öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymaktır (Erdem ve Demirel, 2002, s. 85). Buradan yola çıkarak, eğitim programlarının yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir şekilde sınanması için öğrenme ve öğretme süreçleri hakkında programda detaylı bilginin yer alması gerektiği söylenebilir. Fakat güncellenen program incelendiğinde, öğrenme ve öğretme süreçlerinin nasıl yürütüleceği konusunda da bilgi verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programından mezun olacak öğretmen adaylarının niteliği ile bir önceki programdan mezun olan öğretmen adaylarının niteliği arasındaki farkı değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Öğretim üyelerinin belirttiği görüşlerden yola çıkarak güncellenen programdan mezun olacak öğretmen adaylarının niteliğini belirleyecek olan faktörün, derse girecek öğretim üyelerinin niteliği olacağını söyleyebiliriz. Bununla ilgili olarak,

“Programın süreç boyutu olmadığı için yani gezi yapmak hocanın inisiyatifine, vicdanına kalıyor, götürür ya da götürmez, götürürse kendisi de öğrencilerini götürür. Götürmezse kendisi de öğrencilerini götürmez. Bence tamamen öğretmenlerin niteliğini süreç etkileyecektir. Sadece derslerin adlarına ya da kısa içeriklerine bakarak, yetişecek öğretmenler şöyle olacaktır ya da böyle olacaktır diyemeyebiliriz.” (ÖÜ1,20’57”) şeklinde düşüncesini söylediği görülmektedir.

4.6. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Derslerin, İlk ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersine Ait Konular İle İlişkilendirilebilmesine Yönelik Bulgular

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının, ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersine ait konular ile ilişkilendirilebilmesine yönelik bulguları ortaya koymak amacıyla; Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları, kategori olarak ele alınmıştır. Bu öğrenme alanlarına ait kazanımlar ile ilişkilendirilen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki içerik ise kategorilere bağlı olarak kodlandırılmıştır. Dokümanlardan elden edilen verilere ilişkin bulgulara yer verilmeden önce öğretim üyelerinin, güncellenen programın MEB programıyla uyumuna ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak,

Eskiden programda zorunlu olan bazı alan eğitimi derslerinin programdan çıkartılmasının, MEB programıyla uyumsuzluğa neden olduğunu düşünen öğretim üyesinin,

“Öğretmen eğitimi programı ile alandaki Sosyal Bilgiler eğitimi programının birbirine örtüşmesi de gerekiyor. Bu anlamda Sosyal Bilgiler 4, 5, 6, 7 programını öğretecek öğretmenin, uygulayacak öğretmenin burada o programı gerektirecek bütün dersleri alabilmesi lazım. Bunların çıkarılması hani kısmen şey olmuş bence eksiklik olmuş.”(ÖÜ2,06’04) şeklinde düşündüğü anlaşılmaktadır.

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecinde MEB programının yeterince dikkate alınmadığını düşünen öğretim üyesinin,

“Yani biz öğretmen yetiştirme programlarını değiştiriyoruz ama yetiştireceğimiz öğretmenlerin ya da yetiştirdiğimiz öğretmenlerin, öğretmen olduklarında okutacağı okuttuğu programlardaki değişikliklerle bizim programımız arasında nasıl bir uyum var hiç buna bakmamışız. Hiç buna bakılmadı mesela.”(ÖÜ4,22’59) şeklinde düşüncesini söylediği görülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının MEB programı ile ilişkisinin incelenebilmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “Birey ve Toplum” kategorisine bağlı olmak üzere “Beceri”, “Gelişim”, “Değer”, “Öğrenme”, “Temel Haklar”, “Çocuk Hakları”, “Sosyal Değişme”, “Kültür”, “Sosyal Sorumluluk”, “İletişim”, “Medya” şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4.7

“Birey ve Toplum” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları		Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Ders İçerikleri		
Sınıf ve Kazanım Sırası	Birey ve Toplum Öğrenme Alanına Ait Kazanımlar	Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin İçeriği
4.2.	Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğretimi II	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin özel becerilerin (değişim ve sürekliliği, zamanı ve mekânı algılama vb.) öğretimi
4.3.	Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır.	Meslek Bilgisi	Eğitim Psikolojisi	Gelişim kuramları, gelişim alanları ve gelişim süreçleri
4.4.	Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	Sosyal bilgiler öğretimde temel beceriler
4.5.	Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	Alan Eğitimi	Karakter ve Değer Eğitimi	Değer eğitimi ve uygulamaları
5.1.	Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	Sosyal bilgiler öğrenmenin ve öğretmenin anlamı
5.2.	Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	Sosyal bilgiler öğretimde temel beceriler
5.3.	Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.	Alan Eğitimi	Vatandaşlık Bilgisi	Temel hak ve ödevler
5.4.	Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.	Alan Eğitimi	İnsan Hakları ve Demokrasi	Çocuk hakları, çocuk hakları sözleşmesi
6.1.	Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.	Meslek Bilgisi	Eğitim Sosyolojisi	Sosyal değişim
6.2.	Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.	Alan Eğitimi	Karakter ve Değer Eğitimi	Kültürlerarası farklılaşma ve birlikte yaşama kültürü
6.3.	Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	Sosyal bilgiler öğretimde temel beceriler
6.4.	Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.	Genel Kültür	Topluma Hizmet Uygulamaları	Sosyal sorumluluk projelerine katılma
6.5.	Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	Alan Eğitimi	Vatandaşlık Bilgisi	Temel hak ve ödevler
7.1.	İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.	Genel Kültür Seçmeli	İnsan İlişkileri ve İletişim	Kişilerarası ilişkilerde kendini uyarılama
7.2.	Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	Genel Kültür Seçmeli	İnsan İlişkileri ve İletişim	Etkili iletişim becerileri

Tablo 4.7 (Devam)

“Birey ve Toplum” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

7.3.	Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.	Alan Eğitimi	Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi	Medyanın toplumsal, kültürel ve ekonomik yaşam üzerindeki etkileri
7.4.	İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.	Genel Kültür Seçmeli	Medya Okuryazarlığı	Medya ve internete yönelik hukuki haklar ve sorumluluklar

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi, lisans programındaki alan eğitimi derslerinden, *Vatandaşlık Bilgisi*, *İnsan Hakları ve Demokrasi*, *Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi* derslerinin içerik yönünden, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan *Birey ve Toplum* öğrenme alanına ait kazanımlar ile ilişkilendirilebildiği söylenebilir. Aynı zamanda alan eğitimi derslerinden *Sosyal Bilgiler Öğretimi II* ve *Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları* derslerinin içerik yönünden, birey ve toplum öğrenme alanına ait becerileri içeren kazanımlarla ilişkilendirilebildiği görülmektedir. Bununla birlikte lisans programında yer alan genel kültür seçmeli derslerinden, *İnsan İlişkileri ve İletişim* ile *Medya Okuryazarlığı* derslerinin içeriğinin, *Birey ve Toplum* öğrenme alanına ait kazanımlarla ilişkilendirilebildiğini söylemek mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan meslek bilgisi derslerinden *Eğitim Psikolojisi* ve *Eğitim Sosyolojisi* derslerinin içeriğinin, *Birey ve Toplum* öğrenme alanına ait kazanımlar ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Nitekim bu öğrenme alanındaki kazanımlara bakıldığında, bireylerin ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanımları beklenmektedir. Öğrencilerin bireysel ilgi ve ihtiyaçlarını keşfetmelerini sağlayabilmek için öğretmenlerin, gelişim kuramlarını ve süreçlerini analiz edebilmesi gerekmektedir. Lisans programında yer alan *Eğitim Psikolojisi* dersinde, öğretmen adaylarına, bu konu hakkında eğitim verildiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan sosyal rollerin zaman içerisinde değişimini incelemeye yönelik kazanım ise lisans programında yer alan *Eğitim Sosyolojisi* dersinin içeriği ile ilişkilendirilmektedir. Çünkü lisans programındaki *Eğitim Sosyolojisi* dersinde, “sosyal değişim” konusunun üzerinde durulacağı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan genel kültür derslerinden, *Topluma Hizmet Uygulamaları* dersinde öğretmen adaylarının, sosyal sorumluluk projelerine katılmaları için teşvik edileceği görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan *Birey ve Toplum* öğrenme alanına ait kazanımlarda

da toplumsal birlikteliğin sağlanması için bireylerin sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katılmaları gerektiği yer almaktadır.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının MEB programı ile ilişkisinin incelenmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “Kültür ve Miras” kategorisine bağlı olmak üzere “Edebiyat”, “Milli Kültür”, “Değişim ve Süreklilik”, “Oyun”, “Milli Mücadele”, “Kültürel Miras”, “Yerel Tarih”, “Kültürel Uyum”, “Kültürel Öğeler”, “Türk Tarihi”, “İslam Medeniyeti”, “Osmanlı Tarihi,” “Avrupa’daki Gelişmeler” şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4.8

“Kültür ve Miras” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları		Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Ders İçerikleri		
Sınıf ve Kazanım Sırası	Kültür ve Miras Öğrenme Alanına Ait Kazanımlar	Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin İçeriği
4.1.	Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelere yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat	Sözlü ve yazılı destanlar, şiir ve hikâyeler, denemeler ve belgeseller
4.2.	Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	Genel Kültür Seçmeli	Kültür ve Dil	Millî kültürler
4.3.	Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğretimi II	Değişim ve sürekliliği algılaya becerisinin öğretimi
		Alan Eğitimi Seçmeli	Sosyal Bilgiler Öğretimde Yerel-Çocuk Oyunları	Millî çocuk oyunları
4.4.	Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar.	Genel Kültür	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	Millî mücadelenin manevî temelleri
5.1.	Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder.	Alan Eğitimi	Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi	Anadolu, Mezopotamya medeniyetlerinin somut kültürel miras unsurları
5.2.	Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.	Alan Eğitimi Seçmeli	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihî Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih	Tarihî kanıt, yerel tarih ve sözlü tarih çalışmalarının teorik ve uygulamalı örnekleri.
5.3.	Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	Genel Kültür Seçmeli	Kültür ve Dil	Millî kültürler, Kültürel uyum
5.4.	Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	Genel Kültür Seçmeli	Kültür ve Dil	Kültürün kaynakları ve öğeleri, toplumsal açıdan kültür
5.5.	Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	Genel Kültür Seçmeli	Kültür ve Dil	Millî kültürler

Tablo 4.8 (Devam)

“Kültür ve Miras” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

6.1.	Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	Alan Eğitimi	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	Türk tarihi, kültürü, bozkır yaşam tarzı, sanat, ekonomi
6.2.	İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.	Alan Eğitimi	İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi	İslamiyet’in doğuşu, İslam medeniyetinde bilim, sanat, eğitim, ekonomi, estetik, şehir
6.3.	Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	Alan Eğitimi	İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi	Türk İslam medeniyetinde bilim, sanat, eğitim, düşünce, ekonomi, şehir ve estetik
7.1.	Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	Alan Eğitimi	Osmanlı Tarihi I- II	Osmanlı devletinin kuruluşundan (1299) itibaren meydana gelen siyasi gelişmeler
7.2.	Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.	Alan Eğitimi	Osmanlı Tarihi I- II	Osmanlı devletinin kuruluşundan (1299) itibaren meydana gelen siyasi gelişmeler
7.3.	Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	Alan Eğitimi	Yeni ve Yakın Çağ Tarihi	Avrupa’daki siyasi gelişmeler
7.4.	Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	Alan Eğitimi	Osmanlı Tarihi I- II	Osmanlı Devleti’nde toplumsal hayat ve toplumsal kurumlar
7.5.	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Alan Eğitimi	Osmanlı Tarihi I- II	Osmanlı Devleti’nde kültürel gelişmeler

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi, lisans programında yer alan tarih alanına ait derslerin, *Kültür ve Miras* öğrenme alanına ait kazanımları büyük ölçüde karşıladığı söylenebilir. Sosyal Bilgiler dersi öğretimi programındaki; sözlü, yazılı, görsel kaynaklardan yararlanarak aile tarihi çalışması yapmasına yönelik kazanımın lisans programındaki *Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat* dersinin içeriği ile ilişkilendirilebilmesi mümkündür. Çünkü bu derste Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde kullanılacak şiir, hikâye gibi yazılı ve sözlü kaynakların üzerinde durulacağı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerin, somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihindeki önemini fark etmeleri beklenmektedir. Bu kazanım ile ilgili olarak lisans programında *Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi* dersi yer almaktadır. Bu dersin içeriğine bakıldığında, Anadolu ve Mezopotamya medeniyetlerinin kültürel mirasa katkılarının üzerinde durulacağı görülmektedir. Bu ders ile ilgili öğretim üyesinin,

“*Sosyal Antropolojiyi düşündüğümüzde evet bizim Sosyal Bilgiler öğretiminde, öğretmenlerin bilmesi gereken bir alan. Genel antropoloji dersine göre daha makul ve mantıklı bir ders. Çünkü Genel Antropolojide hiç Sosyal Bilgiler ile alakalı olmayan şeyler öğretilabiliyordu ki maalesef bu derse girenler onu öğretiyorlardı. Fiziki antropoloji öğretiyorlardı. Dersin bu şekilde sınırlandırılması, diğer taraftan Medeniyet Tarihi gibi koskoca Medeniyet Tarihini 2 saatlik bir dersin yarısı olarak düşünmek de bana çok makul gelmiyor.*” (ÖÜ4, 12’15”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerin, Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunması beklenmektedir. Bu kazanımı karşılayan lisans programındaki ders, *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü* dersidir. Bu derste, Türklerin yaşam tarzı ve geçim kaynakları ile Türk kültürü ve sanatının işleneceği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerin, İslamiyet’in doğuşunu ve ortaya getirdiği değişimleri yorumlaması beklenmektedir. Bu kazanım ile ilgili olarak lisans programında öğretmen adaylarına verilen ders, *İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi* dersidir. Bu derste İslamiyet’in doğuşu ile İslam medeniyetinin bilim, sanat ve düşüncelerine yer verileceği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerden, Osmanlı Devleti’nin ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklamaları beklenmektedir. Bu kazanım ile ilgili olarak lisans programında yer alan dersler, *Osmanlı Tarihi I* ve *II* dersleridir. Bu dersler de, Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren meydana gelen siyasi gelişmelerin işleneceği görülmektedir. Bu dersler ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

“*Osmanlı Tarihi I, Osmanlı Tarihi II, İslam öncesi İslam sonrası falan filan bir sürü dersler yani. Yani zaten öyle bir şey ki biz bu kadar bilgiyi de veremeyiz çocuğa yani bir Osmanlı Devleti’ni zaten 4 yılda okutsak veremeyiz.*” (ÖÜ2,07’29”) şeklinde düşündüğü anlaşılmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerden, Avrupa’daki gelişmeler ile bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri açıklamaları beklenmektedir. Bu kazanım ile ilgili olarak lisans programında yer alan ders, *Yeni ve Yakınçağ Tarihi*’dir. Bu derste Avrupa’daki siyasi gelişmeler görülecektir.

Kültür ve Miras öğrenme alanına ait kazanımlardan, geleneksel çocuk oyunlarının değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırılmasına yönelik kazanım ile ilişkilendirilen lisans programındaki ders, *Sosyal Bilgiler*

Öğretiminde Yerel-Çocuk Oyunları'dir. Bu dersin içeriğine bakıldığında, milli çocuk oyunlarının işleneceği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan genel kültür seçmeli derslerinden *Kültür ve Dil* dersinin ise Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki *Kültür ve Miras* öğrenme alanına ait kazanımları karşılaması bakımından önemli bir ders olduğu söylenebilir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının MEB programı ile ilişkisinin incelenebilmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” kategorisine bağlı olmak üzere “Harita”, “İklim”, “Beceri”, “Yer Şekilleri”, “Nüfus”, “Afet”, “Ekonomi”, “Çevre”, “Konum”, “Yerleşme”, “Göç”, “Temel Haklar” şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4.9

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları		Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Ders İçerikleri		
Sınıf ve Kazanım Sırası	İnsanlar Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanına Ait Kazanımlar	Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin İçeriği
4.1.	Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	Alan Eğitimi	Genel Fiziki Coğrafya	Harita bilgisi
4.2.	Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.	Alan Eğitimi	Genel Fiziki Coğrafya	Harita bilgisi
4.4.	Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.	Alan Eğitimi	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	Türkiye'nin iklimi ve iklim değişimleri.
		Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğretimi II	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan alana özel becerilerin öğretimi
4.5.	Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	Alan Eğitimi	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	Türkiye'de yer şekilleri
		Alan Eğitimi	Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	Nüfus ve yerleşme coğrafyası
4.6.	Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.	Alan Eğitimi	Afetler ve Afet Yönetimi	Afetlere hazırlık
5.1.	Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.	Alan Eğitimi	Genel Fiziki Coğrafya	Harita bilgisi
		Alan Eğitimi	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	Türkiye'de yer şekilleri
5.2.	Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	Alan Eğitimi	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	Türkiye'nin iklimi
		Alan Eğitimi	Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	Türkiye ekonomik coğrafyasının genel özellikleri
5.3.	Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.	Alan Eğitimi	Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	Nüfus ve yerleşme coğrafyası

Tablo 4.9 (Devam)

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

5.4.	Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.	Alan Eğitimi	Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası	Türkiye’de çevre sorunları, ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkardığı çevreye ilişkin sorunlar
5.5.	Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.	Alan Eğitimi	Afetler ve Afet Yönetimi	Afetlerin sürdürülebilir kalkınmadaki etkileri
6.1.	Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	Alan Eğitimi	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği	Kıta ve ülkelerin öğrenilmesinde; haritalardan yararlanılarak enlem ilişkileriyle konumlandırma
6.2.	Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.	Alan Eğitimi	Genel Fiziki Coğrafya	Harita bilgisi
6.3.	Türkiye’nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.	Alan Eğitimi	Genel Fiziki Coğrafya	Harita bilgisi
7.1.	Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	Alan Eğitimi	Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	Nüfus, yerleşme, ekonomik coğrafya
7.2.	Türkiye’de nüfusun dağılışı etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar	Alan Eğitimi	Genel Fiziki Coğrafya	İlk yerleşmelerden günümüze yerleşmelerin gelişimi, dağılışı ve bunlar üzerinde etkili olan faktörler, yerleşmelere ilişkin yapılan sınıflandırmalar
7.3.	Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	Alan Eğitimi	Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	Nüfus ve yerleşme coğrafyası
7.4.	Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.	Alan Eğitimi	Vatandaşlık Bilgisi	Nüfus coğrafyası üzerinde etkili olan göçler
				Temel hak ve ödevler

Tablo 4.9’den anlaşılacağı üzere, lisans programında yer alan coğrafya alanına ait derslerin, *İnsanlar, Yerler ve Çevreler* öğrenme alanına ait kazanımlarla büyük oranda ilişkilendirilebildiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerden, çevrelerindeki herhangi bir yerin konumu hakkında çıkarımlarda bulunabilmesi ve günlük yaşamda kullanılan mekânların krokisini çizebilmesi beklenmektedir. Lisans programında yer alan *Genel Fiziki Coğrafya* dersinde, öğretmen adaylarına harita bilgisi eğitimi verileceği görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerin, yaşadığı çevrenin yer şekilleri hakkında çıkarımda bulunması ve çevrelerindeki hava olaylarını gözlemleyip yorumlaması beklenmektedir. Bu kazanım ile ilgili olarak, lisans programında öğretmen adaylarına verilen ders,

Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası'dır. Bu dersin içeriğinde, Türkiye'nin yer şekilleri ve ikliminin üzerinde durulacağı görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan kazanımlardan biri de; öğrencilerin, doğal afetlere yönelik hazırlık yapabilmesidir. Doğal afetlere yönelik hazırlık yapmaları konusunda lisans programında yer alan ders, *Afetler ve Afet Yönetimi* dersidir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının MEB programı ile ilişkisinin incelenebilmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “Bilim, Teknoloji ve Toplum” kategorisine bağlı olmak üzere “Teknoloji”, “Bilim İnsanı”, “Bilişim Etiği”, “İnternet”, “Etik”, “Bilim”, “Sosyal Değişim”, “Araştırma”, “Telif Hakkı”, “Bilimsel Birikim” şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4.10

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları		Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Ders İçerikleri		
Sınıf ve Kazanım Sırası	Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına Ait Kazanımlar	Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin İçeriği
4.2.	Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır.	Alan Eğitimi	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Geçmişten günümüze bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler
4.3.	Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.	Alan Eğitimi	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Ünlü Türk bilim insanları, yabancı bilim insanları
5.2.	Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.	Genel Kültür	Bilişim Teknolojileri	Bilişim etiği
5.3.	Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.	Genel Kültür	Bilişim Teknolojileri	Güvenli internet kullanımı
5.4.	Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.	Alan Eğitimi	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Ünlü Türk bilim insanları, yabancı bilim insanları
5.5.	Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.	Genel Kültür Seçmeli	Bilim ve Araştırma Etiği	Araştırma sürecinde etik dışı davranışlar
6.1.	Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgilerin Temelleri	Sosyal bilimlerde bilgi, sosyal bilimler ve birbirleriyle ilişkileri
6.2.	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer	Alan Eğitimi	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilim ve teknolojinin sosyal değişime etkileri
6.3.	Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.	Meslek Bilgisi	Eğitimde Araştırma Yöntemleri	Araştırma süreci, veri toplama, verilerin analizi, sonuçları yorumlama
6.4.	Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.	Genel Kültür Seçmeli	Bilim ve Araştırma Etiği	Telifle ilgili etik sorunlar
7.2.	Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.	Meslek Bilgisi	Eğitim Felsefesi	İslam dünyasından İbn-i Sina, Farabi'nin eğitim görüşleri
		Alan Eğitimi	İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi	Türk İslam medeniyetindeki bilginlerin eserleri

Tablo 4.10 (Devam)

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

7.3.	XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.	Alan Eğitimi	Yeni ve Yakın Çağ Tarihi	XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa ve dünyada meydana gelen gelişmeler
		Genel Kültür Seçmeli	Bilim Tarihi ve Felsefesi	Coğrafi keşifler, Rönesans ve Reform, Aydınlanma

Sosyal Bilgiler dersindeki öğrencilerin, teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırabilmesi, teknolojik ürünleri kullanım alanlarına göre sınıflandırabilmesi ve kullandıkları teknolojik ürünlerin mucitlerini tanımaları gerekmektedir. Bu kazanımları karşılayacak olan lisans programındaki ders, *Bilim, Teknoloji ve Toplum*’dur. Bu dersin içeriğini, geçmişten günümüze kadar yaşanan bilim ve teknolojideki gelişimler oluşturmaktadır. Bu ders ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

“Bilim, Teknoloji ve Toplum dersi var. Bu ders tarih dersinden öteye geçmiyor yani başlı başına bir problem Bilim Teknoloji ve Toplum. Biz hala şunu söylüyoruz. Tarihte şu bilim adamı bunu bulmuş, şu olmuş, bu olmuş, bilimsel süreç şu şekilde gelmiş ve günümüze geldik diyoruz ama günümüzde ne olduğunu anlatmıyoruz yani ne bileyim nasıl bir ders konulmalıydı, adını böyle kavramsallaştırmıyorum ama dediğim gibi teknolojiyi takip edebilecek içerik olarak kesinlikle Bilim, Teknoloji ve Toplum kalsa dahi bu dersin içeriğinin kesinlikle yeni düzene uyması gerekiyor.”(ÖÜ5,28’53”) şeklinde düşüncesini belirttiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan genel kültür derslerinden, *Bilişim Teknolojileri* dersinin içeriği de bu öğrenme alanı ile ilgilidir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında, “Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyma” kazanımı mevcuttur. *Bilişim Teknolojileri* dersinde de güvenli internet kullanımını konusunun işleneceği görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersindeki öğrencilerin, XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin, bilimsel birikimin oluşmasına etkisini analiz etmeleri beklenmektedir. Lisans programında yer alan genel kültür seçmeli derslerden, *Bilim Tarihi ve Felsefesi* dersinde, geçmişten günümüze kadar yaşanan bilimsel gelişmelerin üzerinde durulacağı görülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının MEB programı ile ilişkisinin incelenebilmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “Üretim, Tüketim ve

Dağıtım” kategorisine bağlı olmak üzere “Ekonomik Faaliyetler”, “Temel Haklar”, “Ekonomi”, “Çevre”, “Proje” şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4.11

“Üretim, Tüketim ve Dağıtım” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişisine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları		Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Ders İçerikleri		
Sınıf ve Kazanım Sırası	Üretim, Tüketim ve Dağıtım Öğrenme Alanına Ait Kazanımlar	Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin İçeriği
5.1.	Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.	Alan Eğitimi	Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	Ekonomik faaliyet alanlarını özelliklerine göre sınıflandırma
5.2.	Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.	Alan Eğitimi	Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	Ekonomik faaliyet alanlarının gelişiminde etkili olan faktörler
5.3.	Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.	Alan Eğitimi	Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya	Ekonomik faaliyetlerin beşerî çevreyle etkileşimi
5.4.	Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.	Alan Eğitimi Seçmeli	Türkiye'nin Ekonomik Yapısı	Üretim, tüketim ve dağıtım öğrenme alanına ilişkin bilgi ve beceri öğretimi
5.5.	İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	Alan Eğitimi Seçmeli	Türkiye'nin Ekonomik Yapısı	Üretim, tüketim ve dağıtım öğrenme alanına ilişkin bilgi ve beceri öğretimi
5.6.	Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.	Alan Eğitimi	Vatandaşlık Bilgisi	Temel haklar
6.1.	Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.	Alan Eğitimi	Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	Türkiye ekonomik coğrafyasının genel özellikleri: Türkiye'de tarım, hayvancılık, ormancılık, sanayi ve dağılışı
6.2.	Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	Alan Eğitimi Seçmeli	Çevre Eğitimi	Çevre duyarlılığı
6.3.	Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.	Genel Kültür Seçmeli	Ekonomi ve Girişimcilik	Belirli bir alanda ve konuda girişimcilikle ilgili bir proje hazırlama
6.4.	Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	Alan Eğitimi	Vatandaşlık Bilgisi	Toplum hayatını düzenleyen kurallar; temel hak ve ödevler

Tablo 4.11’den anlaşılacağı üzere, lisans programında yer alan coğrafya alanına ait derslerin, *Üretim, Tüketim ve Dağıtım* öğrenme alanına ait kazanımlarla ilişkilendirilebildiği görülmektedir. *Üretim, Tüketim ve Dağıtım* öğrenme alanına ait “Yaşadığı yerin ekonomik faaliyetlerini analiz etme” kazanımı, lisans programındaki *Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya* dersindeki, “Ekonomik faaliyet alanlarını özelliklerine göre sınıflandırma” içeriği ile ilişkilidir. Yine bu öğrenme alanına ait

“Yaşadığı yerin ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıma” kazanımı da lisans programındaki *Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya* dersindeki, “Ekonomik faaliyet alanlarının gelişiminde etkili olan faktörler” içeriği ile ilişkilidir.

“Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz etme” kazanımının da *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* dersindeki “Ekonomik faaliyetlerin beşerî çevre ile etkileşimi” içeriği ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında; *Üretim, Tüketim ve Dağıtım* öğrenme alanına ait kazanımlar ile ilişkilendirilebilecek ders sayısının yeterli olmadığını düşünen öğretim üyesinin,

“İlköğretim programlarında *Üretim, Dağıtım, Tüketim* en fazla kazanım sayısı olan öğrenme alanı fakat lisans programlarında sadece bir tane *Ekonomi* isimli ders var.” (ÖÜ7,05’47”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki alan eğitimi seçmeli derslerinden, *Türkiye’nin Ekonomik Yapısı* dersinin içeriğinde; *Üretim, Tüketim ve Dağıtım* öğrenme alanına ilişkin bilgi ve becerilerin kazandırılacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla lisans eğitiminde bu dersi seçecek olan öğretmen adaylarının, bu öğrenme alanı ile ilgili bilgi ve becerilerinin gelişeceği söylenebilir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının MEB programı ile ilişkisinin incelenebilmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “Etkin Vatandaşlık” kategorisine bağlı olmak üzere “Çocuk Hakları”, “Demokrasi”, “Temel Haklar”, “Anayasa”, “Kadın Hakları” şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4.12

“Etkin Vatandaşlık” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları		Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programındaki Ders İçerikleri		
Sınıf ve Kazanım Sırası	Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanına Ait Kazanımlar	Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin İçeriği
4.1.	Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.	Alan Eğitimi	İnsan Hakları ve Demokrasi	Çocuk hakları
4.2.	Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.	Alan Eğitimi	İnsan Hakları ve Demokrasi	Okulda ve ailede demokrasi
5.3.	Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.	Alan Eğitimi	Vatandaşlık Bilgisi	Temel hak ve ödevler
6.3.	Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar	Alan Eğitimi	İnsan Hakları ve Demokrasi	Okulda ve ailede demokrasi
6.4.	Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	Alan Eğitimi	Vatandaşlık Bilgisi	Temel hak ve ödevler; anayasa, anayasal kurumlar
6.5.	Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.	Alan Eğitimi	İnsan Hakları ve Demokrasi	Kadın hakları
7.1.	Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.	Alan Eğitimi	İnsan Hakları ve Demokrasi	Demokrasinin tanımı ve tarihi gelişimi

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan *Etkin Vatandaşlık* öğrenme alanına ait “Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir” kazanımı, lisans programındaki alan eğitimi derslerinden, çocuk haklarını konu alan *İnsan Hakları ve Demokrasi* dersi ile ilişkilidir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan “Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar” kazanımı da *İnsan Hakları ve Demokrasi* dersi ile ilişkilidir. Nitekim bu dersin içeriğini, okulda ve ailede demokrasinin önemi oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler öğrencilerinden; demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamı açıklamaları beklenmektedir. Bununla ilgili olarak lisans programında; demokrasinin tanımı ve gelişimini konu alan ders, *İnsan Hakları ve Demokrasi*’dir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan “Temel hakları açıklama” kazanımı ise lisans programında yer alan *Vatandaşlık Bilgisi* dersinin içeriği ile ilişkilidir. Nitekim bu dersin içeriğinde, “Temel hak ve ödevler” yer almaktadır. Bu durum ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

“Vatandaşlık diyoruz ama vatandaşlığın da ihmal edildiğini görüyoruz. Yani Sosyal Bilgiler öğretmenliği programında da ihmal ediliyor, Sosyal Bilgiler ilköğretim ortaokul programında da ihmal ediliyor. Dolayısıyla hem iyi vatandaşlar yetiştireceğiz diyoruz, Sosyal Bilgilerin amacı bu diyoruz ama en önemli konuyu ihmal ediyoruz.” (ÖÜ2,37’38) şeklinde düşündüğü görülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının MEB programı ile ilişkisinin incelenebilmesi için elde edilen veriler çözümlenirken; “Küresel Bağlantılar” kategorisine bağlı olmak üzere “Ülke”, “Ülke Birlikleri”, “Kültürel Öge”, “Turizm”, “Popüler Kültür”, “Küreselleşme” şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

Tablo 4.13

“Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları		Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki Ders İçerikleri		
Sınıf ve Kazanım Sırası	Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanına Ait Kazanımlar	Dersin Türü	Dersin Adı	Dersin İçeriği
4.1.	Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.	Alan Eğitimi	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği	Ülke biçimleri, sınırları
4.2.	Türkiye’nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.	Alan Eğitimi	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği	Türkiye’yi etkileyen ülke birlikleri
4.3.	Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır	Genel Kültür Seçmeli	Kültür ve Dil	Kültürün öğeleri, Birleştirici ve ayrıştırıcı olarak kültür; kültürlenme, kültürleşme,

Tablo 4.13 (Devam)

“Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanına Ait Kazanımların Lisans Programındaki Ders İçerikleri ile İlişkisine Yönelik Bulgular

5.3.	Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar	Alan Eğitimi	Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	Türkiye’de turizm
6.1.	Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.	Alan Eğitimi	Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği	Türkiye’yi etkileyen ülke birlikleri
6.4.	Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.	Genel Kültür Seçmeli	Medya Okuryazarlığı	Popüler kültür
7.3.	Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.	Alan Eğitimi	Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları	Sosyal bilgiler öğretimde temel beceriler
7.4.	Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.	Alan Eğitimi Seçmeli	Küreselleşme ve Toplum	Küreselleşmenin çevre üzerindeki etkileri

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan “Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır” kazanımı ile ilgili lisans programında verilen ders; ülke biçimleri ve sınırlarını konu alan *Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği*’dir. Bu derste, Türkiye’yi etkileyen siyasi coğrafya bölgelerine yer verileceği görülmektedir. Bu içerik ile ilgili olarak Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında “Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıtır” kazanımı da bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan “Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar” kazanımını karşılayan lisans programındaki ders ise *Türkiye’nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*’dır. Bu dersin içeriğinde, “Türkiye’de turizm” konusunun yer aldığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında; öğrencilerden, küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirmeleri beklenmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki alan eğitimi seçmeli derslerinden *Küreselleşme ve Toplum* dersinin içeriği bu kazanıma uygun olup küreselleşmenin çevre üzerindeki etkilerini içermektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan *Küresel Bağlantılar* öğrenme alanına ait kazanımlardan biri de medya ile ilgilidir. Sosyal Bilgiler öğrencilerinden; popüler kültürün, milli kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgulamaları beklenmektedir. Bu kazanıma uygun lisans programındaki içerik, *Medya Okuryazarlığı* dersinde mevcuttur. Bu derste, popüler kültürün toplumun üzerindeki etkisine değinileceği görülmektedir.

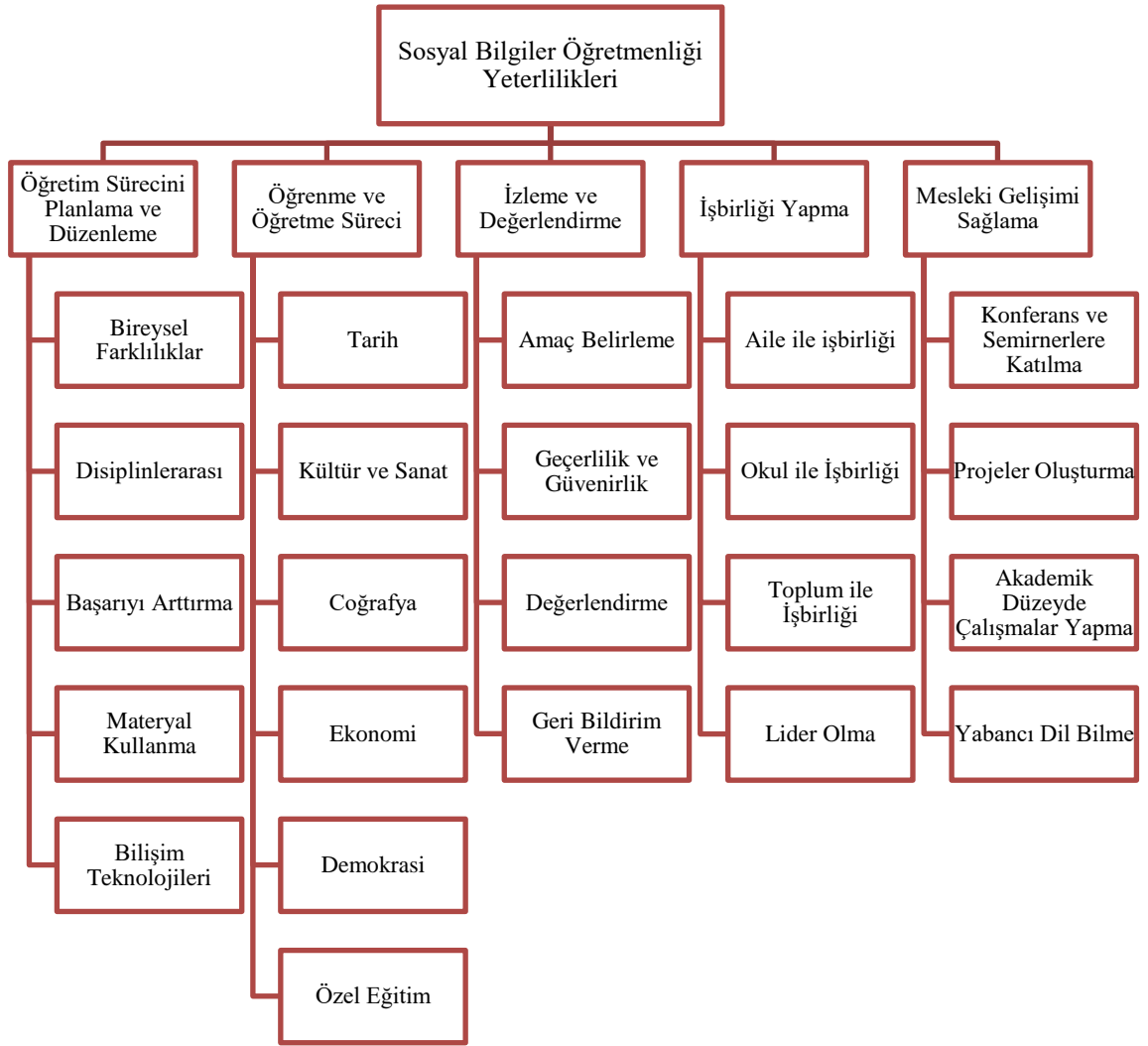
2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki derslerin, ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersine ait konular ile ilişkilendirilebilmesine yönelik bulgulara dayanarak,

- MEB programındaki 4., 5., 6. ve 7. sınıflara ait toplam 131 kazanımın 88'inin,
- “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ait toplam 18 kazanımın 17'sinin,
- “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait toplam 19 kazanımın 17'sinin,
- “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ait toplam 19 kazanımın 17'sinin,
- “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ait toplam 18 kazanımın 12'sinin,
- “Üretim, Tüketim ve Dağıtım” öğrenme alanına ait toplam 23 kazanımın 10'unun,
- “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına ait toplam 18 kazanımın 7'sinin,
- “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ait toplam 16 kazanımın 8'inin lisans programında yer alan ders içerikleriyle ilişkilendirilebildiğini söylemek mümkündür.

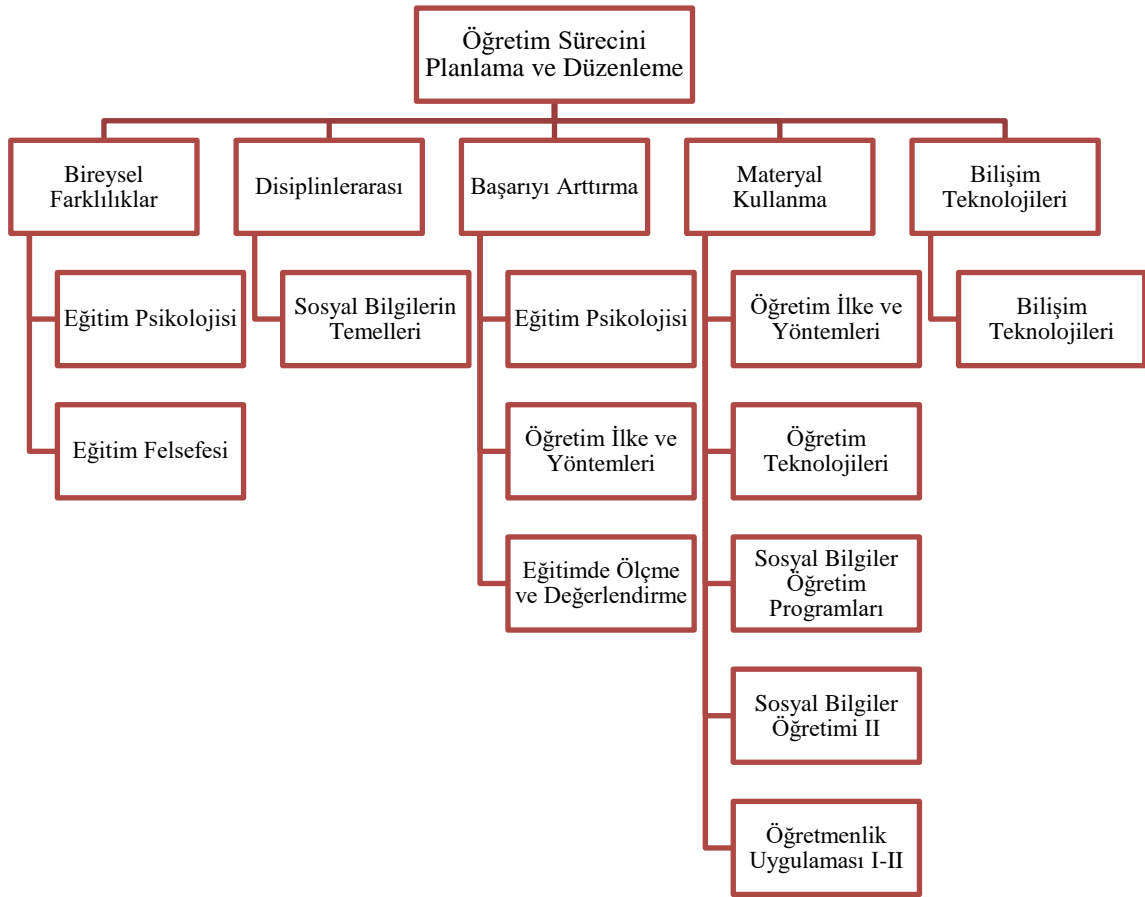
4.7. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğretim Programında Yer Alan Derslerin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yeterlilikleri Çerçevesinde Öngörülen Yeterlilikleri Karşılama Durumuna Yönelik Bulgular

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan derslerin Sosyal Bilgiler öğretmenliği yeterlilikleri çerçevesinde öngörülen yeterlilikleri karşılama durumuna ilişkin bulgular;

Şekil 4.5. “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yeterlilikleri” Kategorisine Bağlı Alt Kategoriler

Şekil 4.6. “Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi

Öğretmen öncelikle öğrencilerin her birinin kendine has yetenekleri olduğunun farkında olmalıdır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005, s. 214). Öğrencilerin kendi yeteneklerini keşfetmesine imkân vermek için bir öğretmenin, bireysel farklılıkları dikkate alarak öğretim sürecini planlaması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan eğitimde bireysel farklılıkların önemine dikkat çeken dersler; *Eğitim Psikolojisi* ve *Eğitim Felsefesi* dersleridir. Fakat Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirildiği çalışma sonucunda; öğretmenlerin eğitim sürecinde bireysel farklılıklara yeterince önem vermediği ortaya konmuştur (Taş ve Kiroğlu, 2018, s. 712). Bu konu ile ilgili olarak öğretimin üyesinin,

“Eğitim Psikolojisi dersi 1. sınıf 2. Döneme konmuş yani ben o dersin çok önemli bir ders olduğuna inanıyorum çünkü öğrenme kavramı pek çok gelişim süreci ile ilişkili olduğu için gelen öğretmen adaylarının da yeni fakülteye, üniversiteye adaptasyon sürecinde bu dersin önemini çok hızlı kavrayacaklarını düşünmüyorum. Kavramış olsalar bile o kavramları ilişkilendirmesi, soyut noktaları bir araya getirme noktasında erken olduğunu düşünüyorum. Daha üst sınıflara 2. Sınıflara, daha önce 2.

Sınıftaydı. 1. sınıfa alınmasının bana göre mantıklı bir şeyi yok.”(ÖÜ7,23’15”) şeklinde düşündüğü anlaşılmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında disiplinler arası anlayış esas alınmıştır. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı; tarih, coğrafya, psikoloji, ekonomi gibi pek çok disiplinin kaynaşmasından oluşmaktadır (Öztürk, 2012, s. 20-21). Dolayısıyla Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının da bir özelliği olan disiplinler arası öğretimin önemi üzerinde durulması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersi programında sosyal bilimlerin yerini anlamalarına yönelik öğretmen adaylarına lisans programında verilen ders *Sosyal Bilgilerin Temelleri*'dir. Nitekim bu derste Sosyal Bilgiler programında, sosyal bilimlerin rolü üzerinde durulacağı görülmektedir.

Bir öğretim programının asıl hedefi öğrencilerin başarılarını arttırmaya yönelik eğitim vermektir. Başarı ve eğitim arasındaki ilişki ise öğrenme kavramı ile ilgilidir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki *Eğitim Psikolojisi* dersinin içeriğinde öğrenmeyi etkileyen faktörlerin üzerinde durulacağı görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki *Öğretim İlke ve Yöntemleri* dersinde öğrenmede başarıyı artırma, *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* dersinde ise başarı testleri geliştirme ve uygulama konularında eğitim verilmektedir.

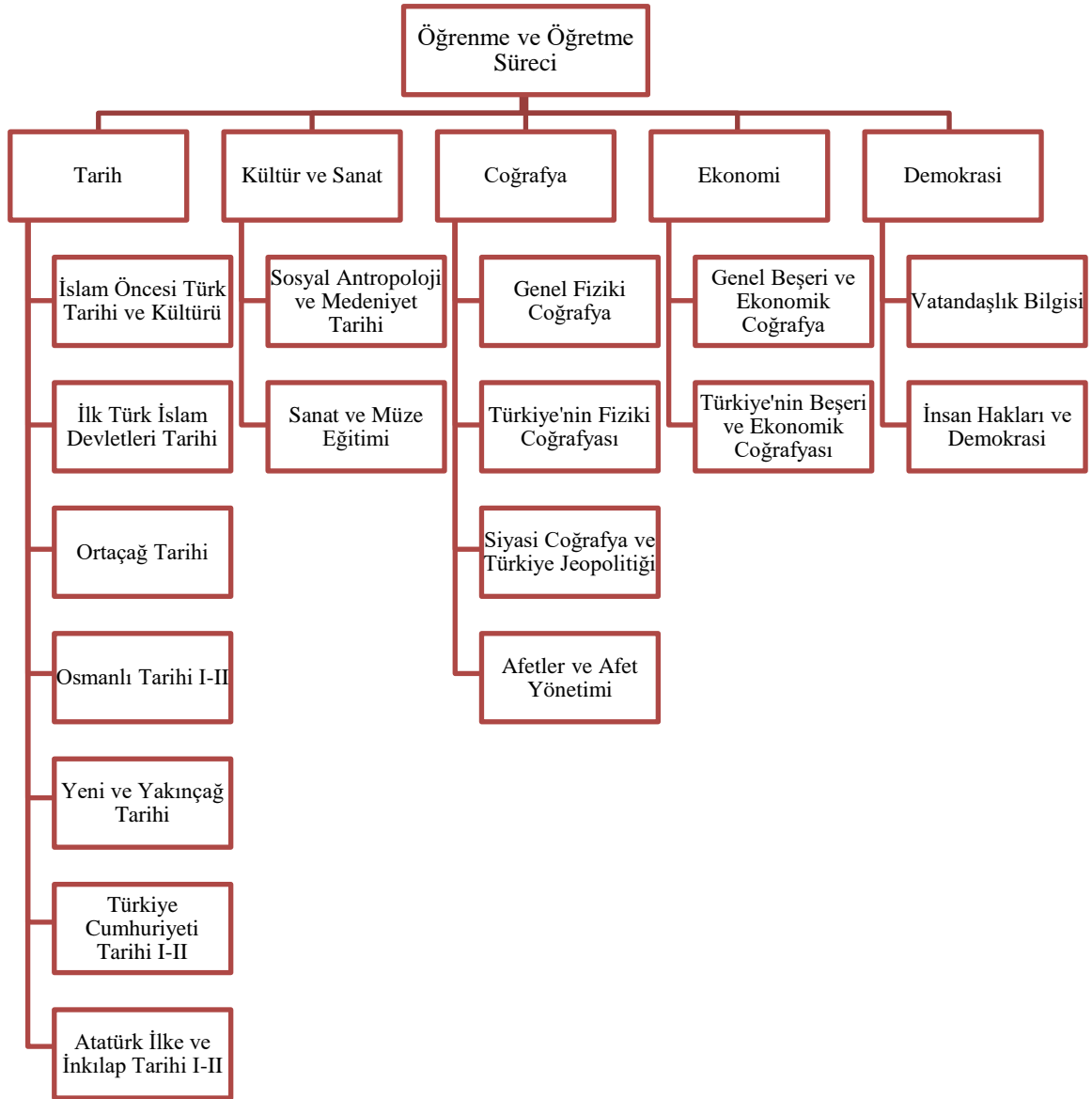
Öğretim sürecinde materyal kullanımı, bireyin öğrenme hızını ve derse olan ilgisini arttırmaktadır (Karakuş, 2018, s. 68). Sosyal Bilgiler dersinde ise genelde soyut kavramları somutlaştırmak amacıyla materyal kullanılmaktadır (Demirel ve Erdem, 2002, s. 85). Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında materyal kullanımı ile ilgili dersler mevcuttur. *Öğretim İlke ve Yöntemleri* dersinde öğretim materyalleri, *Öğretim Teknolojileri* dersinde öğretim materyallerinin tasarımı ile ilgili konular işlenecektir. *Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* ve *Sosyal Bilgiler Öğretimi II* derslerinin içeriğinde de Sosyal Bilgiler dersinde kullanılacak araç, gereç ve materyal gibi konular yer almaktadır. *Öğretmenlik Uygulaması* derslerinde ise öğretmen adayları kendi alanına uygun materyal geliştirebileceklerdir. *Öğretim Teknolojileri* dersi ile ilgili olarak,

“Öğretim Teknolojileri dersi meslek bilgisi derslerinin içine giriyor. Şöyle bir şey meslek bilgisine girmesi demek, eğitimci bir kişinin, sosyalci olmayan bir kişinin Sosyal Bilgiler öğretimi dersine girmesi anlamına geliyor aslına bakarsanız. Sosyal Bilgilerde kullanılacak bir öğretim teknolojisini diğer alanlardan birisi gelip nasıl öğretecek çok merak ediyorum.” (ÖÜ5,45’20”) şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerinden biri olan bilişim teknolojilerini kullanma yeterliliği ile ilgili lisans programında *Bilişim Teknolojileri* dersi bulunmaktadır. Bu derste eğitimde internet kullanımının önemi ile bilgisayarın gençler üzerindeki etkilerine değinilecektir. Bu ders ile ilgili olarak,

“Bilişim Teknolojileri dersini koydunuz ama Bilişim Teknolojileri dersini anlatacak hocamız olduğunu düşünmüyorum zaten. O eğitimin içeriğini doldurarak öğrencilerin bu konudaki becerilerini yükseltebilecek nitelikte bir hoca yok.” (ÖÜ3,32’11”) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Bu görüşe benzer şekilde başka bir öğretim üyesi de,

“Bilişim Teknolojileri dersi genel kültür dersi diye geçiyor ama bu dersi hakkıyla verebilecek bir öğretim üyesi var mıdır.” (ÖÜ5,52’53”) şeklinde düşüncesini dile getirmiştir.

Şekil 4.7. “Öğrenme ve Öğretme Süreci” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi

Sosyal Bilgiler öğretmenliği yeterliliklerinden öğrenme ve öğretme sürecine yönelik yeterlilikler; tarih, kültür, sanat, coğrafya, ekonomi ve demokrasi konularından oluşmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına baktığımızda da bu konularla ilgili ders sayılarının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Lisans programındaki bu dersler aynı zamanda Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları ile de doğrudan ilişkilendirilebilmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri, kültürel mirasın nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki tarih dersleri, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan *Kültür ve Miras* öğrenme alanına ait kazanımların gerçekleştirilebilmesi için önemlidir. *Kültür ve Miras* öğrenme

alanı diğer öğrenme alanları ile de dolaylı olarak ilişkilendirilebilmektedir (Sağ, 2018, s. 26).

Sosyal Bilgiler öğretmeninin görevi tarih konularını ezberletmek değil etkinlikler yoluyla eğlenceli bir şekilde öğrencilerine öğretmektir (İlter, 2018, s. 18). Dolayısıyla öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersi için yapılabilecek etkinlikleri öğrenmelerine yönelik eğitim almaları gerekmektedir. Bu etkinliklerden biride müze ve tarihi mekânlara yapılan gezilerdir. Sosyal Bilgiler dersindeki tarih konularının öğretilmesinde müze ve tarihi mekânlardan faydalanılmalıdır. Çünkü öğrenciler bu yöntemle okumak, dinlemek gibi sözel süreçlerin yerine dokunarak, hissederek öğrenirler (Üztemur, Dinç ve Acun, 2018, s. 136-137). Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına *Sanat ve Müze Eğitimi* dersi eklenmiştir. Bu derste Sosyal Bilgiler öğretiminde müze uygulamaları ile ilgili öğretmen adaylarına eğitim verileceği görülmektedir.

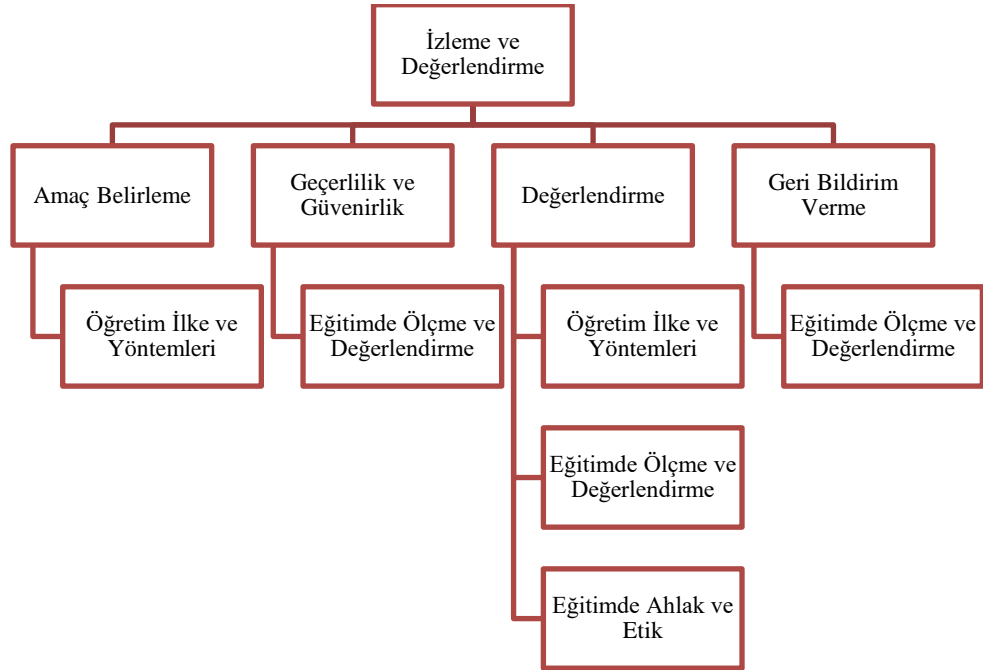
Öğrenme ve öğretme süreçlerine yönelik yeterliliklerden biride öğretmenlerin coğrafya konularındaki yeterliliğidir. Lisans programında; dünyanın oluşumunu ve yeryüzünün şekillenmesini konu alan *Genel Fiziki Coğrafya* ile Türkiye'nin konumu, yer şekilleri ve iklimini konu alan *Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası* dersleri vardır. *Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği* dersinde ise Türkiye'yi etkileyen siyasi coğrafya bölgeleri ve siyasi sorunlar üzerinde durulacaktır. Bu dersin işlenişinde haritalardan yararlanılacağı için öğretmen adaylarının mesleki beceri gelişimine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ekonomik faaliyetler konusu ile ilgili alan bilgisi yeterliliğine sahip olması gerekmektedir. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan *Üretim, Tüketim ve Dağıtım* adlı öğrenme alanında ekonomi alanına ilişkin kazanımlar mevcuttur. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* ile *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası* derslerinde, nüfusun ekonomik faaliyet alanlarına göre dağılımı konusu işlenmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derste işleyeceği konulardan biri de demokrasidir. Bu konuda öğretmen adaylarına gereken alan bilgisi eğitimi, *Vatandaşlık Bilgisi* ile *İnsan Hakları ve Demokrasi* derslerinde verilmektedir. Bu derslerin içeriği Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki *Etkin Vatandaşlık* öğrenme alanına ait kazanımlarla da ilişkilendirilebilmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki öğrenme ve öğretme süreçlerini kapsayacak konuların tarih ve coğrafya ağırlıklı olmasını eleştiren öğretim üyesinin,

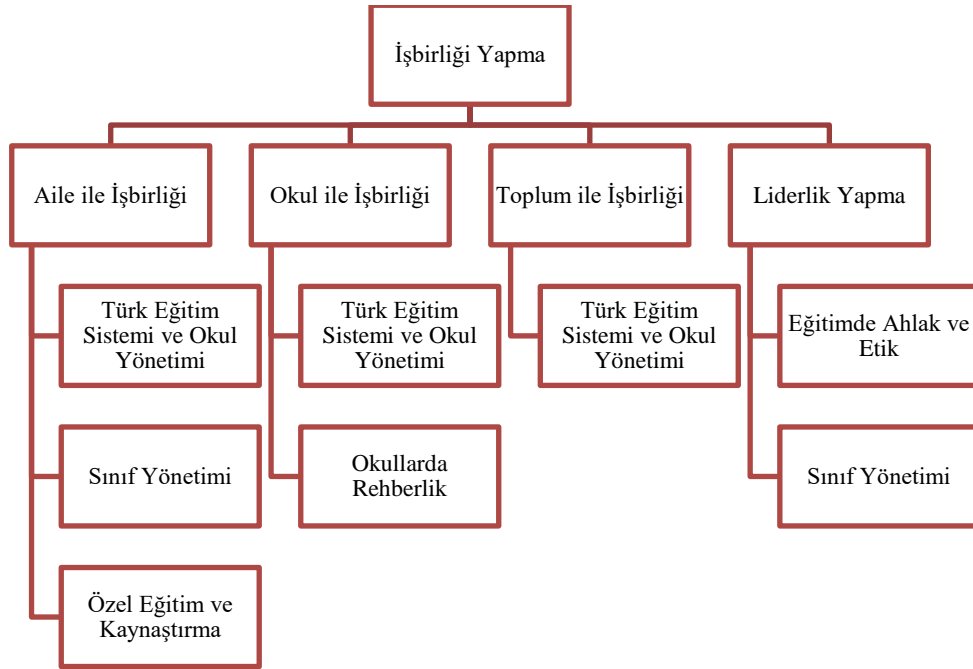
“Tarih ve coğrafyayı bence bu kadar ayrıntılı ele almak ve programın bütünlüğünü de çoğunluğunu da buna ayırmak biraz sıkıntılı hani bunun yerine daha diğer alanlara da genel kültürünü geliştirecek şekilde vermemiz gerekiyordu. Çünkü bir öğretmenin sosyal bir olayı çocuklara öğretebilmesi için o olayı tarihsel, felsefi işte sosyolojik, psikolojik ondan sonra ekonomik birçok açıdan siyaset gibi birçok açıdan bilebilmesi gerekiyor. Buradan mezun olan bu programdan mezun olan bir öğrenci bunu sadece daha çok tarihi ve coğrafi açıdan değerlendirebilecek bir birikime sahip oluyor.”(ÖÜ2,08’00”) şeklinde düşündüğü anlaşılmaktadır.

Şekil 4.8. “İzleme ve Değerlendirme” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi

Eğitim ve öğretim süresince öğrencinin durumu gözlemlenmeli ve öğrenme eksiklikleri teşhis edilmelidir. Öğrenme ve öğretme sürecinde bireylere istendik davranışların kazandırılıp kazandırılmadığının gözlenmesi ölçme ve değerlendirme uygulamalarıyla mümkün olmaktadır. Öğretmenin yapması gereken öncelikle amaca uygun ölçme aracını seçmektir. Daha sonra ölçme aracıyla elde ettiği sonuçları değerlendirerek öğrencilere geri bildirim vermelidir (İnceçam, Demir ve Demir, 2018, s. 1915).

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki *Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* dersinde ölçme ve değerlendirme yaklaşımları üzerinde durulacağı görülmektedir. *Sosyal Bilgiler Öğretimi II* dersinde ise ölçme ve değerlendirme uygulamalarında kullanılan teknikler hakkında bilgi verileceği görülmektedir. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* dersinde ise geçerlilik, güvenilirlik, geri bildirim verme gibi kavramlar işlenecektir. *Eğitimde Ahlak ve Etik* dersinde, öğrenme ve değerlendirme sürecindeki etik ilkeler üzerinde durulacağı görülmektedir. *Öğretmenlik Uygulaması* dersinin ise öğretmen adaylarının teorik olarak öğrendiği ölçme ve değerlendirme tekniklerini sınıf ortamında uygulamasına imkân vereceği anlaşılmaktadır.

Şekil 4.9. “İşbirliği Yapma” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi

Öğrencilerin, öğrenmeye ayırdığı zamanın büyük bir kısmı okulda geçmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin iyi bir eğitim alması için okulun niteliği önemlidir. Okulların nitelikli olması öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek özellikte olmasıyla doğru orantılıdır (Ertürk ve Memişoğlu, 2018, s. 56). Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki meslek bilgisi derslerinin içeriğinde “okul” kavramından sıkça bahsedildiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında okul kavramı; *Eğitime Giriş* dersinde öğrenme ortamı, *Eğitim Sosyolojisi* dersinde ise sosyal, kültürel ve ahlaki bir topluluk olarak ele alınmaktadır. Bu dersler ile ilgili olarak öğretim üyesinin,

“Biz her şeyi zorla yaptırılması gerektiği gibi düşünüyoruz işte ne diyoruz uygulama dersinin kredisi düşürülmüş ama programda yazıyor derslerin uygulama

yapabilirsiniz krediye gerek yoktur gibi. Bu içerikleri okumuyoruz. Örneğin bir eğitime giriş dersi için eğitim psikolojisi dersi için eğitim sosyolojisi dersi için mesela eğitim sosyolojisi için çocukları götürüp bir köy okulunda sosyolojik bir inceleme yaptırabilirsiniz.”(ÖÜ8,22’02”) şeklinde düşüncesini ifade ettiği görülmektedir.

Okul, aile ve toplum ile işbirliği yapma konusunda lisans programında yer alan *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* dersinin içeriği önemlidir. Çünkü bu dersin içeriğinde eğitim ve öğretim sürecinde okul, aile ve toplum arasındaki dayanışmadan söz edilmektedir. Bu ders ile ilgili olarak öğretim üyesi,

“Bazı derslerinin hala belirli alandaki belirli öğretim üyelerine hocalarına ders çıkarmak için yazıldığını ben düşünüyorum yani Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi diye bir dersimiz var mesela bu dersi ne kadar işlevsel olduğunu öğretmen yetiştirme sürecinde ne kadar gerekli olduğu noktası sorgulanmalı.”(ÖÜ4, 16’06”) şeklinde görüşünü belirttiği görülmektedir.

Sınıf Yönetimi dersinin içeriğinde ise öğretmen ve veli görüşmelerinin önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu ders ile ilgili olarak,

“Sınıf Yönetimi diye bir ders var bu çok önemli bir ders öğretmenlerin çok hâkim olması gereken bir alan ama bu dersin eğitim yönetimi uzmanları tarafından verilecek bir ders olarak algılanması bu algının sürekli olarak pompalanmasını çok anlamsız ve sıkıntılı olarak görüyorum.” (ÖÜ4, 16’31”) şeklinde düşüncesini dile getirdiği görülmektedir.

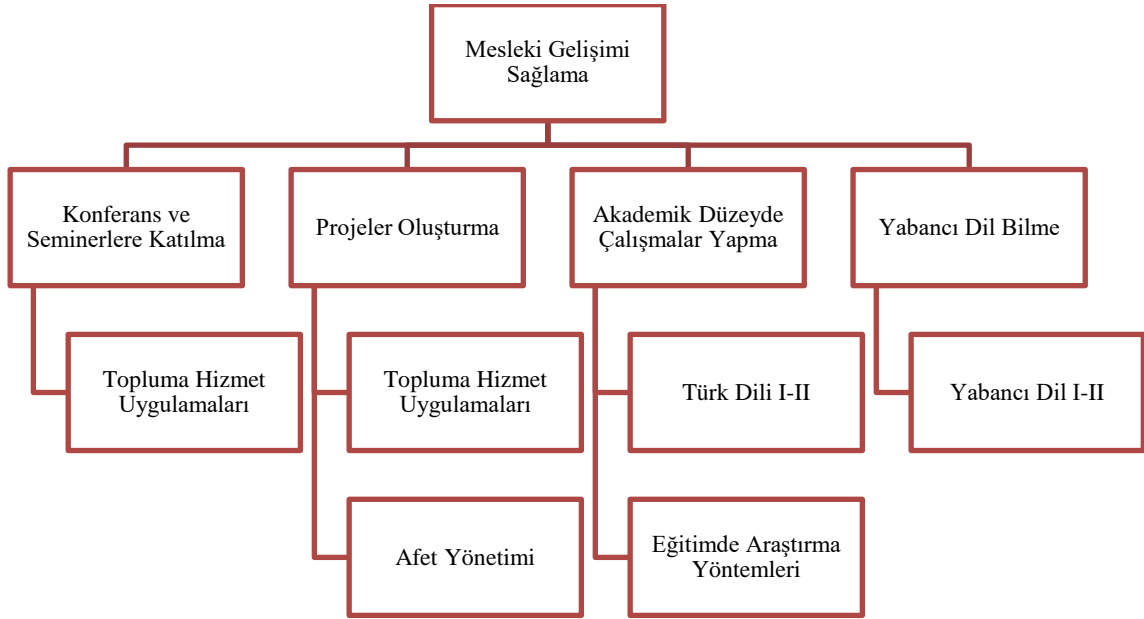
Özel Eğitim ve Kaynaştırma dersinin içeriğinde de benzer şekilde; ailenin eğitime katılımı ve aile ile işbirliği yapmanın öneminden bahsedildiği görülmektedir. Bu ders ile ilgili olarak;

“Mesela Özel Eğitim yoktu bizde eskiden ve Kaynaştırma Eğitimi okullarda o kadar zor da kalıyordu ki öğrenciler hepimiz zorda kalıyorduk özel eğitim geldi ne oldu rahatlattı hepimizi.”(ÖÜ10,16’13”) şeklinde düşüncesini ifade ettiği görülmektedir.

Lisans programında; okul yöneticileri ile öğretmenlerin işbirliği yapma konusunda *Okullarda Rehberlik* dersi bulunmaktadır.

Okul, aile ve toplum ile işbirliği yapılması konusunda öğretmene büyük görev düşmektedir. Öğretmenin; okul, aile ve toplum dayanışmasını sağlaması, onun liderlik özelliğinin ön plana çıkması ile gerçekleşebilecek bir durumdur. Liderlik kavramının üzerinde henüz uzlaşmış bir tanım yoktur. Dolayısıyla liderliğin ne olduğu liderin yaptıklarıyla sınırlı kalmaktadır (Özdemir, Buyruk ve Güngör, 2018, s. 551). Lisans

programındaki *Eğitimde Ahlak ve Etik* ile *Sınıf Yönetimi* derslerinde bir öğretim lideri olan öğretmenin görevleri üzerinde durulmaktadır.

Şekil 4.10. “Mesleki Gelişimi Sağlama” Alt Kategorisine Bağlı Kodların Dersler ile İlişkisi

Öğretmenler, mesleki gelişimlerini desteklemek için konferans ve seminerlere katılmalı, çeşitli konularda projeler oluşturmalıdır. Lisans programında yer alan *Topluma Hizmet Uygulamaları* dersinin içeriği bu konuyla ilgilidir.

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına eklenen *Afet ve Afet Yönetimi* dersinde de proje sunumlarından söz edilmektedir. Öğretmen adaylarının, alan ile ilgili akademik düzeyde çalışma yapabilmelerini sağlamak için lisans programında *Türk Dili I-II* ile *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* dersleri verilmektedir. Bununla ilgili olarak öğretim üyesinin,

“Öğrencilere ödev verdim ve ödevleri raporlaştırmalarını istedim. Ödevleri bir açtım bir baktım felaket yani ilkokul ya da işte bilemediniz ortaokul öğrencisinin yapacağı nitelikte ödevler. Niye bir kere hepsi tamamen kes kopyala yapıştır. Bilimsel bir nitelik asla yok kazanmamış öğrenci. Halbuki ödevlerin hazırlama kriterleri kendilerine verilmiş de yani çocuklar ödevi bilimsel bir rapor değerinde yazacaksınız, bilimsel araştırma yöntemleri teknikleri dersinde almış olduğunuz rapor yazımına uygun, etikten yazım kuralları neyse almış olduğumuz bir kriter ve ölçütler vardı. Neden bunu yaptınız siz dedim. Biri dedi ki biz bu güne kadar rapor isteyen hocalara da boş CD veriyorduk 100 puan alıyorduk...” (ÖÜ3, 26’15”) şeklinde düşüncesini ifade ettiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerinden biride en az bir yabancı dil bilmesi gerektirir. Bu yeterliliğin sağlanması için öğretmen yetiştirme programlarında *Yabancı Dil* dersi verilmektedir. Programda yer alan zorunlu genel kültür dersleri ile ilgili olarak öğretim üyesi,

“Ben üniversiteye gelmiş bir kişiye daha Atatürk İlke ve İnkılaplarını öğretiyorsam hiç öğretmeyeyim daha iyi, hala anadilini öğretmeye çalışıyorsam hiç öğretmeyeyim daha iyi, Bilişim Teknolojilerini bu dönemde öğretmeye çalışıyorsam yine öğretmeyelim, Yabancı Dili çözemediysek haftada 2 saatte 3 saatte çözmenin bir mantığı yok. Ama anayasa bağlamında zorunlu dersler koymak zorundasın.”(ÖÜ8,24’58”) şeklinde görüş belirtmiştir. Bu görüşten yola çıkarak öğretmen yetiştirme programlarında yer alan genel kültür derslerinin, öğretmen adaylarının genel kültür bilgisi yeterliliğini sağlama açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan derslerin Sosyal Bilgiler öğretmenliği yeterlilikleri çerçevesinde öngörülen yeterlilikleri karşılama durumuna yönelik bulgulara dayanarak;

- Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme yeterliliğini karşılamada güncellenen programdaki meslek bilgisi derslerinin,
- Öğrenme ve Öğretme Sürecini Yönetme yeterliliğini karşılamada güncellenen programdaki alan eğitimi derslerinin,
- İzleme ve Değerlendirme yeterliliğini karşılamada güncellenen programdaki *Öğretim İlke ve Yöntemleri* ile *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* derslerinin,
- İşbirliği Yapma yeterliliğinde programdaki *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi* ile *Sınıf Yönetimi* derslerinin,
- Mesleki Gelişimi Sağlama yeterliliğini karşılamada güncellenen programdaki genel kültür derslerinin önemli bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, çalışmanın bulgularından hareketle ulaşılan sonuçlara, sonuçların alanyazındaki yerini değerlendirmek amacıyla yazılan tartışmaya ve tartışmadan hareketle oluşturulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Çalışmanın bulgularından hareketle, program geliştirme süreçlerinin temelinin ihtiyaç analizi olduğu söylenebilir. Program geliştirme sürecinde görev alan öğretim üyeleri, ihtiyaç analizlerinin yeteri kadar yapılmadığını ve bir önceki programda var olan sorunların güncellenen programda da devam edeceğini düşünmektedir. İhtiyaçların analiz edilme sürecinde paydaşların görüşlerinden yararlanılması gerektiğini düşünen öğretim üyeleri, katıldıkları toplantılarda farklı üyelerin yer almasından dolayı tartışma imkânının olmadığını belirtmişlerdir. Program geliştirme süreçlerinde pilot uygulama çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğunu düşünen öğretim üyeleri, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilmesinde pilot uygulama çalışmalarının yapılmadığını dolayısıyla güncellenen programın nasıl olacağı konusunda bir değerlendirme yapılmasının zor olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Güncellenen öğretmen yetiştirme programlarından Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının felsefesi ve amacının yazılı olarak belirtilmemiş olması sebebiyle programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin bu konudaki görüşleri alınmıştır. Öğretim üyelerinin bir kısmı programın felsefesinin pragmatizm olduğunu, bir kısmı dayandığı felsefeyi bilmediklerini, bir kısmı da belirli bir felsefeye dayanmadığını belirtmişlerdir. Öğretim üyelerinden bazıları programın felsefesinin yazılı olarak belirtilmemesini bir eksiklik olarak nitelendirirken bazıları da yazılı olarak belirtilip belirtilmemesinden ziyade bu felsefesinin anlaşılması ve uygulanmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bulgulardan hareketle, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının amacının, MEB programı ve devletin vatandaş yetiştirme politikaları ile uyumlu olarak hazırlanmış, çağın gerektirdiği niteliklere sahip Sosyal Bilgiler öğretmeni yetiştirmek olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, güncellenen programın felsefesi ve amacında herhangi bir değişiklik olmadığı söylenebilir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı incelendiğinde, bazı derslerin programdan çıkarıldığı veya programa yeni derslerin eklendiği, bazı derslerin ise yalnızca isimlerinde veya dönemlerinde değişiklik yapıldığı görülmektedir. O halde, güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yapılan değişikliklerin, program geliştirme süreçlerinin bir boyutu olan içerik boyutunda yaşandığı söylenebilir. Programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de, bu durumu destekler niteliktedir. Nitekim öğretim üyeleri, yeni programın, içerik boyutu dışında yeni bir değişim getirmediği düşüncesine sahip olup, programda yapılan değişikliklerin yalnızca ders isimleri, içerikleri ve kredilerinde yaşandığını belirttikleri görülmektedir. Bir önceki programda olduğu gibi güncellenen programın da tarih ve coğrafya alanı ağırlıklı olduğu, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında olması gereken multidisipliner özelliği yansıtmadığı sonucuna varılabilir.

Programın içeriği ile ilgili eleştirilen derslerden biri Bilişim Teknolojileri dersidir. Nitekim eski programda uygulamalı derslerin arasında yer alan bu ders yeni programda teorik olmuştur. Aynı zamanda öğretim üyelerinin, eski programda yer alan Hukuk, Ekonomi gibi derslerin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı için önemli olduğunu dolayısıyla öğretmen adaylarının bu dersleri mutlaka alması gerektiği yönünde eleştiri yaptıkları görülmektedir. Bu derslerin Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alması gerektiğini düşünen öğretim üyeleri, bu dersi verebilecek alan uzmanları bulmakta zorlandıklarını da belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu derslerin zorunluluktan çıkartılıp seçmeli dersler grubuna dâhil edilmesi, bu derse girecek öğretim üyesi bulmakta zorlanan fakülteler için faydalı olabilir.

Okul Deneyimi ve Drama derslerinin programdan kaldırılmaması gerektiğini düşünen öğretim üyeleri; Okul Deneyimi dersinin, öğretmen adaylarının mesleği tanımalarına imkan verdiği için önemli bulduklarını, Drama dersinin ise öğretmen adaylarının mesleki becerilerini geliştirmeleri açısından faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, Öğretmenlik Uygulaması dersinin bir yıla yayılmış olmasının öğretim üyeleri tarafından olumlu karşılandığı söylenebilir. Öğretim üyeleri, Günümüz Dünya sorunları dersinin programdan kaldırılmasının yerinde bir karar olduğunu, bu dersin işlevsiz olduğunu ve bu derse giren öğretim üyelerinin alan uzmanlıklarına göre anlattıkları konularında değiştiğini belirtmişlerdir. Programdan kaldırılan Ülkeler Coğrafyası dersi ile ilgili olarak öğretim üyelerinin, bu dersin öğretmen adaylarına küresel bakış açısı kazandırdığı ve kaldırılmaması gerektiğini

düşündükleri görülmektedir. Programın genel kültür dersleri arasında yer alan Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin işlevsiz olduğunu düşünen öğretim üyeleri, bu ders için öğretmen adaylarını gönderecek kurum bulamadıklarını, dersin teorik olarak güzel görünmesine rağmen uygulama sürecinde sorun yaşandığını belirtmişlerdir.

Öğretim üyelerinin, güncellenen programda kredisi düşürülen alan eğitimi derslerinin işlenişinde zamanın yetmediğinden yakındıkları da görülmektedir. Öğretim üyelerinin merak ettiği bir konuda, güncellenen programa eklenen derslere hangi öğretim üyelerinin gireceğidir. Öğretim üyeleri, Karakter ve Değer Eğitimi dersinin içeriğini anlamlandıramadıklarını ve bu derse girebilecek uzmanlığı olan birini tanımadıklarını belirttikleri görülmektedir. Sonuç olarak programa eklenen, programdan çıkarılan, programda yer almaya devam eden fakat kredileri değişen derslerle ilgili pek çok eleştirilerin olduğunu ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının disiplinler arası özelliğinden dolayı fakültelerin bu bölümde derse girebilecek öğretim üyesi bulmakta zorlandıkları söylenebilir.

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı incelendiğinde, eğitim ve öğretim süreçlerin nasıl olması gerektiği konusunda herhangi bir bilgi bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu konuda öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ile sonuca ulaşılmıştır. Öğretim üyeleri, eğitim ve öğretim sürecinde öğretmen adaylarına rol-model olunması gerektiğini düşünmektedirler. Öğretim üyeleri, eğitim ve öğretim süreçlerinde Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında benimsenen yaklaşımın yapılandırmacı öğretim modeli olmasından dolayı öğretmen adaylarına da bu doğrultuda eğitim verilmesi gerektiğini düşünmelerine rağmen lisans programında, yapılandırmacı öğretim modeline göre derslerin işlenmediğini belirtmişlerdir. Derslerin yapılandırmacı öğretim modeline dayalı olarak işlenebilmesi için öğrenme ortamlarının da bu öğretim modeline uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Buradan yola çıkarak, fakültelerdeki sınıfların fiziksel ve teknolojik donanımlarının yapılandırmacı öğrenme ortamı açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Bir öğretim programının uygulanma aşamasında öğrenme ve öğretme süreçlerinin nasıl yürütüldüğü son derece önemlidir. Öğrenme ve öğretme süreçlerini etkileyen en önemli unsur ise motivasyondur. Öğretim üyeleri, sınıf düzeyi arttıkça öğretmen adaylarının mesleğe atanma kaygılarının da arttığını ve buna bağlı olarak motivasyonlarının düştüğünü belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarındaki motivasyon düşüklüğünün öğrenme süreçlerini büyük ölçüde etkilediğini düşünen öğretim

üyelerinin görüşlerinden yola çıkarak bu durumun programdan mezun olacak öğretmen adaylarının niteliğini etkileyecek bir faktör olarak karşımıza çıkabileceğini söyleyebiliriz.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında, ölçme ve değerlendirme süreçleri ile ilgili bir bilgi olmadığı görülmektedir. Bu sebepten öğretim üyeleri de bu programdan mezun olacak öğretmenlerin nitelikleri hakkında görüş belirtememişlerdir. Nitekim programda yer alan derslerin isimlerinden ve içeriklerinden yola çıkarak bu programdan mezun olacak öğretmen adaylarının niteliklerini değerlendirmek mümkün olmamaktadır.

Dokümanlardan elde edilen verilerden hareketle, güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan ders içeriklerinin, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ait kazanımlar ile büyük oranda ilişkilendirilebildiği söylenebilir. Bu konuyla ilgili olarak araştırmaya katılan öğretim üyelerinin, güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecinde MEB programının yeterince dikkate alınmadığını ve programda zorunlu olan bazı alan eğitimi derslerinin programdan çıkartılmasının, MEB programıyla uyumsuzluğa neden olduğunu düşündükleri görülmektedir. “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımların Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan alan eğitimi derslerinden Sosyal Bilgiler Öğretimi II, Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları, Karakter ve Değer Eğitimi, Vatandaşlık Bilgisi, İnsan Hakları ve Demokrasi ile Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi derslerinin içeriği ile ilişkilendirilebildiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan meslek bilgisi derslerinden eğitim psikolojisi ile eğitim sosyolojisi derslerinin içeriğinin de “Birey ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımları karşılayabildiği söylenebilir. Öte yandan genel kültür derslerinden Topluma Hizmet Uygulamaları, genel kültür seçmeli derslerinden İnsan İlişkileri ve İletişim ile Medya Okuryazarlığı derslerinin de içerik yönünden bu öğrenme alanı ile uyumlu olduğu söylenebilir.

“Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait kazanımların Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan alan eğitimi derslerinden Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat, Sosyal Bilgiler Öğretimi II, Sosyal Antropoloji ve Medeniyet Tarihi, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi, Osmanlı Tarihi I-II, Yeni ve Yakın Çağ Tarihi derslerinin içeriği ile ilişkilendirilebildiğini söylemek mümkündür. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan genel

kültür derslerinden Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I, genel kültür seçmeli derslerinden Kültür ve Dil, alan eğitimi seçmeli derslerinden ise Sosyal Bilgiler Öğretimde Yerel-Çocuk Oyunları ile Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Kanıt, Yerel ve Sözlü Tarih derslerinin içeriğinin bu öğrenme alanı ile ilişkili olduğu söylenebilir.

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanına ait kazanımların Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan alan eğitimi derslerinden Genel Fiziki Coğrafya, Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası, Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya, Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası, Afetler ve Afet Yönetimi, Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği derslerinin içeriği ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bu derslerin yanı sıra Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan Vatandaşlık Bilgisi dersinin içeriğine yönelik kazanımında bu öğrenme alanında bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı olan etkin vatandaş yetiştirmeye yönelik kazanımların sadece “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı ile sınırlandırılmayıp programdaki diğer öğrenme alanlarında da bu amaca yönelik kazanımların yer aldığını söylemek mümkündür.

“Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanına ait kazanımların Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan alan eğitimi derslerinden Bilim, Teknoloji ve Toplum, Sosyal Bilgilerin Temelleri, İlk Türk-İslam Devletleri Tarihi, Yeni ve Yakın Çağ Tarihi, genel kültür derslerinden Bilişim Teknolojileri, genel kültür seçmeli derslerinden Bilim ve Araştırma Etiği ile Bilim Tarihi ve Felsefesi, meslek bilgisi derslerinden ise Eğitimde Araştırma Yöntemleri, Eğitim Felsefesi derslerinin içerikleri ile ilişkilendirilebildiği söylenebilir. Bu çalışmaya katılan öğretim üyeleri Bilim, Teknoloji ve Toplum dersinin tarih dersinden öte gitmediğini, dersin isminin güncel olmasına rağmen içeriğinin zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Üretim, Tüketim ve Dağıtım” öğrenme alanına ait kazanımların Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan alan eğitimi derslerinden Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya, Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası, alan eğitimi seçmeli derslerinden Türkiye'nin Ekonomik Yapısı, Çevre Eğitimi, genel kültür seçmeli derslerinden ise Ekonomi ve Girişimcilik derslerinin içerikleri ile ilişkilendirilebildiği görülmektedir. Bu derslerin yanı sıra Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan Vatandaşlık Bilgisi dersinin içeriği ile ilişkilendirilebilecek kazanımında bu öğrenme alanında yer aldığı söylenebilir.

“Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanına ait kazanımların Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan alan eğitimi derslerinden İnsan Hakları ve

Demokrasi ile Vatandaşlık Bilgisi derslerinin içeriği ile ilişkilendirilebildiğini söylemek mümkündür. Fakat bu araştırmaya katılan öğretim üyeleri gerek ilk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersinde gerekse Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında Sosyal Bilgiler eğitiminin temel amacı olan etkin vatandaş yetiştirme konusunun ihmal edildiğini düşünmektedirler.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına ait kazanımların Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan alan eğitimi derslerinden Siyasi Coğrafya ve Türkiye Jeopolitiği, Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası, Sosyal Bilgiler Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları, alan eğitimi seçmeli derslerinden Küreselleşme ve Toplum, genel kültür seçmeli derslerinden ise Kültür ve Dil ile Medya Okuryazarlığı derslerinin içerikleri ile ilişkilendirildiği söylenebilir.

Güncellenen lisans programının öğretmen yeterliliklerini karşılama durumuna bakıldığında, yeni programa eklenen; Eğitim Psikolojisi ve Eğitim Felsefesi derslerinin öğretim sürecini planlamaya ilişkin yeterliliği geliştirmede önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Nitekim bir öğretim programı hazırlanırken öğrencilerin bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Eğitim Psikolojisi ve Eğitim Felsefesi derslerinin içeriğinde bireysel farklılıkların önemine vurgu yapıldığı görülmektedir.

İlk ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı pek çok sosyal bilimlerin entegre edildiği disiplinler arası bir programdır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının kendi alanlarına hâkim olabilmesi için Sosyal Bilgiler eğitiminin doğasına yönelik eğitim almaları gerekmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında Sosyal Bilgilerin Temelleri dersinin bulunduğu görülmektedir.

Hazırlanan öğretim programlarının temel amacı öğrenmeyi gerçekleştirmektir. Öğrenmeyi gerçekleştirmek ise öğretmenlerin, öğrencilerin başarılarını arttırmayı ilke edinmesiyle gerçekleşir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki Öğretim İlke ve Yöntemleri dersinde öğrenmede başarıyı artırma, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme dersinde ise başarı testleri geliştirmeye yönelik eğitim verileceği görülmektedir.

Güncellenen programda öğretmen adaylarının materyal kullanabilme yeterliliğine önem verildiği ve bununla ilgili olarak Öğretim İlke ve Yöntemleri, Öğretim Teknolojileri, Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Sosyal Bilgiler Öğretimi II gibi birden fazla dersin bulunduğu söylenebilir. Bu derslerden Öğretim Teknolojileri dersinin meslek bilgisi dersleri kategorisinde yer alması ise öğretim üyeleri tarafından

eleştirilen konular arasındadır. Eleştirilerin sebebi ise Sosyal Bilgiler eğitimcisi olmayan bir öğretim üyesinin bu dersi verebilecek niteliğe sahip olmadığını düşünülmesidir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerinden biri de öğretmenlerin bilişim teknolojilerini kullanabilme yeterliliğidir. Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında, öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini kullanabilme yeterliliğini geliştirmeye yönelik Bilişim Teknolojileri dersinin bulunduğu görülmektedir. Fakat yapılan görüşmelerde Öğretim üyeleri, Bilişim Teknolojileri dersini verebilecek öğretim üyesi bulmakta fakültelerin zorlanacaklarını düşünmektedir. Dolayısıyla güncellenen programa eklenen Bilişim Teknolojileri dersinin gerek teorik oluşu, gerek sınıfın fiziksel donanımının yetersizliği gerekse bu dersi verebilecek öğretim üyelerinin niteliği bakımından pek çok açıdan eleştiri aldığı söylenmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenin de olması gereken başka bir yeterlilikte, öğrenme ve öğretme süreçlerine yönelik yeterliliklerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği yeterliliklerinden öğrenme ve öğretme sürecine yönelik yeterlilikleri kapsayan konuların; tarih, kültür, sanat, coğrafya, ekonomi ve demokrasi alanlarına ait derslerden oluştuğu görülmektedir. Bu alanlara yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında bulunan derslerin, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına da uygun bir biçimde tasarlandığı söylenebilir. Fakat yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayanarak öğrenme ve öğretme sürecine yönelik yeterliliklerin öğretim üyeleri tarafından yetersiz bulunduğu sonucuna varılabilir. Bunun sebebi ise güncellenen programın tarih ve coğrafya ağırlıklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerinden biri de izleme ve değerlendirme yeterliliğidir. Bu yeterlilikleri karşılamaya yönelik Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında, Sosyal Bilgiler Öğretim Programları, Sosyal Bilgiler Öğretimi II, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme derslerinin bulunduğu görülmektedir. Nitekim bu derslerin içeriğinde, geçerlilik, güvenilirlik, geri bildirim verme gibi ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yönelik konuların işleneceği görülmektedir. Eğitimde Ahlak ve Etik dersinde ise izleme ve değerlendirme süreçlerinin etik boyutu üzerinde durulacağı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerinden işbirliği yapma yeterliliği; aile, okul ve toplum ile işbirliği yapma alt yeterlilikleri açısından incelendiğinde, Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi dersinin içerik olarak bu yeterlilikleri karşıladığını

söylemek mümkündür. Nitekim bu dersin içeriğinde eğitim ve öğretim süreçlerinde okul, aile ve toplum arasındaki dayanışmadan söz edildiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan Sınıf Yönetimi dersinin içeriğinde öğretmen ve veli görüşmeleri, Özel Eğitim ve Kaynaştırma dersinin içeriğinde de ailenin eğitime katılımı ve aile ile işbirliği yapmanın öneminden bahsedildiği görülmektedir. Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi ile Sınıf Yönetimi gibi derslerin işlevselliği öğretim üyeleri tarafından eleştirilen dersler arasındayken Özel Eğitim ve Kaynaştırma dersinin olumlu karşılandığı söylenebilir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan Okullarda Rehberlik dersinde ise okul yöneticileri ile öğretmenlerin işbirliği yapma konusuna da yer verildiği görülmektedir. Okul, aile ve toplum ile işbirliği yapma hususunda öğretmenin liderlik vasfı ön plana çıkmaktadır. Güncellenen programda, Eğitimde Ahlak ve Etik ile Sınıf Yönetimi derslerinde bir öğretim lideri olarak öğretmenin görevleri üzerinde durulacağı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenliği alan yeterliliklerinden mesleki gelişimi sağlamaya yönelik yeterliliklerle ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan dersler; Topluma Hizmet Uygulamaları, Türk Dili I-II, Eğitimde Araştırma Yöntemleri, Yabancı Dil'dir. Yapılan görüşmelerden elde edilen verilere dayanarak öğretmen yetiştirme programlarında yer alan genel kültür derslerinin, öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine önemli bir katkı sağlamadığı söylenebilir. Ayrıca öğretmen adaylarının bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerini kullanabilme yeterliliklerinin de gelişmediğine yönelik öğretim üyelerinin görüşleri bulunmaktadır.

Sonuç olarak, program geliştirme süreci oldukça kapsamlı bir süreçtir. İhtiyaçların analiz edilmesi ile başlayan program geliştirme sürecinde pilot çalışmaların yapılması ve sonuçların değerlendirilmesi ile uygulama aşamasına geçilmelidir. Fakat güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecinde bazı eksikliklerin tespit edildiği söylenebilir. İçerik olarak MEB programı ve öğretmen yeterlilikleri çerçevesi ile uyumlu gibi görünen programın uygulanabilirliğinde aksaklıkların çıkacağı sonucuna varılabilir. Bunun sebebi ise bir önceki programın uygulanma sürecinde yaşanan sorunların iyi bir şekilde tespit edilmemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Programın içeriğinde yapılan değişikliklere rağmen programı uygulayan kimselerin değişmeyeceğinden dolayı güncellenen programın önemli bir değişim getireceği söylenemez. Nitekim Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümüne gelen öğretmen adaylarının üniversite sınavındaki başarı sıralaması, bu bölümü tercih etme sebepleri, motivasyonları ile bu bölümde yıllardır görev yapan

öğretim üyelerinin niceliği ve niteliği gibi faktörlerin güncellenen programın yürütülmesini etkileyeceği düşünülmektedir.

5.2. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, 2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına ait dokümanların incelenmesi ve programın hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyelerinin güncellenen programa dair olumlu ve olumsuz eleştirilerinden varılan sonuçtan hareketle bu çalışmanın alanyazındaki çalışmalar ile karşılaştırılmasına ilişkin tartışmaya yer verilmiştir.

Eğitim programları; “hedef”, “içerik”, “eğitim ve öğretim süreci” ve “ölçme ve değerlendirme” olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır. Genelde eğitim programlarının tasarım sürecine bakıldığında, bu öğeler arasında içerik boyutuna ağırlık verildiği anlaşılmaktadır (Demirel, 2007, s. 47). Güncellenen lisans programı incelendiğinde de programda yaşanan değişimlerin, program geliştirme süreçlerinin yalnızca bir boyutu olan içerik boyutunda yaşandığı söylenebilir.

Bir önceki programda olduğu gibi güncellenen programında, tarih ve coğrafya ağırlıklı olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, Sosyal Bilgiler alanına, tarih ve coğrafya temelli yaklaşıldığı tespit edilmiştir (Koçoğlu ve Egüz, 2019, s. 34). Başka araştırmalar da ise Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan coğrafya alanına ait derslerin öğretmen adayları tarafından yeterli bulunduğu sonucuna varılmıştır (Sarıkaya, 2015, s. 19). Programda bu iki alanın ağırlığı görülmesine rağmen öğretmen adaylarının bu alanlara yönelik becerilerinin yeterli olmadığına dair araştırmalar mevcuttur. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programından mezun olan öğretmenlerin, tarih ve coğrafya bölümlerinden mezun olan öğretmenlere göre öğrenciler için gerekli olan harita becerisini kazandırabilme düzeyinin daha fazla olduğuna yönelik çalışma sonuçları bulunmaktadır (Sönmez, 2010, s. 180). Fakat Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya konularındaki yeterliliğini belirlemeye yönelik gerçekleştirilen araştırma da, harita bilgisi düzeylerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının yarısı haritanın tanımını kısmen yapabilmiş, öğrencilerin yalnızca %18'i yaşadıkları ilçeleri dilsiz harita üzerinde gösterebilmiştir (İncekara ve Kantürk, 2010, s. 254). Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında, coğrafya alanına ait birçok ders bulunmasına rağmen öğretmen adaylarının bu alana yönelik becerilerinin yeteri kadar gelişmemiş olması araştırılacak konulardandır.

Güncellenen programda yer alan derslerin büyük bir kısmının teorik olduğu görülmektedir. Yapılan farklı araştırmalara katılan öğretmen adayları da Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında uygulamalı derslere daha fazla yer verilmesi gerektiğine yönelik görüş belirtmişlerdir (Akhan, 2015, s. 288). Benzer şekilde gerçekleştirilen başka bir araştırma sonucunda da, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında yer alan derslerin çoğunluğunun teorik olmasına karşın uygulamalı derslerin sayısının az olduğu tespit edilmiştir (Tonga, 2017, s. 197). Hâlbuki öğretmen yetiştirme programlarının önemli bir ögesini uygulama oluşturmaktadır. Çünkü öğretmen adaylarının mesleki becerilerinin gelişebilmesi için deneyime ihtiyaçları vardır (Oğuz, 2004, s. 142-145). Bununla ilgili olarak bir araştırma sonucunda, öğretmen eğitiminde uygulamaya önem verilmesi hususunda öneride bulunulduğu görülmektedir (Atanur-Baskan, Aydın ve Madden, 2006, s. 41).

Güncellenen programda yer alan uygulamalı derslerin işlevselliği tartışılmalıdır. Nitekim çalışmaya katılan öğretim üyeleri tarafından eleştirilen derslerden biri de Topluma Hizmet Uygulamaları dersidir. Gerçekleştirilen bir çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının bu ders ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğu ortaya konmuştur (Gökçe, 2011, s. 191). Yapılan araştırmalarda, öğretmen adaylarının, Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin amacı ve içeriğine yönelik tutumlarının olumlu olmasına rağmen (Çetin ve Sönmez, 2009, s. 872), bu dersin sosyal sorumluluk duygularını geliştirme konusunda yeterli olmadığı tespit edilmiştir (Ergül ve Kurtulmuş, 2014, s. 230-231). Gerçekleştirilen başka bir araştırma sonucunda, bu dersin lisans programında zorunlu olup olmaması ile ilgili öğretim elemanları arasında fikir birliği olmadığı tespit edilmiştir (Berberoğlu, 2017, s. 95). Yapılan farklı bir araştırma sonucunda da, bu ders ile ilgili gerekli destek ve donanımın sağlanması konusunda önerilerde bulunulmuştur (Uğurlu ve Kıral, 2012, s. 86).

Yapılan araştırma da, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Bilişim Teknolojilerinden yeteri kadar faydalanamadığı tespit edilmiştir (Usta ve Korkmaz, 2010, s. 1347). Öğretmenlerin mesleki açıdan kendilerini geliştirebilmesi için teknolojik gelişmelere paralel olarak eğitimde teknolojiyi kullanabilme yeterliliğine de sahip olması gerekmektedir. Doğru bilgiye en kısa sürede nasıl ve nerede ulaşacağını bilen bir öğretmen, öğrencilere iyi bir rehber olabilir (Avcı ve Seferoğlu, 2011, s. 22). Bu durum öğrencilerin derse olan tutumlarının yanı sıra akademik başarılarını da olumlu yönde etkileyebilir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki Bilgisayar

ve Teknoloji derslerine gereken önem verilmelidir (Erdemir, Bakırcı ve Eyduran, 2009, s. 100-101).

Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programından kaldırılan Okul Deneyimi dersi; öğretmen adaylarının mesleği tanımalarına fırsat verdiği için öğretim üyeleri tarafından önemli bulunmuş ve programının ilk yarıyılında yer verilmesi gerektiği konusunda görüş belirtilmiştir. Benzer şekilde yapılan bir araştırmada, Okul Deneyimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tecrübe edinmelerine imkân verdiği ortaya konmuştur (Tural, 2018, s. 71). Yapılan farklı araştırmalar da, bu dersin kredisinin artırılması yönünde önerilerde bulunulduğu görülmektedir (Altunay, 2018, s. 73). Öğretmen adayları tarafından sevilen ve öğretim üyeleri tarafından önemli bulunan bu dersin kaldırılma sebebi ise işlevsel bir biçimde işlenmediğinden kaynaklanmaktadır (YÖK, 2018, s. 17).

Bu araştırmaya katılan öğretim üyelerinin, Drama dersine yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve bu dersin programdan kaldırılmaması gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Yapılan bir araştırma sonucuna göre, öğretmen adaylarının da Drama dersine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu tespit edilmiştir (Başcı ve Gündoğdu, 2011, s. 464). Benzer şekilde başka bir araştırma sonucunda da, öğretmen adayları tarafından gerekli görülen derslerden birinin Drama dersi olduğu ortaya çıkmıştır (Kılıç ve Acat, 2007, s. 34). Nitekim Drama dersinin, öğretmen adaylarının iletişim ve empati becerilerini geliştirmede de önemli bir yer tuttuğu araştırmalarca ortaya konmuştur (Dere, 2019, s. 65). Fakat öğretim üyeleri, Drama dersine girebilecek öğretim üyesi bulmakta zorlandıklarını da belirtmişlerdir. Drama dersinin seçmeli dersler grubuna dâhil edilmiş olması, bu derse girebilecek öğretim üyesi bulamayan fakülteler için bir alternatif olabilir.

Programdan kaldırılan Ülkeler Coğrafyası dersi ise öğretim üyeleri tarafından eleştiren derslerdendir. Gerçekleştirilen bir çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında verilen küreselleşmeye yönelik eğitimin teorik ve uygulamalı olarak programlarda yer alması gerektiği konusunda önerilerin mevcut olduğu görülmektedir (Gürbüz, 2015, s. 99). Yapılan başka bir çalışma sonucunda da, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, mesleğe başladıklarında küresel meseleler ile ilgili konuları öğrencilerine nasıl öğreteceğine dair eğitim almaları gerektiği konusunda öneride bulunulmuştur (Günel, 2016, s. 456). Gerçekleştirilen bir çalışma sonucunda, öğretmenlerin bu konuya yönelik önbilgilerinin yetersiz olduğu ortaya konmuş ve öğretmen yetiştirme programlarında küresel bakış açısına sahip öğretmen adaylarının

yetiştirilmesine yönelik eğitim verilmesi gerektiğine dair öneride bulunulmuştur (Öztürk ve Günel, 2016, s. 184).

Programdan kaldırılan Günümüz Dünya Sorunları dersi ise öğretim üyeleri tarafından olumlu karşılanmıştır. Nitekim bu derse giren öğretim üyelerinin, dersi kendi uzmanlık alanlarına göre işlediği tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni dünya sorunlarına yönelik verilen eğitimin kapsamlı olmasından kaynaklanmaktadır (Köşker, 2013, s. 343). Kısacası, lisans programında verilen bu derse hemen her alandan öğretim üyesi istihdam edebildiği için ders içeriğinin aktarım şeklinin de derse giren öğretim üyelerine bağlı olarak değiştiğini söylemek mümkündür.

Güncellenen programa eklenen Medya Okuryazarlığı dersinin, bu zamana kadar yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlara dayanarak öğretmen adaylarının dikkatini çekebilecek bir ders olacağını söylemek mümkündür. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Medya Okuryazarlığı dersine yönelik tutumlarını incelediği araştırma da; öğretmen adaylarının yarısından fazlasının Medya Okuryazarlığı dersini aldığı ve en çok zaman ayırdıkları medya kaynağının ise internet olduğunu ortaya konmuştur (Çinelioğlu, 2013, s. 95). Son yıllarda yapılan araştırmalarda öğretmen adaylarının genellikle bilgi toplamak amacıyla araştırma yapmak için sosyal medyayı kullandıkları tespit edilmiştir (Acun, Yücel, Balbağ, İri ve Belenkuyu, 2017, s. 578). Yapılan başka araştırmalarda da, bireylerin sosyal medya kullanım amaçlarının çeşitli değişkenlere bağlı olarak değiştiği ve sosyal medyaya karşı güven eksikliği duydukları saptanmıştır (Acun, Yücel, Belenkuyu ve Keleş, 2017, s. 597- 598). Bu bağlamda yeni programa eklenen Medya Okuryazarlığı dersinin, sosyal medyanın etkin ve güvenli bir şekilde kullanılması konusunda öğretmen adaylarına fayda sağlayabileceği söylenebilir. Yapılan bir araştırma sonucunda da, öğretmen yetiştirme programlarına Medya Okuryazarlığı dersinin konulmasının faydalı olacağı konusunda öneride bulunulduğu görülmektedir (Deveci ve Çengelci, 2008, s. 41).

Gerçekleştirilen bir çalışmada, öğretmen adaylarının çoğunun, lisans döneminde verilen değer eğitimini yeterli görmedikleri ortaya konmuştur. Araştırmacı tarafından lisans programında değer eğitimine yönelik derslerin verilmesi gerektiği önerilmiştir (Kınacı, 2018, s. 92-93). Benzer şekilde gerçekleştirilen başka bir çalışmada da; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının aldıkları değer eğitimini yetersiz gördükleri sonucuna varılmıştır (Şahin, 2013, s.142). Aynı şekilde başka bir araştırma sonucunda, öğretmen yetiştirme programlarına karakter eğitimine yönelik ders konulmasına dair öneride bulunulduğu görülmektedir (Yüksel, 2012, s. 86). Bu zamana kadar yapılmış

çalışmalardan yola çıkarak yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına eklenen Karakter ve Değer Eğitimi dersinin bir farkındalık yaratabileceği söylenebilir. Fakat bu çalışmaya katılan öğretim üyelerinin büyük bir kısmının bu dersin içeriğini tam olarak kavrayamamış olması, dersin işlenişinde çıkabilecek bir takım problemleri de beraberinde getirebilir.

Bu araştırmaya katılan öğretim üyelerinin, güncellenen programdaki ders içeriklerini güncel bulmadıkları tespit edilmiştir. Özellikle Öğretim Teknolojileri dersinin içeriğinin güncel olmadığından yakınılmıştır. Bu sonucu destekleyecek nitelikte farklı araştırma sonuçlarında da, öğretmen yetiştirme programında yer alan Öğretim Teknolojileri dersinde modern öğretim teknolojilerinin yeteri kadar kullanılmadığı ortaya konmuştur (Ayaydın, 2014, s. 243).

Öğrenmeyi etkileyen faktörlerden biri motivasyondur (Kayalı, 2000, s. 193). Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının hazırlanmasına katkı sağlayan öğretim üyeleri, sınıf düzeyi arttıkça öğretmen adaylarının motivasyonlarının düştüğünü belirtmişlerdir. Bu sonuca paralel olarak; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarını incelediği araştırma sonucunda da, sınıf düzeyi yükseldikçe öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarının düştüğü tespit edilmiştir (Recepoğlu ve İbret, 2019, s. 327). Yapılan başka bir araştırma sonucunda da, Sosyal Bilgiler öğretmenliği bölümünde eğitim gören öğretmen adaylarının motivasyonlarının düşük olduğu tespit edilmiştir (Tonga, 2017, s. 197). Öğretmen adaylarının motivasyonlarının, öğrenme ve öğretme süreçlerine yansıdığı düşünülürse programın uygulanma sürecindeki aksaklıklardan birinin de motivasyon olacağı söylenebilir.

Çalışmaya katılan öğretim üyeleri, fakültelerde yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak ders işlenmediğini belirtmişlerdir. Yapılan bir araştırmaya katılan öğretmen adayları da yapılandırmacı öğretim modeline uygun eğitim almadıklarını ve derslerin geleneksel yöntemlerle işlendiğini belirtmişlerdir. Aynı araştırmada öğretim üyelerinin, öğretmen adaylarına yeteri kadar rehber ve model olamadıkları da tespit edilmiştir (Ateş, Çetinkaya Özdemir ve Taneri, 2019, s. 50-51). Hâlbuki bu çalışmaya katılan öğretim üyelerinin, öğretmen adaylarına model olma gerekliliğinin üzerinde durdukları görülmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki ders içeriklerinin, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ait kazanımları büyük ölçüde karşıladığı görülmektedir. Buna karşın Sosyal Bilgiler öğretmen

adaylarının Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ait yeterliliklerinin belirlendiği çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının bu konuda kendilerini çok fazla yeterli görmedikleri ortaya çıkmıştır (Zayımoğlu-Öztürk, 2011, s. 166). Lisans programında yer alan derslerin kuramsal olarak öğrenme alanları ile ilişkilendirilebilmesine rağmen öğretmen adaylarının yeterliliklerini karşılayamaması ise araştırılmaya değer konular arasındadır.

Bu çalışmaya katılan öğretim üyeleri, Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında, vatandaşlık eğitimine yeterince önem vermediğini düşünmektedir. Gerçekleştirilen bir araştırma sonucunda da, Sosyal Bilgiler dersinin vatandaşlık eğitimi açısından önemli bir ders olarak görülmesine rağmen öğretmenlerin bu konuda eğitime gereksinim duydukları saptanmıştır (Ersoy, 2007, s. 178-180). Öğretmenlerin bu konudaki eksiklikleri lisans döneminde aldıkları eğitimin yetersizliğinden kaynaklanabilir.

Nitelikli öğretmenlerin yetişebilmesi için hizmet öncesinde alınan derslere girecek öğretim üyelerinin niceliği ve niteliği önem taşımaktadır (Işık, Çiltaş ve Baş, 2010, s. 58). Öğretim üyeleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre, yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programına eklenen derslere girebilecek nitelikte öğretim üyesi bulmakta fakültelerin sıkıntı çekeceği düşünülmektedir. Bu durumun güncellenen programdan mezun olacak öğretmen adaylarının niteliğini etkileyeceği söylenebilir.

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, kuramsal olarak düzenlenen programın uygulamaya dönük süreçlerinde var olan sorunların devam edeceği ortaya konmuştur. Yapılan bir araştırma sonucunda, Sosyal Bilgiler öğretim programının uygulanabilirliğine dair öğretmenler arasında görüş farklılıkları olduğu saptanmıştır (Yapıcı ve Demirdelen, 2007, s. 211). Sosyal Bilgiler öğretim programlarının dışındaki öğretim programlarının uygulanabilirliğine dair sorunları ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Bunlardan biri, öğretmenler açısından coğrafya öğretim programının uygulanabilirlik düzeyinin az olduğunun tespit edildiği araştırma sonucudur (Artvinli, 2007, s. 175). Yapılan başka bir araştırmada, öğretim programlarının uygulanabilirliğinin, uygun koşulların sağlanmasına bağlı olduğu sonucuna varılmıştır (Seferoğlu, 2007, s. 110).

5.3. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında politika yapıcılara ve araştırmacılara yönelik şu öneriler getirilebilir:

Politika yapıcılara yönelik öneriler

1. Bundan sonraki program geliştirme süreçlerinde görev alacak kişilerin fikir alışverişinde bulunacakları ortamlar yaratılabilir.
2. Geliştirilen programın uygulamaya koyulmasından önce pilot çalışmaların yapılıp sonuçlarının değerlendirilmesi faydalı olabilir.
3. Bir sonraki program geliştirme süreçlerinde, programın içerik boyutunun yanı sıra öğrenme ve öğretme süreci ile ölçme ve değerlendirme boyutlarına da önem verilebilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

1. Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının uygulanabilirliğine ilişkin öğretmen adayları ve öğretim üyelerinin görüşlerinin alındığı nitel araştırmalar yapılabilir.
2. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının mesleki açıdan yeterliliklerini geliştirme sürecinde derse giren öğretim üyelerinin etkisi büyüktür. Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans bölümünde derse giren öğretim üyelerinin niteliğini ortaya koymaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
3. Bu çalışmadan elde edilen verilere göre, öğrenme ve öğretme süreçlerini etkileyen en önemli sorun motivasyondur. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarını düşüren etmenlerin nasıl giderileceğine dair çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acun, İ., Yücel, C., Balbağ, N. L., İri, S. ve Belenkuyu, C. (2017). Sosyal sermaye ve sosyal medya: demokrasi ve vatandaşlık hakkında bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 7(3), 564-583. doi: 10.19126/suje.332225
- Acun, İ., Yücel, C., Belenkuyu, C. ve Keleş, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım amaçlarının incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 23(4), 559-602. doi: 10.14527/kuey.2017.018
- Acun, İ., Yücel, C., Önder, A. ve Tarman, B. (2013). Değerler: Kim ne kadar değer veriyor?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 191-206.
- Akar, E. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine verdikleri değer ve mesleki yeterlilikleri (Uşak örnekleme)*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 343-361.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akdağ, H. (2008). *İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen ve öğrenci açısından uygulama dönütleri (Konya ili örneği)* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye'de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 15-28.
- Akhan, E. N. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler lisans programı üzerine düşünceleri. *International Journal of Social Science Studies*, 32(3), 267-289. doi: 10.9761/JASSS2735
- Altunay, F. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının ve mesleki benlik saygılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Ambarlı, A. (2010). *Türkiye' de Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Arastaman, G., Öztürk İ. ve Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir inceleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Artvinli, E. (2007). *2005 yılı 9. sınıf coğrafya öğretim programı: öğretmenler açısından uygulanabilirlik düzeyi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Artvinli, E. (2010a). Coğrafya derslerini yapılandırmak: Aksiyon (eylem) araştırmasına dayalı bir ders tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (21), 184-218.
- Artvinli, E. (2010b). Coğrafya öğretmenlerinin öğretim stilleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 387-408.
- Atanur Başkan, G., Aydın A. ve Madden, T. (2006). Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sistemine karşılaştırmalı bir bakış. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 35-42.
- Ateş, S., Çetinkaya Özdemir, E. ve Taneri, A. (2019). İstenmeyen öğretmen davranışlarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 37-56. doi: 10.17240/aibuefd
- Avcı, Ü. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Bilgi toplumunda öğretmenin tükenmişliği: teknoloji kullanımı ve tükenmişliği önlemeye yönelik alınabilecek önlemler. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, (9), 13-26.
- Ay, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programında öğrenme amaçlı yazma etkinliklerinden mektup ve şiir kullanımının öğrenci başarısına etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Ayaydın, Y. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımına ilişkin hizmet-içi ve hizmet-öncesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Azar, A. (2011). Türkiye'deki öğretmen eğitimi üzerine bir söylem: Nitelik mi, nicelik mi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 36-38.
- Bada, M. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacı eğitim yaklaşımına ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Başboğaoğlu, U. (2012). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. Ö. Demirel ve E. Altun (Ed), *Öğretim sürecinde kullanılan araçlar ve görsel - işitsel araçlar içinde* (s. 67-85). Ankara: Pegem Akademi.

- Başçı, Z. ve Gündoğdu, K. (2011). Öğretmen adaylarının drama dersine ilişkin tutumları ve görüşleri: Atatürk üniversitesi örneği. *İlköğretim Online*, 10(2), 454-467.
- Başbüyük, A. ve Çıkkılı, Y. (2002). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler coğrafya konularında çalışma yaprağı ve dilsiz harita kullanımının öğrenci motivasyon ve başarısı üzerine etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(16), 29-38.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Berberoğlu, E. (2017). *Türkiye’de üniversitelerde verilen topluma hizmet uygulamaları dersi ve sosyal sorumluluk derslerinin işlenişinin gençlerin katılımı yönünden incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Bozdoğan, A. E. Aydın, D. ve Yıldırım, K. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 83- 97.
- Can, Ş. (2013). Tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (24), 13-28.
- Çalışkan, U. (2014). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Bolu ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Çalışkan, H. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacı öğrenme ortamlarını düzenleme düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Social Studies Education Research*, 6(1), 49-83.
- Çelik, D. (2011). *İlköğretim okul yöneticilerinin sahip olması gereken vizyoner liderlik özelliklerine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Çelik, M. ve Gündoğdu, K. (2007). Türkiye’de okul öncesi eğitimin tarihsel gelişimi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 172- 190.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programındaki derslerin öğrenilme düzeyleri (öğretmen adaylarının öznel algıları). *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 6(2), 300-315.

- Çelikkaya, T., Karakuş, U. ve Öztürk Demirbaş, Ç. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.
- Çeliköz, N. (2004). Yeni program geliştirme anlayışına dayalı olarak geliştirilen bir program tasarımının öğrenci başarısına etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 99-113.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y., (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 207-237.
- Çetin, T. ve Sönmez, Ö. F. (2009). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin amaç ve içeriğine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 851-875.
- Çıtak, E. (2016). *Cumhuriyet dönemi felsefe öğretim programlarının program geliştirmenin temel öğeleri kapsamında değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çinelioglu, G. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersine yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig*, (37), 155-174.
- Demir, S. (2012). *Eğitim fakülteleri programı kapsamında yer alan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden "öğretim ilke ve yöntemleri" dersinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Demircioğlu, İ. H. ve Akengin, H. (2012). Zaman ve mekâna ilişkin becerilerin öğretimi. C. Öztürk (Ed), *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 187-224). Ankara: Pegem.
- Demirel, Ö. ve Erdem, E. (2002). Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 81-87.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem A.
- Demirel, Ö. (2010). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.

- Dere, Z. (2019). Dramanın öğretmen adaylarının iletişim becerilerine etkisinin incelenmesi. *Başkent Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 6(1), 59-67.
- Deveci, H. ve Çengelci, T. (2008). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından medya okuryazarlığına bir bakış. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 25-43.
- Dirik, M. Z. (2014). *Eğitim programları ve öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dolanbay, H. (2011). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının insan hakları ve demokrasi dersinin işlenişine ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Dombaycı, M. A. (2002). *Ortaöğretimde öğretim ilke, yöntem ve teknikler açısından felsefe öğretimi* (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Duman, B. ve Aybek, B. (2003). Süreç-temelli ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(11), 1-12.
- Duman, T. (2009). Türkiye’de öğretmen yetiştirme ve sorunları. *Türk Yurdu Dergisi*, 262, 32-35.
- Erdem, B. (2018). *Ortaokulda görev yapan okul yöneticisi ve öğretmenlerin öğrenci merkezli eğitime ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 81-87.
- Erdemir, N., Bakırcı, H., ve Eyduran, E. (2009). Öğretmen adaylarının eğitimde teknolojiyi kullanabilme özgüvenlerinin tespiti. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 6(3), 99-108.
- Erden, A. M. (1995). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Erdoğan, Ç. ve Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(3), 399-431.

- Ergül, H. F. ve Kurtulmuş, M. (2014). Sosyal sorumluluk anlayışının geliştirilmesinde Topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 221-232.
- Erişen, Y. (1998). Program geliştirme modelleri üzerine bir inceleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4(1), 79-97.
- Ersoy, F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ertürk, R. ve Memişoğlu, S. P. (2018). Öğretmenlerin etkili okula yönelik görüşleri. *Akademik Sosyal Bilimler Çalışmaları Dergisi*, (68), 55-76.
- Genç, S. Z. (2005). İlköğretim 1. kademedeki okul-aile işbirliği ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 227-243.
- Gökçe, E. (1999). *İlköğretim öğretmenlerinin yeterlikleri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gökçe, N. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamalarına ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 176-194.
- Göktaş, Y., Yıldırım, Z. ve Yıldırım, S. (2008). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim fakültelerindeki durumu: Dekanların görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(149), 30-50.
- Gül, İ. ve Aslan, D. (2016). Okul, aile ve toplum ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 203-218. doi: 10.17679/inuefd.17392889
- Gülcan, M. G. ve Taner, N. (2011). Öğretmen görüşlerine göre ilköğretimde ev ziyaretinin okul başarısına etkisi (Kahramanmaraş il örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 129-144.
- Günel, E. (2016). Türkiye’de küresel bakış açısının sosyal bilgiler eğitimine kaynaştırılması: Sosyal bilgiler öğretmen adayları. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(4), 440-461. doi: 10.17569/tojq.21319
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz*. Ankara: Seçkin.
- Gürbüz, Z. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küreselleşmeye yönelik görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gürol, M. (2004). Öğretim sürecinde iletişim, model ve uygulamalar. M. Gürol (Ed), *Öğretimde planlama, uygulama, değerlendirme* içinde (s. 67-120). Elazığ: Üniversite.

- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Işık, A., Çiltaş, A. ve Baş, F. (2010). Öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 53-62.
- İlter, İ. (2018). Öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerinde öğretim yöntemleri ve uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 1-29.
- İnceçam, B., Demir, E. ve Demir, E. (2018). Ortaokul öğretmenlerinin sınıf içi ölçme ve değerlendirmelerde yazılı yoklamalarda kullandıkları açık uçlu maddeleri hazırlama yeterlikleri. *İlköğretim Online*, 17(4), 1912-1927.
- İncekara, S. ve Kantürk, G. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının haritalarla ilgili temel görüşleri ve harita kullanımına yönelik yaklaşımları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (21), 240-257.
- İnci, S. (2009). *Türkiye sosyal bilgiler programının karşılaştırmalı incelenmesi (Kanada (Ontario), İrlanda, ABD (Newyork, Kaliforniya), Finlandiya, Yeni Zelanda)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Karacaoğlu, Ö. C. (2008). Öğretmenlerin yeterlilik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 70-97.
- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T., ve Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: Sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 383-402.
- Karakuş, F. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının öğrencilerin akademik başarı, kalıcılık ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Adana Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Karakuş, U. (2018). Öğrenme-öğretme sürecinde materyallerin işlevi ve görsel materyallerin tasarımı. A. Sezer (Ed), *Coğrafya öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde (s. 55-71). Ankara: Pegem Akademi.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 1-14.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kayabaş, Y. (2008). Öğretmenlerin hizmet içi eğitimde yetiştirilmesinin önemi ve esasları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 9-32.
- Kayalı, H. (2000). İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde başarıyı etkileyen faktörler. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 183-194.
- Kaymakçı, S. (2009). Yeni sosyal bilgiler programı neler getirdi?. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(5), 1530-1545.
- Kaymakçı, S. (2015). Tarih öğretiminde harita becerilerinin gerekliliği üzerine bir çalışma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 127-154.
- Keskin, Y. (2016). Değerler eğitimi. D. Dilek (Ed), *Sosyal bilgiler eğitimi içinde* (s. 311-329). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, A. ve Acat, M. B. (2007). Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen yetiştirme programlarındaki derslerin gereklilik ve işe vurukluk düzeyi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 21-37.
- Kılınçkaya, Ö. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Türkiye' deki sosyal bilgiler eğitimine ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Kınacı, M. K. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Kızıltepe, Z. (2002). İyi ve etkili öğretmen. *Eğitim ve Bilim*, 27(126), 10-14.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21-28.
- Koçak, S. ve Kavak, Y. (2014). Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen atama esasları ve kaynak yükseköğretim programlarıyla ilgili gelişmeler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(4), 157-170.
- Koçoğlu, E. ve Egüz, Ş. (2019). Türkiye'de, sosyal bilgiler eğitimine ilişkin alan eğitimcilerinin sorunsal tespitleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 27-38.
- Korkmaz, Ö. (2009). Eğitim fakültelerinin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerine etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 879-902.

- Körükçü, M. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programı küresel bağlantılar öğrenme alanına yönelik tutumlarının incelenmesi (çeşitli değişkenler açısından)* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Köşker, N. (2013). İlkokul öğrencileri ve sınıf öğretmeni adaylarının doğaya ilişkin algıları ve sorumluluklarına yönelik düşünceleri. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(3), 341-355.
- Kutluca, T., Birgin, O. ve Çatlıoğlu, H. (2007). Öğretimde planlama ve değerlendirme dersi uygulama etkinliklerinin öğretmen adaylarına sağladığı faydalar. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 89-110.
- Küçükahmet, L. (2007). 2006-2007 öğretim yılında uygulanmaya başlanan öğretmen yetiştirme lisans programlarının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 203-218.
- Küçükahmet, L. (2008). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Mentiş Taş, A. (2004). *Sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi programı standartlarının belirlenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Metin, Ö. (2015). *Sosyal bilgiler programı içinde ifade edilen değerlere ortaokul öğrencilerinin ulaşma düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzincan örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi, Erzincan.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). İlköğretim özel alan yeterlilikleri (sosyal bilgiler öğretmenliği). Ankara. <https://oygm.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Oğuz, A. (2004). Okul deneyimi I dersinin öğretmen adayları üzerindeki etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 141-163.
- Öcal, A. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde 6. sınıf öğrencilerinin mekânsal biliş becerilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Özalp, A. (2012). *Bellek geliştirici yöntemlerin sosyal bilgiler öğretmenliği öğretmen adaylarının coğrafya dersine ilişkin tutumlarına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Özdaş, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, S. M. (2009). Eğitimde program değerlendirme ve Türkiye’de eğitim programlarını değerlendirme çalışmalarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 126-149.
- Özdemir, S. M. (2017). Eğitimde program geliştirme ve program geliştirme süreçlerinin unsurları. G. Ocak (Ed), *Öğretim ilke ve yöntemleri içinde* (s. 61-122). Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, Y., Buyruk, H. ve Güngör, S. (2018). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimi ile liderlik yönelimleri arasındaki ilişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 548-571.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi. C. Öztürk (Ed), *Sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, F. ve Günel, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel sistem, küresel eğitim ve çeşitlilik kavramlarına ilişkin algısı. *İlköğretim Online*, 15(1), 172-185. doi: <https://doi.org/10.17051/10.2016.79798>
- Öztürk, M. K. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına ilişkin görüşleri ve öz değerlendirmeleri. *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 49, 113-126.
- Öztürk, T. (2011). *Sosyal bilgiler öğretiminde projeye dayalı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin başarısına, derse karşı tutumlarına ve görüşlerine etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Recepoğlu, S. ve İbret, B. Ü. (2019). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik motivasyonlarının incelenmesi. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 320-331.

- Saç, C. (2016). *2002-2014 yılları arasında öğretmen yetiştirme ve atama politikalarının değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Sadi, S., Şekerci, A. R., Kurban, B., Topu, F. B., Demirel, T., Tosun, C., Demirci, T. ve Göktaş, Y. (2008). Öğretmen eğitiminde teknolojinin etkin kullanımı: öğretim elemanları ve öğretmen adaylarının görüşleri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 1(3), 43-49.
- Sağ, Ç. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitime yönelik etkinlik temelli bir eylem araştırması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Sağlam, H. İ. ve Güngör, A. (2016). İlköğretim öğrencilerinin yapılandırmacı sosyal bilgiler öğrenme öğretme sürecine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 24-30.
- Sak, E. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenliği özel öğretim yöntemleri I ve II derslerinin akademik öğrenme standartlarının belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Sarıkaya, İ. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında yer alan coğrafya derslerine ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen yeterlilikleri ve mesleki gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, (58), 40-45.
- Seferoğlu, S. S. (2007). İlköğretim bilgisayar dersi öğretim programı: Eleştirel bir bakış ve uygulamada yaşanan sorunlar. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (29), 99-111.
- Semenderoğlu, A. ve Gülersoy, A. E. (2005). Eski ve yeni 4-5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 141-152.
- Soydabircan, İ. (2011). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin coğrafya öğrenme beceri düzeyleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Sönmez, Ö. F. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde harita becerileri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sönmez, V. (2001). *Program geliştirme öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı.

- Şahin, T. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimi öz-yeterliliklerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Şenyurt, S. (2016). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yapılan yüksek lisans tezlerinin tematik ve metodolojik açıdan incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Şimşek, H. (2017). Eğitim sisteminde öğretmenin rolü ve öğretmenlik mesleği. H.B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz (Ed), *Eğitim bilimine giriş* içinde (s. 251-275). Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, S. ve Öztürk, M. (2014). Sosyal bilgiler eğitiminde beceriler. S. İnan (Ed), *Öğretmenler ve öğretmen adayları için sosyal bilgiler eğitimine giriş kavramlar, yaklaşımlar, etkinlikler* içinde (s. 83-97). Ankara: Anı.
- Şimşek, Ü. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin tutum ve görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Tan, Ş. ve Erdoğan, A. (2001). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: Anı.
- Taş, H. ve Kiroğlu, K. (2018). 2017 ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 697-716.
- Tonga, D. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12), 187-201.
- Tural, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre okul deneyimi dersinin öğretmenlik mesleğine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Amasya Üniversitesi, Amasya.
- Uğurlu, Z., ve Kırıl, E. (2012). Öğretmen adaylarının topluma hizmet uygulamaları dersinin işleyiş süreci ve kazanımlarına ilişkin görüşleri. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 59-93.
- Ulusoy, K. (2009). Sosyal bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının işlenişinin 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (18), 1-26.
- Ulutaş, P. (2017). *Öğretmenlerin bakış açısından öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Ural Saltan, B. (2018). *Özel ilköğretim ve ortaokul bünyesinde bulunan program geliştirme servislerine ilişkin program geliştirme servisi çalışanları, öğretmenler ve*

- idarecilerin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Usta, E. ve Korkmaz, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının bilgisayar yeterlikleri ve teknoloji kullanımına ilişkin algıları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1335-1349.
- Uzunboylu, H. ve Hürsen, Ç. (2012). *Eğitim programları ve değerlendirilmesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ünal, A., Yıldırım, A. ve Çelik, M. (2010). İlköğretim okulu müdür ve öğretmenlerinin velilere ilişkin algılarının analizi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 261-272.
- Ünal, S., Çoştu, B. ve Karataş, F. Ö. (2004). Türkiye de fen bilimleri eğitimi alanındaki program geliştirme çalışmalarına genel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 183-202.
- Üztemur, S., Dinç, E. ve Acun, İ. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde müze ve tarihi mekân kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler algılarına etkisi: bir eylem araştırması. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(1), 135-168.
- Varış, A. (1996). *Eğitimde program geliştirme: teori ve teknikler*. Ankara: Alkım.
- Yapıcı, M. ve Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 6(2), 204-212.
- Yaşar, Ş. ve Gültekin, M. (2012). Anlamli öğrenme için etkili öğretim stratejileri. C. Öztürk (Ed), *Sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (s. 77-109). Ankara: Pegem Akademi.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Ed). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 68-224). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yıldız, S. (2016). *Sosyal bilgiler 5. sınıf öğretim programında yer alan gözlem becerisinin kazandırılmasına ilişkin sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (Tokat merkez ilçe örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Yılmaz, B. (2005). Öğretmenlik nasıl bir meslektir? A. Murat Sümbül (Ed). *Öğretmenin dünyası içinde* (s. 7-22). Ankara: Mikro.

- Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı (1998). Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007), Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayını. <https://www.yok.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı (2018). Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları. Ankara. <https://www.yok.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- Yüksel, G. (2012). *İlköğretim öğretmenlerinin karakter eğitimi yetkinlik inançları ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Yüksel, S. (1998). Program geliştirme sürecine öğretmen katılımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4(1), 99-106.
- Yüksel, S. (2000). Milli Eğitim Bakanlığındaki program geliştirme çalışmalarının değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 581-608.
- Zayimoğlu Öztürk, F. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

EKLER

Ek Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
EK 1	Görüşme Formu	111

EK-1
Görüşme Formu

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı üzerine çalışmaktayım. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programını incelemek amacıyla yaptığım doküman analizi sonucunda belirlediğim problem sorularından bazılarına yanıt alamadığımı fark ettiğim için bu programın hazırlanmasına katkı sağlayan hocalarımıza danışma ihtiyacı hissettim. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının geliştirilme sürecinde yapılan çalıştaylara katılarak görüşlerinizi dile getirdiğiniz için araştırmam ile ilgili aklıma takılan soruları size sormak isterim. Vereceğiniz cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Danışman
Doç.Dr. İsmail ACUN

Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi
Hilal ŞARPAL

Görüşme Yeri:

Görüşme Tarihi:

Görüşüne Başvurulan Uzmanın,

Adı Soyadı:

Unvanı:

Üniversite:

Fakülte/Bölüm:

Görüşme Soruları

1. Program geliştirme sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap:

2. Programın hazırlanma sürecine siz nasıl dâhil oldunuz?

Cevap:

3. Yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Cevap:

4. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının felsefesi ve amacı hakkında ne düşünüyorsunuz? (Yazılı olmasa da felsefi bir temeli var mıdır?)

Cevap:

5. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programının içeriğini genel olarak nasıl buluyorsunuz?

Cevap:

6. Yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programıyla birlikte eskiden programda zorunlu olan derslerden bazılarının seçmeli dersler grubuna dâhil edildiğini görüyoruz. Bu değişikliği nasıl değerlendirebilirsiniz?

Cevap:

7. Eğitim fakültelerinde dersler işlenirken (ders içeriklerinin aktarım sürecinde) hangi yollar izlenmeli? Neler yapılmalıdır?

Cevap:

8. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programında görevli olan öğretim üyelerinin niteliklerini öğretmen yetiştirme açısından nasıl değerlendirebilirsiniz?

Cevap:

9. Yeni Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı, değer eğitimi konusunda gereken bilgi ve beceriyi öğretmen adaylarına nasıl kazandırmaktadır?

Cevap:

10. Mevcut Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programından mezun olacak öğretmen adaylarının niteliklerini nasıl değerlendirirsiniz?

Cevap:

11. Programda karşılaşılan ya da karşılaşılmaması muhtemel sorunlar nelerdir?

Cevap:

12. Tüm bu paylaştıklarınız ışığında ülkemizin koşullarına uygun iyi bir Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğretim programı nasıl olmalıdır?

Cevap:

13. Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Cevap:

Teşekkürler...

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı SOYADI : Hilal ŞARPAL
Doğum Yeri : Bilecik
Doğum Tarihi : 1994

Eğitim Durumu

Lise	Açık Öğretim Lisesi	2012
Lisans	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2016
Yüksek Lisans	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	2019

Yabancı Dil

İngilizce: Okuma (Orta), Yazma (Orta), Konuşma (Orta)

İletişim

E-posta adresi: egitim.hilal@gmail.com